

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ
ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ECONOMICE

Conferința științifică națională a doctoranzilor

**REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE ÎN DOMENIUL
ȘTIINȚELOR JURIDICE CONTEMPORANE**

15 septembrie 2023

Chișinău, 2024

CZU 34(082)

R 35

Conferință științifică națională a doctoranzilor „Realități și perspective în domeniul științelor juridice contemporane”, Chișinău, 15 septembrie 2023, Universitatea de Stat din Moldova, Școala Doctorală Științe Juridice și Economice.

Comitetul științific:

Brânza Serghei, dr. hab., prof. univ.
Slusarenco Svetlana, dr., conf. univ.
Ciobanu Rodica, dr. hab., conf. univ.
Baieș Sergiu, dr., prof. univ.
Belei Elena, dr., conf. univ.
Grama Mariana, dr., conf. univ.
Gribincea Lilia, dr., conf. univ.
Buzdugan Adriana, dr., conf. univ.

Comitetul organizatoric:

Slusarenco Svetlana, conferențiar universitar, doctor în drept,
Arseni Alexandru, profesor universitar, doctor habilitat,
Costachi Gheorghe, profesor universitar, doctor habilitat,
Stati Vitalie, profesor universitar, doctor în drept,
Ciobanu Rodica, conferențiar universitar, doctor habilitat,
Cebotari Valentina, conferențiar universitar, doctor în drept,
Belei Elena, conferențiar universitar, doctor în drept,
Grama Mariana, conferențiar universitar, doctor în drept,
Pantea Oleg, conferențiar universitar, doctor în drept

Parteneri:

Facultatea de Drept a USM

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

"Realități și perspective în domeniul științelor juridice contemporane", conferință științifică națională a doctoranzilor (2023; Chișinău). Conferința științifică națională a doctoranzilor "Realități și perspective în domeniul științelor juridice contemporane", 15 septembrie 2023 / comitetul științific: Brânza Serghei [et al.]. – Chișinău: [S. n.], 2024 (CEP USM). – 149 p.: fot.

Cerințe de sistem: PDF Reader.

Antetit.: Universitatea de Stat din Moldova, Școala Doctorală Științe Juridice și Economice. – Text parțial în lb. rusă. – Rez.: lb. rom., engl., fr., etc. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art.

ISBN 978-9975-62-695-8 (PDF).

34(082)

R 35

ISBN 978-9975-62-695-8 (PDF)

© USM, 2024

CUPRINS

ȘEDINȚA PLENARĂ	7
------------------------------	---

SECȚIUNEA I **DREPT PUBLIC**

INDEPENDENȚA JUDECĂTORULUI – PRINCIPIU DE BAZĂ AL ORGANIZĂRII
ȘI REALIZĂRII PUTERII JUDECĂTOREȘTI

MILICENCO Ștefan	11
-------------------------------	----

ASPECTE CONCEPTUALE ȘI PRACTICE PRIVIND DEBLOCAREA CRIZELOR
CONSTITUȚIONALE

MOLDOVANU Radu	14
-----------------------------	----

EGALITATEA ÎN DREPTURI. DISCRIMINAREA PE CRITERIUL “LIMBĂ”

SĂFTOIU Mihaela	17
------------------------------	----

CONDIȚIILE DE NUMIRE A JUDECĂTORILOR – REGLEMENTĂRI
NORMATIVE ȘI SPIRITUL CALITĂȚILOR PERSONALE

BALABAN Sergiu	20
-----------------------------	----

EVOLUȚIA INSTITUȚIEI AUTONOMIEI. CALIFICAREA TEORETICĂ ȘI JURIDICĂ
A FORMELOR DE AUTONOMIE ÎN DREPTUL CONSTITUȚIONAL

COSTROMIȚCHI Anatoli	23
-----------------------------------	----

ASPECTE TEORETICE CU PRIVIRE LA REGLEMENTAREA REGIMULUI POLITIC
ȘI ROLUL ȘEFULUI DE STAT ÎN FUNCȚIE DE TIPUL DE REGIM POLITIC

BALABAN Mihai	27
----------------------------	----

UNIVERSALITATEA DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE –
DEZIDERAT AL STATULUI DE DREPT

BEVZIUC Alexandru	30
--------------------------------	----

ACHIZIȚIILE PUBLICE: ASPECTE DOCTRINARE ȘI NORMATIVE

POSTOLACHI Oxana	33
-------------------------------	----

SITUAȚIA ACTUALĂ A DREPTULUI PROCESUAL A CONTENCIOSULUI
CONSTITUȚIONAL

UNGUREANU Andrei	36
-------------------------------	----

AVOCATUL POPORULUI – PROMOTOR AL STANDARDELOR INTERNAȚIONALE
PRIVIND DREPTURILE OMULUI. CAZUL REPUBLICII MOLDOVA

ZUBCO Alexandru40

CADRU CONCEPTUAL PRIVIND VIOLENȚA ÎN FAMILIE

GHERASIMENCO Violeta45

SECȚIUNEA II

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC, DREPT INTERNATIONAL PRIVAT

ARBITRAJUL CA MIJLOC DE SOLUȚIONARE A LITIGIILOR ÎN
CONTRACTELE DE ACHIZIȚII PUBLICE CU ELEMENT DE EXTRANEITATE

DONI Corneliu48

CONCEPTELE DE REGLEMENTARE ALE PIEȚEI FINANCIARE
INTERNAȚIONALE ÎN RELAȚIA CU CLIEȚII ȘI ACȚIONARII

GUZUN Adrian51

SINOPSA ASPECTELOR TEORETICE ÎN MATERIA APLICABILITĂȚII
CONTRACTULUI DE TRANSPORT RUTIER INTERNAȚIONAL DE MĂRFURI

BAJUREA Elena54

SECȚIUNEA III

**DREPT CIVIL, DREPTUL AFACERILOR, DREPTUL MUNCII,
DREPTUL FAMILIEI**

DREPTUL LA VIAȚA PRIVATĂ ȘI DE FAMILIE ÎN CAUZELE PRIVIND
RĂPIREA INTERNAȚIONALĂ DE COPII

DONI Valentina58

PRIVIRE ISTORICĂ ASUPRA RECUPERĂRII CREAȚEI CREDITORULUI
DE LA DEBITORUL FALIT

CHIRTOACĂ Rodica62

TERMENE DE PRESCRIPTIE ȘI TERMENE DE DECĂDERE ÎN ACȚIUNILE PRIVIND
RĂSPUNDEREA SUBSIDIARĂ A MEMBRILOR ORGANELOR DE CONDUCERE A
DEBITORULUI INSOLVABIL

FANARI Svetlana67

IMPACTUL IMPEDIMENTULUI JUSTIFICATOR ASUPRA RELAȚIILOR
CONTRACTUALE

PRAPORȘCIC Valeria72

SECȚIUNEA IV

DREPT PROCESUAL CIVIL, DREPT PROCESUAL PENAL, CRIMINALISTICĂ

ETICA PROFESIONALĂ A JUDECĂTORILOR - TEMEI DE SANȚIONARE
DISCIPLINARĂ

GAVRILENCO Natalia75

CONTRADICTORIALITATEA ÎN PROCEDURA PRIVIND MASURILE DE OCROTIRE

BRÎNZĂ Dionis79

HOTĂRĂRILE CARE POT FI SUPUSE REVIZUIRII PENALE ȘI LIMITELE
REVIZUIRII. ASPECTE DE DREPT COMPARAT

MORCOV Adela82

REFLEXII CONCEPTUALE PRIVIND PROBATORIUL ÎN CADRUL PROCESULUI
PENAL

URSU Denis85

RAȚIONAMENTELE PENTRU EXCLUDEREA PROBELOR OBȚINUTE ILEGAL ÎN
JURISPRUDENȚĂ CtEDO

LEONTIEVA Svetlana88

CARACTERISTICA CRIMINALISTICĂ AL INFRAȚIUNILOR DE ÎMBOGĂȚIRE
ILICTĂ

UNGUREAN Ivan92

CARACTERISTICA CRIMINALISTICĂ AL INFRAȚIUNILOR DIN SFERA
FINANCIARĂ BANCARĂ ȘI NEBANCARĂ

CUCU Dumitru95

PROBLEME GENERALE PRIVIND EFICIENȚA ȘI CALITATEA PROCEDURII DE
URMĂRIRE A BUNURILOR ÎN CADRUL EXECUTĂRII SILITE DIN REPUBLICA
MOLDOVA

DUBOLARI Radu98

SECȚIUNEA V

DREPT PENAL ȘI CRIMINOLOGIE

EVOLUȚIE ISTORICĂ A TERMINOLOGIEI ADAGIULUI NE BIS IN IDEM

ROȘIORU Mircea101

ANALIZA ELEMENTELOR INFRAȚIUNII ÎMPOTRIVA UMANITĂȚII
DESCRISE LA ART. 7 alin. (1), lit. a) DIN STATUTUL CPI

VASILIU Liuba 105

RAȚIONAMENTELE TRANSPUNERII ÎN LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ A DIRECTIVEI
(UE) 2017/1731 PRIVIND COMBATAREA FRAUDELOR ÎNDREPTATE ÎMPOTRIVA
INTERESELOR FINANCIARE ALE UNIUNII EUROPENE PRIN MIJLOACELE DE
DREPT PENAL

PORUBIN Roman..... 109

DEVIANȚA VICTIMALĂ: ASPECTE CONCEPTUALE ȘI PROFILACTICE

SAMOILENCO Victoria 113

INSTRUIREA SOCIUMULUI ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII CRIMINOLOGICE:
REPERE TEMATICE ȘI METODOLOGICE

SAMOILENCO Victoria 116

VIOLENȚA: MECANISMUL DE CONSERVARE ȘI PERPETUAREA
SUBCULTURII PENITENCIARE

SAMOILENCO Victor 119

CLASIFICAREA COMPORTAMENTELOR VIOLENTE ÎN MEDIUL CARCERAL DIN
REPUBLICA MOLDOVA

SAMOILENCO Victor 122

ANALIZA MATERIALELOR ȘTIINȚIFICE PRIVIND RĂSPUNDEREA PENALĂ
PENTRU AMESTECUL ÎN ÎNFĂPTUIREA JUSTIȚIEI ȘI ÎN URMĂRIREA PENALĂ
PUBLICATE PESTE HOTARE

BRAGOI Constantin 125

PERICOLUL SOCIAL REPREZENTAT DE INFRAȚIUNILE DE
CRIMINALITATE ORGANIZATĂ

BÂLC Mihai 129

EXERCITAREA ATRIBUȚIILOR ÎN SECTORUL PUBLIC ÎN SITUAȚIE DE CONFLICT
DE INTERESE: ABORDĂRI DOCTRINARE PRIVIND OPORTUNITATEA DE
INCRIMINARE

ZAPOROJAN Iancu..... 133

PARTICIPANȚII LA INFRAȚIUNE

MERCUȘ Radu..... 137

ȘEDINȚA PLENARĂ

Moderator: **Svetlana SLUSARENCO, dr., conf. univ.**

Mesaje de salut din partea organizatorilor

Georgeta STEPANOV, dr. hab., prof. univ., Prorector activitatea științifică a USM

Serghei Brînza, dr. hab., prof. univ., Decanul Facultății de Drept a USM

Svetlana SLUSARENCO, dr., conf. univ., directorul Școlii Doctorale Științe Juridice

SECȚIUNEA I

DREPT PUBLIC

Moderator: **ARSENI Alexandru, dr. hab., prof. univ.**

1.	Milicenco Ștefan	Independența judecătorului - principiu de bază al organizării și realizării puterii judecătorești
2.	Moldovanu Radu	Aspecte conceptuale și practice privind deblocarea crizelor constituționale
3.	Săftoiu Mihaela	Egalitatea în drepturi. discriminarea pe criteriul “limbă”
4.	Balaban Sergiu	Condițiile de numire a judecătorilor – reglementări normative și spiritul calităților personale
5.	Costromițchi Anatoli	Эволюция института автономии. теоретико-правовая квалификация форм автономий в конституционном праве
6.	Balaban Mihai	Aspecte teoretice cu privire la reglementarea regimului politic și rolul șefului de stat în funcție de tipul de regim politic
7.	Bevziuc Alexandru	Universalitatea drepturilor și libertăților fundamentale – deziderat al statului de drept
8.	Postolachi Oxana	Achizițiile publice: aspecte doctrinare și normative
9.	Ungureanu Andrei	Situația actuală a dreptului procesual a contenciosului constituțional
10.	Zubco Alexandru	Avocatul poporului - promotor al standardelor internaționale privind drepturile omului
11.	Gherasimenco Violeta	Cadru conceptual privind violența în familie

SECȚIUNEA II

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC, DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT

Moderatori: GRIBINCEA Lilia, dr., conf. univ.

1.	Doni Corneliu	Arbitrajul ca mijloc de soluționare a litigiilor în contractele de achiziții publice cu elemente de extraneitate
2.	Guzun Adrian	Impactul conformității legale internaționale asupra stabilității financiar-bancare.
3.	Bajurea Elena	Analiza fundamentelor teoretice și legislative în materia contractului de transport rutier internațional de mărfuri

SECȚIUNEA III

DREPT CIVIL, DREPTUL AFACERILOR, DREPTUL MUNCII, DREPTUL FAMILIEI

Moderator: CEBOTARI Valentina, dr., conf. univ.

1.	Doni Valentina	Dreptul la viața privată și de familie în cauzele privind răpirea internațională de copii.
2.	Chirtoacă Rodica	Privire istorică asupra recuperării creanței creditorului de la debitorul falit
3.	Fanari Svetlana	Termene de prescripție și termene de decădere în acțiunile privind răspunderea subsidiară a membrilor organelor de conducere a debitorului insolubil
4.	Praporscic Valeria	Impactul impedimentului justificator asupra relațiilor contractuale

SECȚIUNEA IV

DREPT PROCESUAL CIVIL, DREPT PROCESUAL PENAL, CRIMINALISTICA

Moderator: VÎZDOAGĂ Tatiana, dr., conf. univ.

1.	Gavrilenco Natalia	Etica profesională a judecătorilor - temei de sancționare disciplinară
2.	Brînză Dionis	Contradictorialitatea în procedura privind măsurile de ocrotire
3.	Morcov Adela	Hotărârile care pot fi supuse revizuirii penale și limitele revizuirii. aspecte de drept comparat
4.	Ursu Denis	Reflexii conceptuale privind probatoriul în cadrul procesului penal
5.	Leontieva Svetlana	Raționamentele pentru excluderea probelor obținute ilegal în jurisprudență CtEDO
6.	Ungurean Ivan	Caracteristica criminalistică al infracțiunilor de <i>îmbogățire ilicită</i>
7.	Cucu Dumitru	Caracteristica criminalistică al infracțiunilor din sfera financiară bancară și nebancară
8.	Dubolari Radu	Probleme generale privind eficiența și calitatea procedurii de urmărire a bunurilor în cadrul executării silite din Republica Moldova

SECȚIUNEA V

DREPT PENAL ȘI CRIMINOLOGIE

Moderator: STATI Vitalie, dr., prof. univ.

1.	Roșioru Mircea	Evoluție istorică a terminologiei <i>adagiului ne bis in idem</i>
2.	Vasiliu Liuba	Analiza elementelor infracțiunii împotriva umanității descrise la art. 7 din Statutul CPI
3.	Porubin Roman	Raționamentele transpunerii în legislația națională a Directivei (UE) 2017/1371 privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal
4.	Samoilenco Victoria	Devianța victimală: aspecte conceptuale și profilactice
5.	Samoilenco Victoria	Instruirea sociumului în domeniul securității criminologice: repere tematice și metodologice
6.	Samoilenco Victor	Violența: mecanismul de conservare și perpetuare a subculturii penitenciare
7.	Samoilenco Victor	Clasificarea comportamentelor violente în mediul carceral din Republica Moldova
8.	Bragoi Constantin	Analiza materialelor științifice privind răspunderea penală pentru amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală publicate peste hotare
9.	Bâlc Mihai-Bogdan	<i>Analiza situației privind răspunderea penală pentru infracțiunile de criminalitate organizată în legislația României și a Republicii Moldova</i>
10.	Zaporojan Iancu	Exercitarea atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese: abordări doctrinare privind oportunitatea de incriminare
11.	Mercuș Radu	Participații la infacțiune

SECȚIUNEA I: DREPT PUBLIC

INDEPENDENȚA JUDECĂTORULUI – PRINCIPIU DE BAZĂ AL ORGANIZĂRII ȘI REALIZĂRII PUTERII JUDECĂTOREȘTI

JUDICIAL INDEPENDENCE – A KEY PRINCIPLE OF ORGANIZING AND BRINGING ABOUT JUDICIAL POWER

CZU: 347.962

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10720606>

MILICENCO Ștefan,

ORCID: 0000-0002-3241-5337

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: milicenco@gmail.com

Scopul lucrării este de a analiza conceptul puterii judecătorești și rolul independenței judecătorului ca principiu de bază în organizarea și realizarea acestei puteri, ceea ce ar contribui la identificarea curenților de ordin constituțional, care duc la erodarea principiului independenței judecătorului. Obiectivele lucrării sunt: 1) analiza literaturii de specialitate în vederea fundamentării științifice a principiului independenței judecătorului în cadrul puterii judecătorești; 2) cercetarea cadrului normativ constituțional care guvernează principiul independenței judecătorului, în scopul identificării garanțiilor acestui principiu și evaluării suficienței și eficienței lor; și 3) formularea unor propuneri de *lege ferenda*, de rang constituțional, care vizează consolidarea garanțiilor constituționale ale independenței judecătorului. În lucrare au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: metoda analizei sistemice, metoda logică și metoda juridică.

Una dintre condițiile indispensabile ale edificării și funcționării statului de drept constă în aplicarea principiului separării și colaborării celor trei puteri de stat: legislativă, executivă și judecătorească. Activitatea lor concordantă presupune că fiecare autoritate publică este responsabilă de un domeniu separat și special, raliat la puterea de stat. Separarea și colaborarea puterilor de stat prezumă echilibrul și independența lor relativă, un sistem de frâne, de balanțe și contrabalante, care ar influența reciproc autoritățile publice, nepermițându-le depășirea prerogativelor revenite. În context, Ion Guceac a evidențiat că fiecare dintre puterile de stat se realizează prin intermediul unor organe speciale, deoarece dacă este instituit un singur organ care să reprezinte voința poporului, acest organ numaidecât va evoca o putere arbitrară, nesocotind interesele pe care trebuie să le apere [1, p. 516].

Există un ansamblu de principii de organizare și realizare a puterii judecătorești, care definesc spiritul acestora și îi conferă o fizionomie proprie [1, p. 519]. Importanța acestor prin-

cipii este indubitabilă, or normele juridice ce guvernează organizarea și realizarea puterii judecătorești se raportează la principii în cel puțin două sensuri: normele dezvăluie conținutul principiilor și conservă valorile ce stau la baza acestora, iar principiile se realizează mai târziu prin aplicarea normelor.

În viziunea lui Gheorghe Costachi, ținând seama de echilibrul pe care înfăptuirea justiției îl asigură între autoritățile publice, anume judecătorul este personajul-cheie al statului de drept, iar independența acestuia este o condiție primordială și definitorie pentru a asigura domnia legii [2, p. 393]. Întrucât domnia legii are ca scop producerea unor soluții judiciare rezonabile și previzibile, care concretizează idealul juridic al societății, unele principii de organizare și realizare a puterii judecătorești au fost constituționalizate, printre acestea numărându-se și principiul independenței judecătorului.

Din punctul de vedere a lui Alexandru Arseni, acest principiu înseamnă că în activitatea sa, judecătorul se supune numai legii și conștiinței sale, fiind exclusă primirea de către judecător a oricărui fel de ordine, indicații, sugestii sau alte impulsuri similare [3, p. 252]. Ion Deleanu s-a exprimat că în lipsa principiului independenței judecătorului, justiția ar fi „o monstruozitate și o calamitate” [4, p. 752].

În conformitate cu art. 116 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii [5]. Principiul independenței judecătorului vizează statutul acestuia, care i se asigură prin lege organică, dezvoltatoare a normelor constituționale, iar criteriile de apreciere a garanțiilor independenței judecătorului sunt: modul de recrutare, durata numirii, inamovibilitatea, imunitatea funcțională, salariul și garanțiile sociale, libertatea de expresie și dreptul de a forma organizații profesionale, incompatibilitățile, interdicțiile, pregătirea continuă, răspunderea (disciplinară, materială, contravențională și penală) etc. În această conjunctură, Curtea Constituțională a stabilit că judecătorul, în calitate de deținător al autorității judecătorești, trebuie să-și poată exercita funcția în deplină independență, în raport cu toate constrângerile, forțele de natură socială, economică și politică, și chiar în raport cu alți judecători și cu administrația judecătorească [6].

Art. 116 din Constituția Republicii Moldova prevede un ansamblu de garanții viabile ce țin de numirea judecătorilor în funcție, care se rezumă la aceea că ei din start sunt numiți în funcție până la atingerea plafonului de vârstă, de Președintele Republicii Moldova, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii, Președintele Republicii Moldova având dreptul de a respinge o singură dată candidatura propusă de Consiliul Superior al Magistraturii, iar deciziile respective trebuie să fie adoptate în baza unor criterii obiective, bazate pe merit, și a unei proceduri transparente [5]. Însă, în Constituția Republicii Moldova nu există suficiente garanții ce ar asigura inamovibilitatea acestora, în condițiile în care legislatorul poate demara proceduri de evaluare extraordinară a judecătorilor, ce pot avea ca efect eliberarea acestora din funcție, în lipsa reglementărilor constituționale privind caracterul excepțional, unic și limitat în timp al unor atare proceduri.

În același timp, introducerea în Constituția Republicii Moldova a art. 121¹, care stipulează că Consiliul Superior al Magistraturii este garantul independenței autorității judecătorești, nu protejează suficient principiul independenței judecătorului, deoarece art. 122 din Constituția Republicii Moldova prevede că Consiliul Superior al Magistraturii are o componență mixtă, care nu numără o majoritate de judecători [5].

Pe de altă parte, introducerea art. 116 alin. (5¹) în Constituția Republicii Moldova a consacrat o realitate juridică – constituționalizarea imunității judecătorești funcționale [5], totuși, reglementarea expresă, la nivel constituțional, a principiului imunității judecătorești funcționale, deja consacrată prin jurisprudența Curții Constituționale, este în măsură să asigure o interpretare și aplicare unitară și coerentă a cadrului legal infraconstituțional în materia respectivă.

În ceea ce privește salariul și garanțiile sociale ale judecătorilor, art. 121 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova statuează că indemnizațiile și alte drepturi ale acestora sunt stabilite prin lege [5], ceea ce permite legislatorului să admită diminuarea efectivă a remunerației judecătorilor prin refuzul de a majora anual valorile de referință corespunzătoare.

În concluzie, am stabilit că unele principii de organizare și realizare a puterii judecătorești au fost constituționalizate, printre acestea aflându-se și principiul independenței judecătorului, însă garantarea efectivă a acestuia urmează a fi consolidată. Aceasta poate avea loc, *inter alia*, prin includerea în Constituția Republicii Moldova a unor reglementări ce ar prevedea caracterul excepțional, unic și limitat în timp al procedurilor extraordinare de evaluare a judecătorilor, funcționarea Consiliului Superior al Magistraturii pe baza unei componente formate dintr-o majoritate de judecători și obligația statului de a corela anual salariul și garanțiile sociale ale judecătorilor cu situația social-economică existentă.

Referințe:

1. GUCEAC, I. *Tratat elementar de drept constituțional*. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2022. 574 p. ISBN 978-9975-151-78-8.
2. COSTACHI, G. *Rolul justiției în edificarea statului de drept*. Chișinău: Print-Caro, 2021. 1071 p. ISBN 978-9975-56-894-4.
3. ARSENI, A. *Drept constituțional și instituții politice*. Vol. II, ediția a II-a. Chișinău: CEP USM, 2019. 320 p. ISBN 978-9975-149-39-6.
4. DELEANU, I. *Instituții și proceduri constituționale – în dreptul român și în dreptul comparat*. București: C.H. Beck, 2006. 936 p. ISBN 973-655-957-2.
5. Constituția Republicii Moldova, 29 iulie 1994, republicată. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 78/140 din 29.03.2016.
6. Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 5 septembrie 2013 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la imunitatea judecătorului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 276-280 din 29.11.2013.

ASPECTE CONCEPTUALE ȘI PRACTICE PRIVIND DEBLOCAREA CRIZELOR CONSTITUȚIONALE

CONCEPTUAL AND PRACTICAL ASPECTS REGARDING THE UNBLOCKING OF CONSTITUTIONAL CRISES

CZU: 342.4:340.13

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10720937>

MOLDOVANU Radu,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID ID: 0000-0002-1843-1672

E-mail: radumoldovanu84@yahoo.com

Subiectul analizei vizează identificarea unor soluții de ordin constituțional din practica unor state europene pentru a contribui la deblocarea conflictelor între ramurile puterii în stat, în vederea stabilizării sistemului constituțional din Republica Moldova.

Astfel, se propun spre analiză două tipuri de mecanisme. Primul mecanism se referă la introducerea instituției constituționale, ”Moțiunea de cenzură constructivă”, care are menirea de a contribui în mod direct la stabilitatea guvernamentală.

Al doilea mecanism se referă la deblocarea crizelor constituționale care se referă la simplificarea mecanismului de declanșare a alegerilor parlamentare anticipate în vederea depășirii blocajului. Un alt aspect al acestui mecanism constituțional se referă la constituționalizarea instituției autodizolvării Parlamentului.

Instituția constituțională privind ”Moțiunea de cenzură constructivă” reprezintă un mecanism unde odată cu exprimarea neîncrederii față de șeful Guvernului, este necesar ca majoritatea parlamentară să propună (desemneze) o nouă candidatură a Șefului Executivului în vederea numirii acestuia conform procedurilor constituționale.

Sistemul moțiunii de cenzură constructive, a fost instituționalizat în 1949 în Germania Federală prin intermediul art.67 din Constituție. În pofida existenței acestei instituții constituționale, un asemenea mecanism a fost aplicat cu un rezultat doar o singură dată, ceea ce demonstrează stabilitatea instituțiilor germane. Acest eveniment s-a produs în 1982, când Helmut Kohl l-a succedat pe social-democratul Helmut Schmidt. Printre statele care au introdus un sistemul lor constituțional un mecanism similar se numără Spania, Belgia, Polonia, Slovenia și Ungaria. Moțiunea de cenzură constructivă a fost utilizată până în prezent la nivel național doar de cinci ori, de două ori în Germania (27 octombrie 1972 și 1 octombrie 1982) și de trei ori în Spania (30 mai 1980, 30 martie 1987 și 1 iunie 2018). [1]

În Republica Moldova a existat o încercare de a instituționaliza acest mecanism prin intermediul unei inițiative de modificare a Constituției. Conținutul acestei inițiative poate fi găsit în *Hotărîrea Curții Constituționale Aviz asupra proiectului de lege constituțională pentru modificarea Constituției Republicii Moldova Nr.1 din 11.07.2000*. [2]

În ceea ce privește moțiuni de cenzură constructivă, necesitatea acestei instituții este dictată de câteva considerente. Demiterea unui Guvern nu reprezintă un scop în sine. Scopul principal al unei moțiuni de cenzură este înlocuirea guvernului existent cu unul nou. Altfel spus, demiterea unui Guvern este doar o primă etapă în procesul de investire a unui nou Executiv. Votarea unei moțiuni de cenzură și investirea unui nou Guvern se înscrie în continuitatea proceselor democratice. Aplicarea separată și la distanță în timp a acestor două etape este un factor de risc, mai ales în condițiile Republicii Moldova.

Negocierile pentru formarea viitoarei coaliții guvernamentale ar trebui începute concomitent cu identificarea unui număr suficient de voturi pentru demiterea guvernului în exercițiu. Astfel, perioada de aflare a țării fără guvern este una scurtă și adâncirea crizei guvernamentale este evitată. Aceste prevederi ar putea produce câteva avantaje și beneficii pentru sistemul constituțional din Republica Moldova: responsabilizarea clasei politice prin faptul că nu va exista un mecanism de a demite un guvern fără a avea o perspectivă clară privitor la continuitatea guvernării; creșterea costurilor politice pentru partidele care demit un guvern deoarece va fi necesară formalizarea unei coaliții politice care precede demiterea.

În consecință, o asemenea prevedere ar contribui la stabilizarea sistemului constituțional și ar diminua instabilitatea guvernamentală.

Mecanism simplificat de declanșare a alegerilor parlamentare anticipate în caz de blocaj constituțional

Practica constituțională europeană și internațională este una diversă în materie de dizolvare a instituției legislative și declanșării alegerilor parlamentare anticipate pentru a oferi o soluție de rezolvare a unei crize constituționale. Unul din cele mai interesante exemple privind instituția dizolvării Parlamentului se referă la modelul Republicii Franceze, unde art.12 al Constituției Franceze [3] prevede că Președintele are împuterniciri cvasi-discreționare și exclusive de a dizolva în orice moment Adunarea Națională (camera inferioară a legislativului francez).

În majoritatea statelor europene, instituția dizolvării organului legislativ ca atribuție a șefului statului nu este atât de discreționară, fiind condiționată de unele proceduri și etape politico-juridice concrete. Un exemplu relevant este cel al Germaniei, unde dizolvarea legislativului este legată de o altă instituție importantă care este "votul de încredere". Spre deosebire de "votul de neîncredere", votul de încredere, este solicitat de către Cancelarul federal pentru a-și reconfirma majoritatea. Din momentul solicitării, acest vot pentru reconfirmarea încrederii are loc pe parcursul unei perioade de 48 de ore. În contextul acestei proceduri, este necesară o majoritate absolută.

Referitor la introducerea acestui mecanism simplificat de declanșare a alegerilor parlamentare anticipate este relevant Avizul nr. 1 din 15.04.2021 pentru constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului după consumarea celor două tentative nereușite de numire a Guvernului [4]) pune bazele unei schimbări de optică în ceea ce privește instituția dizolvării din perspectiva unui mecanism mai ușor de declanșare a alegerilor anticipate. Astfel, Curtea oferă o interpretare diferită a instituției dizolvării Parlamentului în raport cu jurisprudența precedentă, prezentând-o nu ca o sursă de instabilitate ci ca o posibilă soluție de depășire a crizei constituționale. De asemenea, este formulată sarcina șefului statului de a contribui la medierea și rezolvarea acestor conflicte. Totodată, este considerată ca o soluție oferită alegătorilor să re-

zolve pe cale constituțională conflictul dintre autorități. Din această perspectivă, este necesară ajustarea acestei instituții la particularitățile constituționale și politice a Republicii Moldova, astfel încât să existe un mecanism de deblocare a crizelor politice. În același timp, este important ca această instituție să nu fie utilizată ca un șantaj politic de către instituția prezidențială.

În ceea ce privește instituția autodizolvării Parlamentului, este necesară studierea aprofundată a prevederilor și practicii constituționale din Macedonia, Polonia, Lituania, dar și alte state în vederea examinării oportunității introducerii unui asemenea mecanism în sistemul constituțional al Republicii Moldova. Cu atât mai mult, o asemenea instituție a fost pusă în aplicare în 1993 atunci când s-a decis autodizolvarea Parlamentului ales în 1990 și organizarea alegerilor parlamentare anticipate în februarie 1994.

Referințe bibliografice:

Resurse Web:

1. https://ro.frwiki.wiki/wiki/Motion_de_censure_constructive
2. https://www.constcourt.md/public/ccdoc/avize/ro_2000_a_1.pdf
3. https://www.conseilconstitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/anglais/constitution_anglais_oct2009.pdf
4. <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=avize&docid=74&l=ro>

EGALITATEA ÎN DREPTURI. DISCRIMINAREA PE CRITERIUL “LIMBĂ”

EQUAL RIGHTS. DISCRIMINATION ON GROUNDS OF “LANGUAGE”

CZU: 342.725

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10721008>

SĂFTOIU Mihaela,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID ID: 0000-0002-4508-6114

E-mail: miha_sft@yahoo.com

Scopul articolului este de a evidenția corespondența normativă dintre egalitatea între cetățeni și fenomenul discriminării, cu accent pe discriminarea pe criteriul “limbă”.

Obiective de referință:

- Să traseze noțiunile de egalitate între cetățeni și nediscriminare și să evidențieze corelația dintre acestea;
- Să analizeze coordonatele juridice ale discriminării pe criteriul “limbă”.

Printre **metodele de cercetare** utilizate se numără metodele deductivă, analitică și sintetică.

Egalitatea reprezintă un principiu constituțional ce se regăsește în **Constituția României** în art. 16 alin. 1 care prevede că “*cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice fără privilegii și fără discriminări*” [1, p.16]. Art. 4 alin. secund prevede criteriile de discriminare între cetățeni, respectiv: “*rasa, naționalitatea, originea etnică, limba, religia, sexul, opinia, apartenența politică, averea și originea socială*” [2, p.117].

Constituția Republicii Moldova prevede în art. 16 alin. 2 egalitatea între cetățenii țării “*fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială*” [3, p.29], însă fără a specifica și interdicția privilegiilor.

Tratatele și declarațiile internaționale relevante în materia drepturilor omului conțin referiri cu privire la egalitate, nediscriminare, criteriile pe baza cărora se produce discriminarea, implicit și pe criteriul “limbă”: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice etc.

Egalitatea în drepturi a cetățenilor și nediscriminarea pot fi privite dintr-o triplă perspectivă, respectiv ca: 1. principii fundamentale, 2. drepturi obiective și drepturi subiective, 3. garanții suplimentare pentru exercitarea drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale.

Egalitatea între cetățeni nu are sensul de uniformizare, “*nu înseamnă identitate, ci doar (...) un start egal într-o competiție (...)*”, așa cum susține și prof. **Dan Claudiu Dănișor** [4, pct. 428]. Egalitatea include respectarea diversității iar aspectele personale, specifice, care îi diferențiază pe unii indivizi de alții, nu trebuie să constituie baza pentru un tratament discriminatoriu.

Discriminarea implică un tratament diferit în situații similare, respectiv un tratament egal în situații diferite, “*fără existența unei justificări obiective și rezonabile*” [5, p.16] și, așa

cum specifică și prof. Tănăsescu Elena Simina, constituie “*distincția interzisă, interzisă deoarece este nelegitimă, nelegitimă deoarece este arbitrară*” [6, p.46]. Cel care discriminează plasează persoana discriminată pe o treaptă inferioară și astfel, o tratează mai rău decât ar trebui.

Discriminarea are loc pe anumite criterii exemplificative specifice, care pot fi:

1. reale sau fictive, adică pot exista în realitate sau doar reprezintă o presupunere greșită a autorului discriminării,

2. înlăturabile sau neînlăturabile, adică victima discriminării poate renunța la anumite aspecte care constituie criterii ale discriminării, însă la altele nu (de exemplu, dacă persoana nu mai vorbește o anumită limbă, poate să nu mai fie discriminată pe acest criteriu, însă poate fi discriminată în continuare pe criteriul etniei, chiar dacă la recensământul populației nu o declară, întrucât anumite trăsături fizice sunt specifice membrilor unei anumite etnii).

Problematica discriminării a determinat abordarea, în doctrina și practica juridică, a **dreptului la diferență**.

Nu orice diferență de tratament e sinonimă discriminării întrucât, așa cum susține și prof. **Teodor Cârnaț**, dacă “*egalitatea nu este naturală, impunerea unui tratament juridic egal ar însemna discriminare*” [7, p.392-393].

Discriminarea pe criteriul “limbă” poate interveni în legătură cu **limba scrisă, vorbită sau cu limbajul semnelor**. În cazul ultimei situații, pot apărea cazuri de discriminare multiplă, de exemplu și pe criterii de dizabilitate sau alte criterii similare.

Nu sunt de acord cu afirmația domnului **Nicolae Pavel** care susține că “*numai limbile minoritare se bucură de protecția constituțională împotriva oricărei discriminări*” [8, p. 231] întrucât în primul rând legea nu distinge, iar în al doilea rând pot exista diferite contexte sociale în care vorbitorii unei alte limbi decât cea minoritară să fie discriminați pe acest criteriu.

În **concluzie**, noțiunile de egalitate și nediscriminare sunt noțiuni aflate într-o strânsă legătură, iar diferențele între indivizi, implicit cele cu privire la limba vorbită, trebuie considerate un mijloc de îmbogățire culturală și o formă de respectare și promovare a demnității umane, întrucât, așa cum constata și prof. univ. dr. hab. în drept **Alexandru Arseni** “*recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, justiției și al păcii în lume*” [9, p.239].

Bibliografie:

1. CONSTITUȚIA României, Convenția europeană a drepturilor omului, Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Ediția a 15-a actualizată la 1 septembrie 2021, Editura Rosetti Internațional, București, 2021, ISBN 978-606-025-068-5, 184 pag.
2. IONESCU C., DUMITRESCU C. A. (coord.), Constituția României – Comentarii și explicații, Editura C. H. Beck, București, 2017, ISBN 978-606-18-0681-2, comentariu la art. 4 - Ionescu Cristian, 1648 pag.
3. CONSTITUȚIA Republicii Moldova, Declarația de Independență, Hotărârea Curții Constituționale nr. 36 din 5 decembrie 2013 – Blocul de constituționalitate 2022, [Accesat la 11.08.2023], Disponibil la: <https://www.parlament.md>

4. DĂNIȘOR D. C., Modernitate, liberalism și drepturile omului, Drept constituțional și instituții politice, vol. I, Editura Simbol, Craiova, 2017, ISBN 978-606-94514-0-3, 938 puncte
5. IONESCU I. ș.a., Ghid în domeniul discriminării pentru practicieni, Centrul de Resurse Juridice din Moldova, Chișinău, Imprint Star, 2016, ISBN 978-9975-3108-19, 66 pag.
6. MURARU I., TĂNĂSESCU S. (coord.), ș. a., Constituția României. Comentariu pe articole, Editura C. H. Beck, București, 2008, ISBN 978-973-115-419-0, 1507 pag.
7. CÂRNAȚ T., Drept constituțional și instituții politice – Partea I, Tipografia Print-Caro, Chișinău, 2020, ISBN 978-9975-56-712-1, 584 pag.
8. NICOLAE P., Egalitatea în drepturi a cetățenilor și nediscriminarea, București, Editura Universul Juridic, 2010, ISBN 978-973-127-401-0, 672 pag.
9. ARSENI A., Drept constituțional și instituții politice, Tratat. Volumul I. Ediția a 3-a revăzută, Chisinau, CEP USM, 2021, ISBN 978-9975-149-39-6, 428 pag.

CONDIȚIILE DE NUMIRE A JUDECĂTORILOR – REGLEMENTĂRI NORMATIVE ȘI SPIRITUL CALITĂȚILOR PERSONALE

CONDITIONS FOR THE APPOINTMENT OF JUDGES – NORMATIVE REGULATIONS AND THE SPIRIT OF PERSONAL QUALITIES

CZU: 347:962

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10721050>

BALABAN Sergiu,

ORCID:0000-0001-8112-3392

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: balabansergiumihai@gmail.com

SUMAR

Literatura de specialitate interpretează doar aspectul normativ, anume prevederile legislative privind cerințele pe care trebuie să le întrunească o persoană pentru a fi numită în funcția de judecător. Totodată, este necesar de menționat că actualmente rămâne în afara cercetărilor cerințele de conținut și de spirit privind calitățile personale ale candidaților care pretind la ocuparea funcției de judecător. Astfel, se impune necesitatea de a acorda o atenție sporită calităților personale a candidaților la ocuparea funcției de judecător.

Fiind motivați de o astfel stare de lucruri, în prezentul raport ne-am propus ca **scop** realizarea unei cercetări detaliate referitoare la criteriile de accedere a judecătorilor în funcție, evaluarea *aptitudinilor, a eficienței și experienței candidatului la funcția de jucător, precum și a calităților sale personale*. În vederea realizării acestui scop, au fost trasate următoarele **obiective de cercetare**: analiza și studierea statutului judecătorului din perspectiva trăsăturilor juridice și a condițiilor de numire; identificarea condițiilor de a candida la funcția de judecător având în vedere și calitățile personale; determinarea situațiilor de integritate precum și comportamentul ireproșabil al persoanei care pledează pentru ocuparea funcției de judecător.

Pentru abordarea mai complexă a problemei abordate privind condițiile de accedere în funcție a judecătorilor s-a recurs la câteva metode importante de cercetare științifică, în special am aplicat *metoda sistemică* – aplicată cel mai des la studierea actelor normative în domeniu și interpretarea sistemică a dispozițiilor acestora; *metoda logică* – folosită pe parcursul cercetării, care a contribuit la cercetarea multilaterală a condițiilor de numire în funcție a judecătorilor precum și a regulilor prevăzute în statutul juridic; metoda comparativă – care ne-a ajutat să trasăm o paralelă între regulile de numire a judecătorilor în prezent și în trecut.

Cu privire la justiție, susținem că din celea mai vechi timpuri, s-a impus ca o funcție de judecare a proceselor și de reprimare a actelor și persoanelor care produc pagube și suferințe altora prin încălcarea regulilor sociale convenite sau stabilite. De asemenea, susținem că justiția este o activitate de rezolvare a litigiilor în litera și spiritul legilor, obiceiurilor, iar cel care înfăptuiește justiția caută să afle adevărul în procesul respectiv pentru a identifica încălcarea legii, victimele, cauzalitatea, precum și a stabili răspunderea. Dacă justiția nu va fi înconjurată cu respectul și demnitatea indispensabilă, dacă se va căuta ca ea să fie târâtă în vârtoarea pasi-

nilor politice, dacă națiunea își va permite să influențeze un verdict dat de jurați, atunci căutând în aparență să servească o cauză dreaptă, distruge acest organ, îl reduce la unealta pasiunilor și ajunge nedemnă misiunea ei. Aceasta deoarece, în țările civilizate „curțile cu jurați sunt un mijloc de siguranță pentru toate drepturile individuale. [1, p. 194] Așadar, iată de ce justiția e rezultatul stării morale a unei țări, când justiția e mai jos de misiunea ei, aceasta înseamnă că moravurile întregii societăți lasă de dorit. [2, p. 194]

Rolul principal în înfăptuirea justiției îl au organele judecătorești care soluționează litigiile civile, penale și de altă natură. Iar, judecătorul, prin actul de justiție înfăptuit în numele legii, stabilește ce este legal și ce este în contradicție cu prevederile legale, restabilește drepturile încălcate și sancționează juridic pe cel vinovat. Prin urmare, pentru a fi departe de situația de a fi sancționat, calitatea de judecător impune anumite calități, precum perseverență, răbdare și muncă asiduă pentru a cunoaște legislația, jurisprudența, precum și doctrina, calități pe care le posedă totalmente nu toți juriștii. În context, remarcăm faptul că pentru a candida la funcția de judecător este necesar de avut în vedere și calitățile personale, starea de integritate precum și comportamentul ireproșabil al persoanei care pledează pentru ocuparea funcției de judecător. Respectiv, aceasta impune determinarea unui statut juridic clar definit al judecătorului, asigurat prin măsuri legale și legitime, aplicate și în cazurile de tragere la răspundere la răspundere a judecătorului.

În context, reținem că independența justiției se referă atât la independența individuală cât și la cea instituțională necesară în procesul decizional. Independența judecătorului este așadar atât o stare de spirit cât și un set de reguli prevăzute în statutul juridic al judecătorilor. În această ordine de idei reținem că independența justiției implică un statut special al judecătorilor, potrivit căruia trebuie protejați împotriva influențelor. Din acest motiv, legislatorul a stabilit o procedură riguroasă de evaluare a performanțelor persoanelor care tind să ocupe funcția de judecători, precum și pentru judecătorii în exercițiul funcției. Cu referire la statutul judecătorilor, reținem că prin statutul juridic al judecătorilor se înțelege un ansamblu de reguli cu privire la judecători, precum și drepturile, obligațiile, răspunderea magistratului.

Cadrul normativ național privind numirea în funcție a judecătorilor până la atingerea plafonului de vârstă este constituit, în special, din dispozițiile articolului 116 din Constituție, [3] din cele ale Legii nr. 544 din privind statutul judecătorului [4] și din cele ale Legii privind selecția, evaluarea performanțelor și cariera judecătorilor. În Avizul nr. 949/2019 al Comisiei de la Veneția privind selecția și numirea judecătorilor Curții Supreme a Georgiei (Veneția, 21-22 iunie 2019) [CDL-AD(2019)009] s-a reținut, că selecția și numirea judecătorilor trebuie să se bazeze pe principiul meritocrației, care implică, la rândul său, evaluarea *aptitudinilor, a integrității, a competenței, a eficienței și a experienței candidatului, precum și a calităților sale personale*. Din acest motiv, este important de a analiza în ansamblu calitățile persoanei care tinde să candideze la funcția de judecător.

Este cert faptul că, investirea în funcția de judecător a unei persoane presupune că aceasta va acționa cu bună credință. Prin urmare, exercitarea funcției cu bună credință a funcției constituie o obligație constituțională și pentru judecători ca reprezentanți ai puterii judecătorești. [5, p. 132] Filosofi juriști romani în încercarea de a defini buna credință au menționat că „fundamentul justiției este încredere, adică statornicia și adevărul în vorbe și fapte.” [6, p. 50]

În doctrină se menționează că, dat fiind faptul că criteriul rangului social, determinat în alegerea magistraților, precum și criteriile privind buna reputație, pregătirea profesională, dar

și principiile morale și-au păstrat valențele în timp, la moment sunt relevante în procedura de investire a unui judecător magistrat. [7, p. 54]

Astfel, odată ce vor fi angajate persoane cu calități inedite și inteligență emoțională, considerăm că se va diminua la minim, în opinia noastră, factorul tragerii la răspundere a judecătorilor, pentru că inteligența emoțională este o forță a celor care își pot recunoaște emoțiile, le pot exprima în mod adecvat și, prin urmare, pot face același lucru cu alte persoane, ceea ce îi determină să se relaționeze mai eficient. Prin urmare, având în vedere cele invocate *supra* concluzionăm că, pentru a-și desfășura activitatea, un judecător pe lângă criteriile strict prevăzute de lege, trebuie să fie apreciat cu o întreagă gamă de calități personale pozitive, nu obligatoriu strict prevăzute de lege, dar binevenite pentru ocuparea unei asemenea funcții.

Referințe:

1. ARSENI A. Drept constituțional și instituții politice. Volumul II, Ed. a 3-a compl. și restructurată, Chișinău, 2022, p. 194
2. ARSENI A. Drept constituțional și instituții politice. Volumul II, Ed. a 3-a compl. și restructurată, Chișinău, 2022, p. 196
3. Disponibil: <https://weblex.md/item/view/iddbtype/1/id/c7cde620f7027c9ae108-b379c524c1a9>
4. Disponibil: <https://weblex.md/item/view/iddbtype/1/id/f6624c7001a8c2a0ad90-dedcd8852cc5>
5. COSMA Daniela. Răspunderea judecătorului în România și Republica Moldova. Chișinău, 2019. Tipogr. Print-Caro”.
6. CICERO M.T. *De officiis*. Despre îndatoriri. București: Editura științifică, 1957, p. 50.
7. Dragomir F. Răspunderea penală a magistratului. București, C.H. Beck, 2011, p. 54.

EVOLUȚIA INSTITUȚIEI AUTONOMIEI. CALIFICAREA TEORETICĂ ȘI JURIDICĂ A FORMELOR DE AUTONOMIE ÎN DREPTUL CONSTITUȚIONAL

EVOLUTION OF THE INSTITUTION OF AUTONOMY. THEORETICAL AND LEGAL QUALIFICATION OF FORMS OF AUTONOMY IN CONSTITUTIONAL LAW

CZU: 342.25:342.4(091)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10721089>

COSTROMIȚCHI Anatoli,

ORCID: 0000-0002-6981-2547

Молдавский государственный университет.

E-mail: anatoly.kostromitsky@gmail.com

Введение

Цель исследования.

Целью данного исследования является комплексный анализ правовой природы, классификации и исторической эволюции института автономии.

Для достижения поставленной цели были решены следующие задачи:

- Исследована история становления и развития концепции автономии с древних времен до наших дней.
- Проанализированы подходы к определению понятия автономии в отечественном и зарубежном конституционном праве.
- Рассмотрены различные классификации автономий и дана оценка их достоинствам и недостаткам.

Методологическая основа исследования.

В ходе исследования применялись как общенаучные, так и специальные методы познания: сравнительно-правовой, исторический, формально-юридический, системно-структурный анализ.

Краткая структура исследования

На первом этапе была изучена эволюция института автономии с античных времен до современности. Это позволило проследить становление ключевых концепций, лежащих в основе современных моделей автономий.

1. Идея права наций на самоопределение зародилась в эпоху Просвещения XVII-XVIII вв. в трудах Локка, Гроция, Ваттеля и Руссо о естественных правах человека. Эти взгляды оказали влияние на Французскую революцию 1789 г. и Декларацию прав человека, закрепившую суверенитет нации [1, с. 390, с. 24-25, с. 62-63].

2. Французская революция 1789 г., провозгласившая лозунги свободы, равенства и братства, привела к свержению абсолютной монархии и установлению Первой республики. Ее важнейшим достижением стало принятие Декларации прав человека и гражданина 1789 г., которая юридически закрепила принцип народного суверенитета и естественных

неотъемлемых прав человека [2]. Декларация оказала огромное влияние на развитие либеральных и демократических идей в Европе.

3. В 1878 г. на Берлинском конгрессе, созванном для пересмотра условий Сан-Стефанского мирного договора 1878 г., впервые в международно-правовом документе было официально провозглашено право наций на самоопределение. Конгресс объявил о независимости Сербии, Черногории и Румынии, предоставил автономию Болгарии, а также подтвердил принцип равноправия граждан и свободы совести [3, с. 8]. Эти решения заложили основы для дальнейшего международно-правового признания права наций на самоопределение.

4. В 1899 г. Австрийская социал-демократическая партия на съезде в г. Брюнн приняла программу, получившую название Брюннской. Она призывала к преобразованию Австро-Венгерской империи в демократическое федеративное государство на основе равноправия наций и предоставления автономии национальным регионам [4]. Брюннская программа стала первой попыткой юридического закрепления принципов национально-культурной автономии в Европе.

5. После Первой мировой войны, в условиях формирования национальных государств в Европе, особую актуальность приобрел вопрос защиты прав национальных меньшинств. Лига Наций разработала ряд двусторонних договоров, деклараций и многосторонних соглашений, направленных на защиту меньшинств. Однако эти документы не содержали четких критериев определения статуса национальных меньшинств [5, с. 23-25].

6. После Второй мировой войны право наций на самоопределение получило закрепление в учредительных документах ООН. В Уставе ООН 1945 г. оно сформулировано как «принцип равноправия и самоопределения народов» [6]. В 1960 г. Генеральная Ассамблея ООН приняла Декларацию, которая применила это право к народам, находящимся под колониальным гнетом [7].

7. Важная роль в развитии международной системы защиты прав этнических меньшинств принадлежит Всеобщей декларации прав человека 1948 г. [8], закрепившей принцип равенства людей вне зависимости от расовой и национальной принадлежности, а также другим документам ООН.

8. На современном этапе основополагающими документами в сфере защиты прав национальных меньшинств являются Декларация ООН о правах лиц, принадлежащих к меньшинствам 1992 г. [9] и Рамочная Конвенция Совета Европы о защите национальных меньшинств 1995 г. [10]. Они детально закрепляют и расширяют права лиц, относящихся к меньшинствам.

Далее был проведен анализ различных подходов к определению понятия автономии в работах отечественных и зарубежных ученых-юристов. Сравнение и обобщение этих концепций позволило выявить общие черты в понимании природы автономии как правовой категории.

1. В современной науке конституционного права сложилось общее понимание автономии как формы территориального устройства, представляющей собой самоуправляемую территорию в составе государства со специальным правовым статусом, закрепляющим расширенные полномочия ее органов власти [11, с. 4].

2. Отличает автономию от других административно-территориальных единиц более высокий уровень самостоятельности в вопросах внутреннего управления и решения локальных вопросов [12, с. 181].

3. В отличие от субъекта федерации, автономия не обладает собственной конституцией, государственностью и суверенитетом [13, с. 231]. Ее статус устанавливается и гарантируется конституцией и законодательством государства.

4. В зарубежной науке конституционного права также сложилось сходное понимание автономии как особой разновидности территориального устройства государства [14, с. 30]. Это свидетельствует о выработке общей концепции автономии в современной правовой науке.

На следующем разделе были рассмотрены различные классификации автономий по критерию объема полномочий, предметов ведения, гарантий самостоятельности и другим основаниям. Проанализирована наиболее распространенная классификация на политические и административные автономии, дана оценка ее преимуществам и недостаткам.

1. В науке конституционного права наиболее распространен подход к классификации автономий на политические и административные [15, с. 155]. Политические автономии обладают собственными законодательными полномочиями, административные ограничены вопросами местного значения. Однако этот подход имеет недостатки, не учитывая переходных форм.

2. Более гибкий подход – выделение сильных и слабых автономий в зависимости от объема полномочий, гарантий самостоятельности и других факторов. Это позволяет точнее отразить различия в моделях автономий.

3. Таким образом, предлагаемая дифференцированная классификация на сильные и слабые автономии является более адаптивной и позволяет учитывать специфические особенности разных автономных образований.

Библиография:

1. ЛОКК Дж. Два трактата о правлении. – Сочинения: В 3-х томах. Т. 3. – М.: Мысль, 1988; ГУГО Гроций. О праве войны и мира: Репринт. с изд. 1956 г. - М.: Ладомир, 1994. – 868 с.; ВАТТЕЛЬ Э. Право народов или принципы естественного права, применяемые к поведению и делам наций и суверенов. – М.: Госюриздат. 1960. - 720 с.
2. Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen: adoptée par l'Assemblée Nationale Constituante le 26 août 1789, [Прочитано: 18.07.2023]. Доступно на: <https://www.legifrance.gouv.fr/contenu/menu/droit-national-en-vigueur/constitution/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789>.
3. МИХНЕВА Р., КОЛЕВ В. Берлинский конгресс 1878 года глазами фанариота Александра Каратеодори-паши // Вестник МГИМО-Университета. 2021. Т. 14. No 4. ISSN 2541-9099
4. Brünner Nationalitätenprogramm von 1899, [Прочитано: 30.08.2023]. Доступно на: <https://www.seligler-gemeinde-bayern.eu/bruenner-nationalitaetenprogramm-von-1899/>.

5. ВАЛИУЛЛИНА И. Ф. Международная защита языковых прав меньшинств в XIX - первой половине XX в. В: Электронное приложение к Российскому юридическому журналу, № 5, 2019, стр. 22-28. ISSN 2219-6838
6. The UN Charter, signed on June 26, 1945, entered into force on October 24, 1945. [Прочитано: 18.08.2023]. Доступно на: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>.
7. Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples. Adopted by General Assembly resolution 1514 (XV) of 14 December 1960. [Прочитано: 18.08.2023]. Доступно на: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-granting-independence-colonial-countries-and-peoples>.
8. Universal Declaration of Human Rights: adopted by UN General Assembly resolution 217 A (III), December 10, 1948. [Прочитано: 18.07.2023]. Доступно на: <https://www.un.org/ru/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.
9. Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities. Adopted by General Assembly resolution 47/135 of 18 December 1992. [Прочитано: 22.08.2023]. Доступно на: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/minority_rights.shtml.
10. Framework Convention for the Protection of National Minorities. Adopted in Strasbourg on 1 February 1995 by the Council of Europe. [Прочитано: 22.08.2023]. Доступно на: <https://rm.coe.int/168007cdac>.
11. КУТАФИН, О. Е. Избранные труды: в 7 томах. Том 5. Российская автономия: монография. – Москва: Проспект, 2014. – 768 с. ISBN 978-5-392-02133-8
12. МИШИНА, Н. В. Конституционное право зарубежных стран: учебник. Харьков: Право, 2015. – 848 с. ISBN 978-966-458-710-2
13. АРАНОВСКИЙ, К. В. Государственное право зарубежных стран: Учебник для вузов. – М.: Форум; М.: Инфра-М, 1998. – 488 с. ISBN 5-86225-742-X
14. LAPIDOTH, R. Autonomy. Flexible Solutions to Ethnic Conflicts. Washington DC: United States Institute for Peace Press. 1997, 298 p.
15. ЧИРКИН, В. Е. Территориальная организация публичной власти: монография. Москва: Норма: ИНФРА-М, 2023. - 208 с. ISBN 978-5-91768-827-5

ASPECTE TEORETICE CU PRIVIRE LA REGLEMENTAREA REGIMULUI POLITIC ȘI ROLUL ȘEFULUI DE STAT ÎN FUNCȚIE DE TIPUL DE REGIM POLITIC

THEORETICAL ASPECTS REGARDING THE REGULATION OF THE SCHEME POLITICAL AND THE ROLE OF THE ACTING HEAD OF STATE TYPE OF POLITICAL REGIME

CZU: 342.511:321.6/.7

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10721122>

BALABAN Mihai,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0003-4139-9620

E-mail: mihaibalaban94@yahoo.com

SUMAR

Actualmente, pe lângă problemele discutate în doctrina dreptului constituțional autohton, este discutată problema referitoare la determinarea modului de constituire și funcționare a puterilor în stat, atribuțiile autorităților publice în cadrul statului, precum și tipul regimului de guvernare. Astfel, principalele autorități publice care participă la actul guvernării sunt: Parlamentul, Guvernul și șeful statului. Prin urmare, pentru a asigura un regim politic funcțional, trebuie să se construiască instrumentele aplicării acestuia, mecanismul de interferență a instituțiilor de guvernare, modalitățile de conlucrare a organismelor prin care se exercită prerogativele de putere. În consecință, toate acestea au un singur scop – consolidarea regimului politic.

Scopul cercetării. Având în vedere cele invocate și fiind motivați de asemenea stări de lucruri ne-am propus realizarea cercetării detaliate a problemei în special – a modului de constituire și funcționare a puterilor în stat, tipurile regimului de guvernare precum și rolul șefului statului în funcție de regim politic. Pentru realizarea acestui scop am trasat următoarele *obiective de cercetare*: abordarea aspectelor teoretice și științifice privind noțiunea de guvernare; identificarea și analiza regimurilor politice; evaluarea și cercetarea doctrinară privind rolul șefului statului în funcție de regim politic. Pentru invocarea mai detaliată a problemei abordate privind regimurile politice s-a recurs la următoarele metode importante de cercetare științifică, în special am aplicat *metoda sistemică* – care este aplicată deseori la studierea actelor normative în domeniu și interpretarea sistemică a dispozițiilor acestora; *metoda logică* – folosită pe parcursul cercetării, care a contribuit la cercetarea multilaterală a tipurilor de regimuri politice, esența acestora și locul șefului de stat în dependență de regim politic; *metoda comparativă* – care ne-a ajutat să prezentăm tipurile de regimuri politice și rolul șefului de stat în diverse perioade istorice.

În doctrina dreptului constituțional, se menționează că „problema modurilor de exercitare a puterii de stat în funcție de repartizarea atribuțiilor între diverse categorii de organe și de raporturile dintre ele devine problemă fundamentală a statului și deci a dreptului constituțional”[1, p. 109] Fără îndoială, modul de organizare a puterilor și raporturile dintre puteri constituie

elemente definitorii ale regimului politic. Regimul politic, analizat din perspectiva raporturilor dintre organele de putere și cetățeni, reprezintă mijloacele și tehnicile de guvernare și forțele sociale existente. Pentru a identifica tipul de regim politic este necesar de a analiza schema funcțională a teoriei separației puterilor într-un stat. Totodată, desemnarea regimurilor politice își găsește fundamentul într-o anumită opțiune la care cetățenii recurg. Potrivit filosofului Julien Freund, „un regim se naște dintr-o alegere politică și nu valorează decât prin această alegere”. [2] Potrivit doctrinarului Al. Arseni, definirea noțiunii de regim politic este deosebit de dificilă, deoarece acesta nu este utilizată într-un sens univoc. Astfel, nu este mai puțin adevărat că din momentul în care noțiunea de „regim politic este opusă celei de formă de guvernământ, ea începe să prindă contururi mai precise”. [3, p. 167]

În literatura de specialitate regimurile politice au fost definite ca reprezentând anumite modalități prin care puterea politică este organizată într-o țară determinată. Într-o altă concepție, regimul politic însumează însuși modul de organizare și de funcționare a mecanismelor prin care se înfăptuiește puterea politică, în strânsă legătură cu situația drepturilor și libertăților democratice. [4, p. 17] De asemenea, regimul politic are determinări mai complexe decât raporturile dintre puteri. Astfel, regimul politic are calități valorizatoare nu doar cât privește esența și forma puterii de stat, dar și în ceea ce privește calificarea esenței întregii societăți.

Un regim politic pe deplin democratic și atașat realmente ideii statului de drept se va reflecta însă într-o largă paletă de garanții constituționale, în mecanisme sigure și eficiente de garantare a drepturilor omului. Printre acestea se vor număra un sistem de instituții chemate să asigure preeminența participării cetățenilor la conducere, dreptul acestora de a-și spune cuvântul în problemele fundamentale ale statului, de a-și alege și de a-și demite reprezentanții, precum și de a contribui în mod activ la toate formele și treptele prin care se exercită puterea.. [5, 169] Desigur, fiecare țară are tradițiile și experiența ei, ceea ce face ca anumite mecanisme aplicabile și eficiente într-o anumită țară să nu poată fi întotdeauna aplicate cu succes și transpuse în alte țări. Există, însă, cu toate acestea, un nucleu fundamental de principii democratice, a căror aplicare în viața de stat și a căror respectare fermă de către autorități, precum și de către cetățeni poate contribui în mod indiscutabil la asigurarea eficienței unui anumit sistem politic.

Doctrina științifică și practica statală propune diverse definiții date sintagmei „regim politic”, Astfel, noțiunea „regim politic” reprezintă ansamblul instituțiilor, metodelor și mijloacelor prin care se realizează puterea de stat. Anume regimul politic „are calități valorizatoare nu doar cât privește esența și forma puterii de stat, dar și în ceea ce privește calificarea esenței întregii societăți. El este indicatorul sintetic și de primă mărime, cel mai dinamic și cel mai expresiv pentru calificarea unei societăți ca rea democratică sau antidemocratică.

Prin urmare, concluzionăm că regimurile politice sau constituționale reprezintă modalitățile și tehnicile prin intermediul cărora clasa politică dintr-un stat guvernează.

Doctrina constituțională în baza cercetării reglementărilor constituționale și a funcționării instituției „șef de stat” a identificat și a formulat funcțiile exclusive ale șefului de stat indiferent de forma de guvernământ și tipul de regim politic. Unele funcții ale șefului de stat în Republica Moldova sunt direct stabilite în Constituție, de exemplu: în art. 77 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova); sunt prevăzute următoarele funcții: a) reprezintă statul; b) garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării. Chiar dacă funcția

de mediere a Președintelui Republicii Moldova nu este direct specificată în art. 78 alin.(2) din Constituție, ea rezultă, pe cale de deducție științifică din ale prevederi constituționale.

Totuși, potrivit doctrinarilor Republica Moldova, odată cu revenirea la alegerea șefului statului direct de către popor, face parte din categoria statelor cu regim de guvernare semiprezidențială. Prin urmare, în scopul consolidării regimului de guvernare semiprezidențial este necesar să fie revigorată prevederile constituționale referitoare la atribuțiile Președintelui Republicii Moldova, care existau până în anul 2000, în special, Dreptul Președintelui Republicii Moldova de a desemna un candidat la funcția de Prim-ministru fără consultarea fracțiunilor parlamentare (articolul 98 alin. (1) din Constituție) dreptul Președintelui Republicii Moldova de a iniția revizuirea Constituției, dreptul Președintelui Republicii Moldova de a lua parte la ședințele Guvernului, de a prezida ședințele Guvernului la care

participă, de a consulta Guvernul în probleme urgente și de importantă deosebită (articolul 83 din Constituție). În consecință, susținem că pentru a avea un regim politic consolidat, este necesar să se respecte și să se ia în considerație următoarele cerințe: implicarea activă a cetățenilor în procesul decizional, prin participarea activă la alegeri și referendumuri; creșterea gradului de responsabilitate a actorilor politici participanți ai actului guvernării, urmând ca aceștia să-și asume răspunderea pentru deciziile adoptate, precum și pentru nerealizarea în termen a acțiunilor planificate.

Referințe:

1. GENOVEVA Vrabie, *Drept Constituțional și Instituții Politice Contemporane*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992.
2. Disponibil: <https://administrare.info/domenii/drept/1521-regimurile-politice-%C5%9Fi-regimurile-constitu%C5%A3ionale#bookmark45>.
3. ALEXANDRU Arseni. *Drept constituțional și instituții politice. Tratat. Volumul 1. Ediția a 3-a actualizată și restructurată*. Chișinău, CEP,USM, 2021.
4. MURARU Ioan, TĂNĂSESCU Simina. *Drept constituțional și instituții politice*, ediția a IX-a, revăzută și completată, Editura „Lumina Lex”, București, 2001.
5. DELEANU Ion. *Drept constituțional și instituții politice. Tratat. Vol. 1.* – București: Europa Nova, 1996.

UNIVERSALITATEA DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE – DEZIDERAT AL STATULUI DE DREPT

CZU: 342.72/.73

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10721148>

BEVZIUC Alexandru,

Universitatea de Stat din Moldova,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3627-8835>,

E-mail: alexbev@mail.ru

Tema drepturilor, a libertăților și a îndatoririlor fundamentale a fost și este, în esență, aceeași din totdeauna și pretutindeni. Nu este deci deloc întâmplător faptul, că după un prim titlu la Constituție, sintetizând unele dintre principiile ce guvernează întreaga “materie constituțională”, urmează titlu dens, conceput în manieră exhaustivă și finalizat aproape, la fel un titlu cu ambiții tutelare.

Principiile aplicabile drepturilor și libertăților fundamentale definesc condiția cetățeanului în cadrul colectivității naționale, altfel spus, interesele vitale ale națiunii, în ansamblul său.¹

Unul dintre principiile de bază ale drepturilor omului *este principiul Universalității drepturilor, libertăților și îndatoririlor*, ce se referă atât la sfera propriu-zisă a drepturilor cât și la titularii acestora. Este admis și recunoscut că drepturile și libertățile sunt universale și indivizibile. De aceea și Constituția arată că: “Cetățenii beneficiază de drepturile și libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea”².

Universalitatea se raportează atât la sfera titularilor drepturilor și a libertăților, cât și la plenitudinea acestor drepturi și libertăți fundamentale³ și reprezintă, totodată, un principiu fundamental al dreptului regăsit în orice ramură de drept⁴.

Universalitatea drepturilor și libertăților se referă atât la sfera propriu-zisă a drepturilor cât și la titularii acestora. Sub primul aspect ea exprimă vocația omului, a cetățeanului pe planul realităților juridice interne fiecărei țări, pentru toate drepturile și libertățile. Sub cel de-al doilea aspect, universalitatea exprimă ideea că toți cetățenii unui stat se pot bucura de aceste drepturi și libertăți. Aceasta este o posibilitate juridică, generală și abstractă, recunoscută de către Constituție fiecărui cetățean.⁵

Valorificarea concretă și exercițiul efectiv al acestor drepturi și libertăți sunt de asemenea garantate de Constituție, dar aceasta nu poate fi interpretată decât în sensul că depinde de fiecare cetățean, de capacitățile și eforturile sale, în condițiile conferite de către ordinea constituțională, apropierea rezultatelor exercitării acestor drepturi. Constituția oferă atât șansele cât și mijloacele și garanțiile necesare pentru ca cetățeanul să le poată valorifica.

¹ A. Iorgovan, *Odiseea elaborării Constituției*, Ed. Vatra Românească, Tîrgu-Mureș, 1998, p. 155

² Constituția RM, art. 15

³ Ioan Muraru, Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 159.

⁴ Ioan Lazăr, *Dreptul finanțelor publice*, vol. I, *Drept bugetar*, Editura Universul Juridic, București, 2013, pp. 115-116.

⁵ Muraru I., Iancu Gh. *Drepturile, libertățile și îndatoririle constituționale*. București, 1992. ISBN- 973-95614-1-1, p. 26

Constituția Republicii Moldova, prin reglementarea acestui principiu, este în unison cu prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948, care stipula “Fiecare om se poate prevala de toate drepturile și libertățile proclamate în prezenta declarație”.¹

De asemenea, Constituția răspunde practic exigențelor formulate în preambulurile celor două pacte privitoare la drepturile omului, în aceste pacte plecându-se de la constatarea că recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familie umane și a drepturilor lor legale și inalienabile constituie fundamentul libertății, justiției și păcii în lume, se recunoaște că aceste drepturi decurg din demnitatea persoanei umane și se impune statelor obligația de a promova respectul universal și efectiv al drepturilor și libertăților omului.

Universalitatea drepturilor implică și universalitatea îndatoririlor. Este de altfel în firescul vieții ca cetățeanul să aibă atât drepturi cât și obligații față de semenii săi și față de societate. Această regulă este explicit formulată în cele două pacte internaționale privitoare la drepturile omului care arată că “individul are îndatorii față de alții și față de colectivitatea căreia îi aparține și este ținut de a depune eforturi în promovarea și respectarea drepturilor recunoscute în pacte”.²

Acest principiu exprimă pe fond legătura indisolubilă dintre drepturi, libertăți și îndatoriri, intercondiționarea lor. Într-o viziune largă și desigur corectă, îndatoririle devin garanții ale drepturilor, pentru că pentru a avea trebuie mai întâi să crezi, să produci, să depui deci eforturi.

Drepturile omului poartă un caracter general și universal. Generalitatea și universalitatea drepturilor și libertăților omului au câteva dimensiuni. În primul rând, toate persoanele, fără careva discriminare, se bucură de drepturi și libertăți fundamentale. Standardele internaționale și legislația statelor democratice garantează egalitatea drepturilor omului și cetățeanului, indiferent de: sex, rasă, naționalitate, limbă, origine, situația patrimonială și de serviciu, locul de trai, atitudinea față de religie, convingeri, apartenență la asociații obștești etc. Se interzic orice forme de limitare a drepturilor cetățeanului după criteriile apartenenței sociale, rasiale, naționale, de limbă, confesionale. Bărbatul și femeia se bucură de drepturi și libertăți egale și au posibilități egale de realizare a lor. În al doilea rând, toate drepturile și libertățile sunt universale în ceea ce privește recunoașterea conținutului lor. Drepturile omului unanim recunoscute, cum ar fi dreptul la viață, libertatea conștiinței, egalitatea tuturor în fața legii, dreptul la libera circulație, dreptul la cetățenie, dreptul la libera convingere și altele, sunt drepturi și libertăți fundamentale ale tuturor oamenilor indiferent de: specificul național și confesional; particularitățile istorice, culturale și religioase; orânduirea socială; regimul politic; forma structurii de stat și forma de guvernare; statutul internațional al țării. În al treilea rând, generalitatea drepturilor și libertăților omului se manifestă și în aspect spațial și teritorial. Oriunde nu s-ar afla sau s-ar deplasa omul, în orice loc el se bucură de drepturi și libertăți fundamentale naturale, indiferent de faptul dacă este sau nu acest teritoriu insulă nepopulată, stat suveran, independent ori aflat sub tutelă, condus de alt stat sau în stare de o altă formă de limitare a suveranității. În al patrulea rând, problemele drepturilor omului sunt obiect de preocupare a tuturor statelor. A recunoaște generalitatea și universalitatea drepturilor și libertăților omului înseamnă că acestea nu sunt doar probleme interne ale statului.

¹ Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948, art. 2

² Muraru I., Iancu Gh. Drepturile, libertățile și îndatoririle constituționale. București, 1992. ISBN 973-95614-1-1, p. 24

Adunarea Generală a ONU și Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei de nenumărate ori, în rezoluțiile lor au confirmat abordarea sus-menționată privind drepturile omului.¹

Drepturile și libertățile fundamentale, fiind intrinseci ființei umane, nu sunt dependente de vreun sistem politic anume ori de vreo formă de guvernare. În consecință, acestea nu trebuie exploatare din punct de vedere politic, în favoarea unor grupuri de interese dornice să se impună – și pe această cale – pe plan internațional, ci ele trebuie să se bucure de o consacrare, promovare și protecție la nivel planetar numai și numai în beneficiul omului ca individ.²

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova, Monitorul Oficial nr. 1/1994, art. 15
2. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948, art. 2
3. Introducere în teoria drepturilor omului. <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/protectia-juridica-internationala-a-drepturilor-omului/introducere-in-teoria-drepturilor-omului/>
4. Iorgovan A., Odiseea elaborării Constituției, Ed. Vatra Românească, Tîrgu-Mureș, 1998,
5. Lazăr I. Dreptul finanțelor publice, vol. I, Drept bugetar, Editura Universul Juridic, București, 2013,
6. Muraru I., Iancu Gh. Drepturile, libertățile și îndatoririle constituționale. București, 1992. ISBN- 973-95614-1-1,
7. Muraru I., Simina Tănăsescu, Drept constituțional și instituții politice, vol. I, Editura C.H. beck, București, 2008
8. Predescu O. Drepturile omului și ordinea mondială. Revista Dreptul (Uniunea Juristilor) nr. 8/2016. <https://lege5.ro/Gratuit/gm3tambyga2a/drepturile-omului-si-ordinea-mondial>.

¹ INTRODUCERE ÎN TEORIA DREPTURILOR OMULUI. <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/protectia-juridica-internationala-a-drepturilor-omului/introducere-in-teoria-drepturilor-omului/>

² Ovidiu Predescu. Drepturile omului și ordinea mondială. Revista Dreptul (Uniunea Juristilor) nr. 8/2016. <https://lege5.ro/Gratuit/gm3tambyga2a/drepturile-omului-si-ordinea-mondiala>

ACHIZIȚIILE PUBLICE: ASPECTE DOCTRINARE ȘI NORMATIVE

PUBLIC PROCUREMENT: DOCTRINE AND LEGAL ASPECTS

CZU: 351.712

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10721276>

POSTOLACHI Oxana,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3178-8748>

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: postolachivoxana@gmail.com

Scopul achizițiilor publice îl constituie asigurarea cadrului legal necesar pentru a realiza achiziționarea de bunuri, servicii și lucrări în condiții de eficiență economică și socială. Iar de eficiența legislației achizițiilor publice depinde sustenabilitatea cheltuielilor din banii publice. O analiză minuțioasă a dreptului achizițiilor publice, se impune în contextul reformelor din acest domeniu [1].

Reformele din dreptul achizițiilor publice de până acum s-au bazat în mare parte pe aquisul comunitar și legislația României. Însă, în urma unui studiu comparat se conchide că transpunerea are loc cu o multitudine de lacune și scăpări. Multe probleme rămân a fi nesoluționate de cadrul legislativ și normativ aplicabil. Una dintre problemele majore rămâne a fi lipsa unui mecanism de coerciție care să oblige autoritățile contractante să se conformeze deciziilor ANSC.

Numeroase voci îl asociază cu fenomenul corupției, cu birocrăția administrației, cu multiple reclamații și procese interminabile, cu risipa fondurilor bugetare, cu neputința accesării fondurilor Europene, cu încălcarea principiilor concurenței loiale și, în general cu subteranele economiei. Cu toate acestea negura ce învăluie „mitul local al achizițiilor publice” rămâne mai densă decât miturile antice grecești. Mulți comentează, critică, fac recomandări, pretind măsuri ferme și sancțiuni mai aspre, propune amendamente, însă puțini sunt cei care sau aplecat cu adevărat asupra cercetării subiectului, pentru a avea mai apoi autoritatea de a-l dezbate. Pentru cei dintâi oratori, majoritari, dispozițiile normative specifice - a căror concentrație în dreptul pozitiv nu o putem tăgădui.

Sistemul de achiziții publice al Republicii Moldova trece la ora actuală printr-o serie de transformări determinate de eforturile de integrare europeană, în special datorită angajamentelor asumate prin semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană. Aceste transformări sunt menite să asigure o transparență adecvată în domeniu și o deschidere a pieței autohtone de achiziții publice pentru operatorii economici europeni. În acest context, pot fi clar remarcate două tendințe actuale predominante, și anume armonizarea graduală a cadrului legislativ relevant la aquis-ul comunitar, pe de o parte, și digitalizarea procedurilor din domeniul achizițiilor publice, pe de alta. Ne propunem, în cele ce urmează, să facem o trecere în revistă a principalelor manifestări ale acestor tendințe.

Tema achizițiilor publice reprezintă un domeniu insuficient explorat de către doctrinarii din Republica Moldova. Câteva personalități notabile care au abordat procesul de achiziții publice includ pe M. Orlov, E. Bușmachiș și A. Secieru. În analiza caracteristicilor contractului de

achiziții publice, în calitate de categorie de contract administrativ, s-au remarcat contribuțiile doctrinariilor I. Guceac, V. Balmuș, D. Cimil și L. Belecciu. În ceea ce privește răspunderea juridică în domeniul achizițiilor publice, cercetători precum S. Cobăneanu, V. Guțuleac, E. Bo-beica și V. Rusu au adus contribuții tangențiale la dezbatere.

Analize mai ample privind achizițiile publice pot fi întâlnite în rapoarte elaborate de organizații neguvernamentale care au desfășurat cercetări în cadrul proiectelor de nivel național. În această direcție, D. Enachi, E. Rusu, M. Cojocar, C. Cainarian, V. Ioniță, D. Panuș, C. Ungureanu și alții, asociați ai Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” din Republica Moldova, au adus contribuții semnificative.

În contextul legislației Republicii Moldova, *achiziția publică este definită ca fiind procesul de procurare de bunuri, executare de lucrări sau prestare de servicii, destinat satisfacerii necesităților unei sau mai multor autorități contractante*. [7].

Sistemul achizițiilor publice în Republica Moldova este reglementat în baza *Legii nr. 131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice* precum și în baza unui număr impunător de Regula-mente aprobate de Guvern în scopul executării acestei legi.

Conform afirmațiilor autorilor Maria Ciubotaru și Veronica Ursu, achizițiile publice din Republica Moldova au câștigat o relevanță tot mai crescută în contextul economic, înregistrând o tendință ascendentă în ultimii patru ani. [2, p.12].

Potrivit afirmațiilor autorilor Maria Orlov și Eugenia Bușmachi, cerințele statului și ale unităților administrativ-teritoriale privind bunuri, servicii și lucrări publice înregistrează o creștere constantă, atât în ceea ce privește volumul, cât și calitatea acestora. Procesul de achiziționare a acestora trebuie să respecte în mod riguros legislația națională și angajamentele asumate de Republica Moldova în cadrul Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană.

Responsabilitatea principală a autorităților administrației publice în acest domeniu constă în asigurarea utilizării fondurilor publice în conformitate cu principiile economicității, eficienței și eficacității, având ca obiectiv realizarea unui echilibru optim între cost și calitate, precum și gestionarea eficientă a patrimoniului public. [3, p.8].

Eficiența în domeniul achizițiilor publice este în mare măsură determinată de activitatea desfășurată de către autoritățile contractante, Agenția Achizițiilor Publice, precum și instituțiile responsabile de controlul administrativ asupra autorităților contractante, organele judiciare și Curtea de Conturi.

La momentul actual, vulnerabilitatea identificată în acest lanț este reprezentată de organele ierarhic superioare, care nu acordă atenția necesară evaluării rezultatelor obținute din procesul de achiziții, în adăugare la organele judiciare. Procesul de îmbunătățire a calității achizițiilor publice este motorizat în principal de către Agenția Achizițiilor Publice și Curtea de Conturi.

Doctrinarii români au avut un aport semnificativ la dezvoltarea cunoștințelor în domeniul achizițiilor publice. Având în vedere statutul României ca membru al Uniunii Europene, țara și-a asumat armonizarea legislației naționale privind achizițiile publice cu acquis-ul comunitar. Printre personalitățile care au contribuit semnificativ la acest proces se numără: D.D. Șerban, M. C. Catana, A. Rațiu, V. Terzea, S.A. Tamas.

Autorii Georgescu Ion și Vrabie Corneliu subliniază că, dată fiind absența unei definiții legale clare, literatura de specialitate a ales, în general, să abordeze cele două accepțiuni menționate anterior. Astfel, achiziția publică este percepută ca fiind atât procesul cât și rezul-

tatul achiziționării de către o autoritate publică a produselor, serviciilor sau lucrărilor de la operatorii economici. Alți doctrinari adoptă o definiție concisă, dar nu mai puțin corectă: procedura de obținere de către o autoritate contractantă a produselor, serviciilor sau lucrărilor în conformitate cu legislația în vigoare. [4]

Potrivit afirmelor autorului Corneliu Catană, responsabilitatea fundamentală a autorităților administrației publice în acest sector constă în garantarea utilizării fondurilor publice în conformitate cu principiile economicității, eficienței și eficacității, cu scopul de a atinge obiectivele de obținere a unui echilibru optim între cost și calitate, precum și de a asigura o gestionare eficientă a patrimoniului public. [5, p.2]

Așadar, procesul de achiziție publică reprezintă o succesiune de etape, după parcurgerea cărora se obține produsul sau dreptul de utilizare al acestuia, serviciul sau lucrarea, ca urmare a atribuirii unui contract de achiziție publică [6, p. 270-275].

Bibliografie:

1. Aspecte inovative în legislația achizițiilor publice. Repercusiuni asupra accesării și managementului fondurilor structurale. Materiale ale Conferinței internaționale 24-27 noiembrie 2011, Sovata, România, Editura Universul Juridic, București, 2011.
2. Ciubotaru M., Ursu V. Transparența achizițiilor publice în municipiul Chișinău, Chișinău: Bon- Offices SRL., 2007
3. Orlov M., Bușmachi E., Ghidul autorităților publice locale, Chișinău, 2015
4. Georgescu I. și Vrabie C. Instrumente de monitorizare a achizițiilor publice, Baia Mare: Ed. Corneliu, 2006
5. Catană C. Achiziții publice, București: Ed. Universul Juridic, 2011.
6. Lazăr I. Jurisdicții administrative în materie financiară, București: Ed. Universul Juridic, 2011
7. Legea nr. 131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice, Publicat : 31-07-2015 în Monitorul Oficial Nr. 197-205 art. 402 [Accesat 27.07.2023] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113104&lang=ro)

SITUAȚIA ACTUALĂ A DREPTULUI PROCESUAL A CONTENCIOSULUI CONSTITUȚIONAL

LA SITUATION ACTUELLE DU DROIT PROCEDURAL DU CONTENTIEUX CONSTITUTIONNEL

CZU: 347.956:342.4

DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.10721309>

UNGUREANU Andrei,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0003-0147-6505

E-mail: andreiungureanu1396@gmail.com

Studiul este dedicat în general cercetării doctrinei naționale și internaționale cu privire la dreptul procesual a contenciosului constituțional, iar în particular este dedicat cercetării cadrului legal care reglementează dreptul procesual a contenciosului constituțional la nivel național și internațional. În contextul consolidării statului de drept și evoluției dreptului procesual a contenciosului constituțional, se remarcă rolul, locul și statutul Curții Constituționale în raport cu alte autorități ale statului, care la rândul său este unica autoritate de jurisdicție constituțională din Republica Moldova. În calitate de organ ce realizează jurisdicția constituțională, Curtea este autonomă și independentă față de puterile statului, iar statutul său este determinat de rolul său primordial de asigurare a respectării următoarelor valori: preeminența dreptului, supremația Constituției, democrația, separația puterilor în stat, drepturile omului. Aceste funcții majore sunt realizate prin intermediul instrumentelor garantate de legea fundamentală a statului. Cu referire la actele Curții Constituționale din Republica Moldova, actele Curților Constituționale internaționale și cele ale Curții Europene ale Drepturilor Omului se conturează ideea potrivit căreia dreptul procesual a contenciosului constituțional este o instituție a dreptului constituțional. Fin o instituție a dreptului constituțional, dreptul procesual a contenciosului constituțional este reglementat de către acel ansamblu unitar de norme juridice constituționale cuprinse prioritar în Constituție prin care se reglementează relațiile sociale fundamentale ce apar în procesul instaurării, menținerii și exercitării puterii de stat. Respectiv normele juridice ale dreptului constituțional reglementează de jure și de facto dreptul procesual a contenciosului constituțional în condiția existenței unui coraport parte-întreg.

Cuvinte-cheie: *Constituție, Curte Constituțională, Contencios constituțional, Instituție a Dreptului Constituțional, Evoluția Dreptului Contenciosului Constituțional, Controlul constituționalității legilor.*

L'étude est généralement consacrée à la recherche de la doctrine nationale et internationale concernant le droit procédural du contentieux constitutionnel, et en particulier elle est dédiée à la recherche du cadre juridique qui régit le droit procédural du contentieux constitutionnel au niveau national et international. Dans le contexte de la consolidation de l'État de droit et de l'évolution du droit procédural du contentieux constitutionnel, doit être noté le rôle, la place et le statut de la Cour Constitutionnelle par rapport aux autres autorités de l'État, qui à son tour est la seule autorité de juridiction constitutionnelle de République de Moldova. En tant qu'organe qui exerce une juridiction constitutionnelle, la Cour est autonome et indépendante des pouvoirs de l'État, et son statut est déterminé par son rôle premier de veiller au respect des valeurs suivantes: la prééminence du droit, la suprématie de la Constitution, la démocratie, la séparation des pouvoirs dans l'État, les droits de l'homme. Ces fonctions majeures sont exercées à travers les instruments garantis par la loi fondamentale de l'Etat. En référence aux actes de

la Cour Constitutionnelle de la République de Moldova, aux actes des Cours Constitutionnelles internationales et à ceux de la Cour Européenne des Droits de l'Homme, l'idée est lancée que le droit procédural du contentieux constitutionnel est une institution du droit constitutionnel. En tant qu'institution de droit constitutionnel, le droit procédural du contentieux constitutionnel est régi par cet ensemble unitaire de normes juridiques contenues principalement dans la Constitution, qui régit les relations sociales fondamentales qui apparaissent dans le processus d'établissement, de maintien et d'exercice du pouvoir de l'État. Respectivement, les normes juridiques du droit constitutionnel régissent de jure et de facto le droit procédural du contentieux constitutionnel sous la condition de l'existence d'un co-rapport partie-tout.

Mots clés: *Constitution, Cour Constitutionnelle, Contentieux constitutionnel, Institution du droit constitutionnel, Evolution du droit du contentieux constitutionnel, Contrôle de la constitutionnalité des lois.*

Materiale și Metode: Dintre metodele științelor socio-umane, cele care devin complementare, în lucrarea de față, se regăsesc analiza actelor normative; metoda comparativă; observația, metoda examinării istorice. Au impact și metodele de cercetare precum sistematizarea și generalizarea.

REZULTATE:

Cercetarea dreptului procesual a contenciosului constituțional la etapa contemporană se transformă dintr-o problemă de cercetare națională într-o problemă de cercetare internațională. Aceasta se confirmă prin apariția Comisei Europene pentru Democrație prin Drept numită și Comisia de la Veneția a Consiliului Europei care instituționalizează cercetarea științifică comparată a contenciosului constituțional și a dreptului procesual a contenciosului constituțional [1, p.7].

Necesitatea cercetării dreptului procesual a contenciosului constituțional la ora actuală este bazată pe factori obiectivi, care au evoluat în tandem cu societatea contemporană, inclusiv cu cerințele și necesitățile acesteia. Fie, această necesitate este dictată inclusiv de faptul că contenciosul constituțional dă apreciere constituționalității legilor și altor acte normativ-juridice, soluționând conflictele constituționale în scopul asigurării protecției legalității constituționale și menținerii unei ordini juridice procesual-contencios constituționale.

În pofida tendințelor de realizare cât și de apariție a unor subramuri juridice noi, ca urmare a necesităților de dezvoltare a societății contemporane a instaurării statului de drept, **dreptul procesual a contenciosului constituțional rămâne a fi o instituție a dreptului constituțional.** Acest lucru se datorează faptului că dreptul procesual a contenciosului constituțional este reglementat de către acel ansamblu unitar de norme juridice constituționale cuprinse prioritar în Constituție prin care se reglementează relațiile sociale fundamentale ce apar în procesul instaurării, menținerii și exercitării puterii de stat.

În contextul evoluției dreptului procesual a contenciosului constituțional în coraport cu dezvoltarea societății, s-a determinat necesitatea dezvoltării a bazei teoretice a dreptului procesual a contenciosului constituțional care va reflecta: *aspectele conceptuale ale apariției dreptului procesual a contenciosului constituțional; conținutului dreptului procesual a contenciosului constituțional; subiecții dreptului procesual a contenciosului constituțional; principiile, subiecții și etapele și garanțiile procesuale ale procesului contenciosului constituțional.*

Volens nolens, aportul pentru evoluția dreptului procesual a contenciosului constituțional l-a determinat adoptarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale ale omului (CEDO), încheiată la Roma în 1950. Asumându-și statutul de membru al Consiliului Europei la 13 iulie 1995, și de stat parte, din 12 septembrie 1997, la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO) [2], Republica Moldova și-a exprimat, alături de alte state europene, atașamentul față de drepturile omului consfințite prin respectivul tratat, pentru apărarea eficace a drepturilor omului, nemijlocit și în cadrul procesului contenciosului constituțional.

Odată cu apariția și funcționarea instituției controlului constituționalității în Republica Moldova printr-un organ special și specializat numit Curte Constituțională a contribuit la utilizarea tot mai frecventă a termenului de contencios constituțional, care la rândul său poate fi înțeles în mai multe sensuri:

- cuprinzând orice conflict juridic de natură constituțională: conflictele între autorități (contenciosul separației orizontale a puterii); conflictele între federație și statele membre (contenciosul separației verticale a puterii); contenciosul drepturilor și libertăților fundamentale [3, p.26].
- identificându-se cu procedurile de control al constituționalității, pe cale de acțiune sau pe cale de excepție, anterior sau posterior intrării în vigoare a legii [4, p.9].
- incluzând ansamblu litigiilor asupra unei contestații a constituționalității actelor subordonate Constituției, precum și procedeele și tehnicile ce au ca obiect soluționarea acestor contestații [5, p. 13].

Având un aspect jurisdicțional, contenciosul constituțional imprimă procesului contenciosului constituțional un caracter obiectiv care contribuie la aplicabilitatea directă a Constituției. În acest context, se remarcă fenomenul de edificare a unui cadru de stabilitate care scapă de oscilațiile inerente procesului de guvernare [6, p. 89]. Fie, acest lucru scoate în evidență faptul că un judecător al constituționalității în cadrul procesului este o exigență a statului de drept așa cum este și judecătorul legalității.

În plan temporal, executarea hotărârilor prin care se declară neconstituționalitatea unei prevederi legale ține atât de efectul pentru viitor al acestora, care se manifestă prin excluderea normei din fondul activ al legislației, cât și de efectul retroactiv, manifestat prin combaterea, pe calea revizuirii, a consecințelor produse de norma declarată neconstituțională.

În cadrul bunei organizări a autorității statale, rolul Curții Constituționale este esențial și definitoriu. Ea reprezintă un garant al democrației și al egalității în fața legii. Totodată, Curtea Constituțională contribuie la buna funcționare a autorităților publice în cadrul raporturilor constituționale de separație, echilibru, colaborare și control reciproc dintre puterile statului.

Concluzii:

Curtea Constituțională reprezintă acel organ ce realizează jurisdicția constituțională conform Constituției în baza următoarelor principii: independența, inamovibilitatea, colegialitatea, legalitatea și publicitatea. Potrivit dreptului procesual a contenciosului constituțional evidențiem faptul că procesul contenciosului constituțional, prezintă următoarele trăsături: 1) fiind supus unei veritabile jurisdicții, ținându-se cont de scopul acesteia; 2) fiind desfășurat în conformitate cu niște reguli procedurale proprii, înscrise în Constituție, legi și regulamente determinate de

contenciosul constituțional; 3) fiind realizat și condus de către un organ unic, special și specializat, care deține monopol asupra contenciosului constituțional. În fine, normele juridice ale dreptului constituțional reglementează de jure și de facto dreptul procesual a contenciosului constituțional în condiția existenței unui coraport parte-întreg.

Referințe:

1. CÂRNAȚ Teodor. Dreptul Contenciosului Constituțional. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, Departamentul Drept Public, Tipografia Print-Caro, 2020. p. 7.
2. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, încheiată la Roma la XI.1950 și ratificată de către RM prin Hotărârea Parlamentului Nr. 1298 din 24.07.1997. În: Tratatate internaționale, 1998, vol.I, p.341.
3. Mathieu B, Verpeaux M., Contentieux constitutionnel des droits fondamentaux. Ed. LGDJ, Paris, 2002, p.26.
4. CÂRNAȚ Teodor. Dreptul Contenciosului Constituțional. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, Departamentul Drept Public, Tipografia Print-Caro, 2020. p. 9.
5. Drago G., Contentieux constitutionnel francais. Ed. PUF, Paris 1998, p. 13.
6. Brewer-Carias A., Judicial Review in Comparative Law, Cambridge University Press, 1989, p.89.

AVOCATUL POPORULUI – PROMOTOR AL STANDARDELOR INTERNAȚIONALE PRIVIND DREPTURILE OMULUI. CAZUL REPUBLICII MOLDOVA

THE PEOPLE’S ADVOCATE – PROMOTER OF INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS STANDARDS. THE CASE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU : 351.941:342.7(478)

DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.10721385>

ZUBCO Alexandru,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9062-253>

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: alexandru.zubco@ombudsman.md,
alexandru_zubco@yahoo.com

ABSTRACT: The respective work highlights the function of the People’s Advocate to promote international standards in the field of human rights in the community and towards the three powers that are meant to ensure, guarantee and realize fundamental human rights and freedoms. The author opines that one of the Ombudsman’s roles is to constantly remind public authorities through its mechanisms of the recognized standards regarding human rights, when they assume decisions/policies/commitments, actions or inactions and to cause public actors to honor their international commitments without prejudice to fundamental rights and freedoms.

Keywords: *The People’s Advocate, Ombudsman, international human rights standards, human rights, democracy, obligations of public authorities.*

REZUMAT: Lucrarea respectivă evidențiază asupra funcției Avocatului Poporului de a promova standardele internaționale în domeniul drepturilor omului în comunitate și față de cele trei puteri ce au menirea să asigure, garanteze și realizeze drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Autorul opinează că unul dintre rolurile Ombudsmanului, este să reamintească prin mecanismele sale, în permanență, autorităților publice despre standardele recunoscute privind drepturile omului, atunci când acestea își asumă decizii/ politici/ angajamente, acțiuni sau inacțiuni și să determine actorii publici să-și onoreze angajamentele internaționale asumate fără a aduce atingere drepturilor și libertăților fundamentale.

Cuvinte cheie: *Avocatul Poporului, Ombudsmanul, standarde internaționale privind drepturile omului, drepturile omului, democrație, obligațiile autorităților publice.*

ПЕРЕСКАЗ: В соответствующем документе подчеркивается функция Народного адвоката по продвижению международных стандартов в области прав человека в обществе и по отношению к трем державам, которые призваны обеспечивать, гарантировать и реализовывать основные права и свободы человека. Автор полагает, что одна из функций омбудсмена заключается в том, чтобы постоянно напоминать государственным органам власти через свои механизмы о признанных стандартах в области прав человека, когда они принимают решения/политику/обязательства, действия или бездействия, а также побуждать государственных субъектов соблюдать свои международные обязательства без ущемление основных прав и свобод.

Ключевые слова: *Народный Адвокат, Омбудсмен, международные стандарты прав человека, права человека, демократия, обязательства органов государственной власти.*

În evoluția sa, Instituția Avocatului Poporului (Ombudsmanului) a cunoscut mai multe etape de dezvoltare, progrese, ascensiune, stagnare sau regres generate de interesele politice ale guvernelor/ liderilor de state/ regiuni, fie amplificarea percepției despre drepturile și libertățile fundamentale ale omului, valorilor unanim asumate și nivelului de asigurare a angajamentelor acceptate la nivel internațional. Este cert, că în pofida tuturor provocărilor unei puteri absolute sau mixte, Avocatul Poporului trebuie să rămână acea Instituție Națională de protecție a drepturilor omului remarcabilă misiunii sale fundamentale.

În același timp, pornind de la atribuțiile primare/ secundare tradiționale ale Ombudsmanului cum ar fi: pledarea pentru altul [1,p.16]; examinarea pretențiilor individuale față de autoritățile publice, concilierea/mediere [2,p.52] și identificarea unui echilibru dintre autorități și societate/ persoane, sesizarea Curții Constituționale, etc, noile tendințe impun autoritatea independentă să-și concentreze eforturile în prevenirea, promovarea, protecția, monitorizarea și raportarea încălcărilor drepturilor și libertăților fundamentale. Unii autori, atribuie Instituției Avocatului Poporului funcția de „simbol” al statului democratic bazat pe bunăstarea persoanelor, apărarea drepturilor și libertăților fundamentale și supravegherea organelor administrative [3,p.89]. Alții, au susținut că puterea de bază a Ombudsmanului constă în a trece de la individual la general și anume prin perfecționarea cadrului legal, îmbunătățirea activității autorităților publice, informarea cetățenilor despre activitatea sa, despre starea reală de lucruri, dar și prin capacitatea legislativului și executivului de a reacționa adecvat la recomandările acestuia [4,p.2].

Mai nou, tendințele societății moderne progresive determină Avocatul Poporului să-și concentreze eforturile asupra noilor provocări în materie, precum: influențarea legislației prin prisma drepturilor omului; protecția avertizorilor de integritate; business și drepturile omului; intelegenta artificială; protecția mediului/ mediu sănătos; ombudsmani specializați sau privați; protecția persoanelor refugiate/ grupurilor vulnerabile; protecția persoanelor juridice/ mediului de afaceri; protecția membrilor parte a sectorului de securitate, protecția drepturilor omului în zonele de conflict sau război, etc. *Inter alia*, Avocatului Poporului îi revine și rolul de a se asigura că legislația, practicile, documentele de politici publice sunt ancorate ferm în standardele internaționale și regionale de protecție a drepturilor omului și că instituțiile publice/ particulare aplică aceste standarde în mod efectiv. Îndeosebi, Instituția Ombudsmanului poate contribui la formarea abordării bazate pe drepturile omului pentru titularii de obligații¹.

Avocatul Poporului din Republica Moldova are, teoretic, un mandat destul de amplu, larg și exclusivă pentru a realiza toate sarcinile tradiționale și noile provocări menționate *supra*. Iar, statutul „A” (cel mai înalt statut atribuit) [5], garanția constituțională [6], dar și sprijinul comunității internaționale instituției naționale de protecție a drepturilor omului îi oferă, pe de o parte autoritatea de asumare și implicare, și pe cealaltă parte - dovada de suport și recunoaștere.

În perioada de tranziție democratică, dar și de raliere la cutuma europeană, rolul de promotor al standardelor internaționale/ regionale în politicile publice și percepțiile actorilor publici devine tot mai intens. Practic, Ombudsmanul trebuie să relice ori de câte ori este necesar, acele angajamente și standarde asumate de Republica Moldova în treburile publice. Deseori, practica arată, că guvernele uită la propriu despre standardele de referire asumate, atunci când abordează

¹ The Human Rights Based Approach (HRBA) <https://wikis.ec.europa.eu/pages/viewpage.action?pageId=50108948>, accesat la 14.09.2023

un subiect/ politici de interes public. De aceea, Avocatul Poporului apare cu rolul său diriguitor în a reaminti autorităților despre punctele de referință/ valorile democratice, drepturile și libertățile omului și va încerca prin mecanismele sale nejudiciare și cu caracter de recomandare să determine îmbunătățirea situației/ renunțarea la practicile anti-umane/ schimbarea de atitudini și comportamente, etc.

Anual, Avocatul Poporului prezintă forumului legislativ constatările, obiecțiile, propunerile și recomandările sale privind situația drepturilor și libertăților fundamentale în țară. Practic, fiecare compartiment al raportului său anual face trimitere la nivelul de respectare a standardelor privind drepturile omului. Ombudsmanul, la fel, reamintește Statului despre obligațiile internaționale/ regionale, precum și despre necesitatea de ratificare a unor tratate internaționale¹. Prin urmare, raportul anual al Ombudsmanului nu reprezintă doar situația privind respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, dar este un mecanism unic de a ralifica despre standardele internaționale de drepturile omului.

Ombudsmanul, poate, din propria inițiativă să prezinte rapoarte alternative/ speciale/ tematice și să facă recomandări cu privire la cazuri concrete sau chestiuni tematice, fie probleme sistemice². Spre exemplu, în perioada 2017-2022, Oficiul Avocatului Poporului a elaborat și remis autorităților naționale 48 rapoarte tematice, 17 rapoarte speciale³ și 10 rapoarte alternative – comitetelor internaționale⁴. De regulă, constatările acestor rapoarte sunt fundamentate pe baza unor standarde internaționale/ regionale⁵, care sunt interpretate, or citate de Avocatul Poporului. Deși, legislația specială îi oferă dreptul de a cere audieri, instituirea unor comisii speciale și prezentarea de rapoarte speciale în cazurile de încălcări în masă sau grave de drepturile și libertățile omului la ședințele Parlamentului, de facto, Avocații Poporului nu au uzat de această oportunitate. Anumite rapoarte au fost audiate, doar la ședințele Comisiilor parlamentare de profil⁶.

Un alt instrument de promovare a standardelor internaționale aflat la dispoziția Ombudsmanului reprezintă emiterea de opinii asupra compatibilității legislației naționale cu instrumentele juridice internaționale în domeniul drepturilor și libertăților omului⁷. De la adoptarea noii Legi cu privire la Avocatul Poporului, Instituția a emis peste 50 de opinii privind perfecționarea legislației, fie ajustarea acesteia la standardele de drepturile omului pe domeniul social, interesele copiilor, protecția grupurilor vulnerabile, revizuirea deciziilor comisiei situației excepționale, asigurarea dreptului la vot, datelor cu caracter personal, etc⁸. Unele obiecții au fost acceptate de Guvern, fiind modificată legislația sau anulate prevederile contradictorii.

Controlul constituționalității legilor, hotărârilor Parlamentului, al decretelor Președintelui Republicii Moldova, al hotărârilor și ordonanțelor Guvernului privind corespunderea acestora la standardele internaționale, se realizează prin sesizarea Curții Constituționale sau amicus curiae (opinii) la solicitarea Curții. Cele mai reușite intervenții ale Ombudsmanului la Curte au relevat în protecția drepturilor sociale, acte de identitate, grupuri vulnerabile, votul în diasporă⁹.

¹ <http://ombudsman.md/rapoarte/anuale/>

² Art.22, 29 a Legii 52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

³ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/07/Raport_OPCAT-17-ani-1.pdf

⁴ <http://ombudsman.md/rapoarte/alternative/>

⁵ <http://ombudsman.md/rapoarte/speciale/>, / <http://ombudsman.md/rapoarte/tematice/>

⁶ <https://www.moldpres.md/news/2023/04/05/23002779>

⁷ Art.27 a Legii 52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

⁸ <http://ombudsman.md/activitate/politici-publice/>

⁹ <http://ombudsman.md/activitate/politici-publice/sesizarea-curtii/>

Probabil, cele mai enunțatoare intervenții ale Avocatului Poporului vizează mandatul de prevenire a torturii și relelor tratamente în locurile privative de libertate. În perioada 2012-2022 au fost realizate peste 1517 vizite în locurile privative și elaborate peste 200 de rapoarte de vizită cu cca 1000 recomandări autorităților¹. Rapoartele de vizită fac trimitere expres la standardele privind detenția umană, iar prin efectul recomandărilor sale, Ombudsmanul a reușit în timp să determine autoritățile să remedieze situația în detenție. Anume, accentul pe recomandările internaționale și standardele regionale au fortificat efortul de prevenire a torturii al Avocatului Poporului/ Consiliulu pentru prevenirea torturii la o detenție umană, bazată pe drepturile omului.

În concluzie, opinăm că rolul Avocatului Poporului în perioada de tranziție a țării spre o democrație cu valori și respect este de a promova intens standardele de referință și de a reaminti cât se poate de des autorităților / societății în ansamblu despre angajamentele internaționale asumate. La fel, Avocatul Poporului, prin uzul de instrumentele sale, urmează să verifice mecanismul de implementare și asigurare a standardelor de drepturile omului. Tot aici, Ombudsmanul are nevoie și de o susținere masivă din partea societății civile, mass-mediei, mediului academic, comunității europene pentru a riposta tuturor provocărilor puterii majoritare/ mixte, care, încă nu este obișnuită să accepte criticile constructive și să implementeze recomandările ce vizează drepturile și libertățile fundamentale. Evident, că pentru realizarea acestui deziderat, Ombudsmanul trebuie să beneficieze de o autonomie reală, independență efectivă instituțională, operațională și personală, buget, staff, instrumente, recunoaștere și respect.

Referințe:

1. Constituția Republicii Moldova nr.1/1994, MO nr.78 art.140, art.59¹, [Accesat 14.09.2023], Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136130&lang=ro
2. CABALLERO Gabriela Dalla Corte, EI „Ombudsman”. – Barcelona: Editura Tibidado, 2000, p.16, [Accesat 14.09.2023] Disponibil: https://www.tesisenred.net/bitstream/handle/10803/285509/DALLA_CORTE_OMBUDSMAN.pdf?sequence=1;
3. BĂDESCU-ȘERBĂNOIU Veronica, Modelele de Ombudsman în Literatura juridică de specialitate, Revista Lege și Viață nr.7/2011 [Accesat 14.09.2023] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Modelele%20de%20ombudsman%20in%20literatura%20juridica%20de%20specialitate.pdf;
4. CÂRNAȚ Teodor, Drept Constituțional, Chișinău, 2004, pag.89 [Accesat 14.09.2023], Disponibil: <https://elibrary.ceiti.md/files/12/Televca/Juridica/Drept%20constituțional%20Teodor%20Carnat.pdf>;
5. AVORNIC Gheorghe, POSTOVAN Dumitru, Instituția Avocatului Poporului (Ombudsmanul) și „Dreptul discreționar”, Revista Națională de Drept nr.4/2015, pag.2, [Accesat 14.09.2023], Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/

¹ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/07/Raport_OPCAT-17-ani-1.pdf

Institutia%20Avocatul%20Poporului%20%28ombudsmanul%29%20si%20%E2%80%9Edreptul%20discretionar%E2%80%9D_0.pdf

6. ZUBCO Alexandru, SLUSARENCO Svetlana, Notorietatea în apărarea și promovarea drepturilor omului – condiție indispensabilă de accesare la funcția de Avocat al Poporului (Ombudsmanul), [Accesat 14.09.2023], Disponibil: <http://dspace.usm.md:8080/xmlui/handle/123456789/10007>

CADRU CONCEPTUAL PRIVIND VIOLENȚA ÎN FAMILIE

CONCEPTUAL FRAMEWORK ON FAMILY VIOLENCE

CZU : 343.615-027.553

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10721447>

GHERASIMENCO Violeta,
ORCID ID: 0000-0003-3972-325X
Universitatea de Stat din Moldova
E-mail: gherasimenco.violeta79@mail.ru

Una din preocupările principale ale Comunității europene și mondiale este problema violenței în familie, pe măsură ce lezează atât drepturile cât și demnitatea umană. Ea continuă să rămână una dintre cele mai notabile încălcări ale drepturilor omului din toate societățile, independent de granițele sociale, economice sau naționale.

În contextul societății noastre, amplasarea problemei violenței în familie încă nu cunoaște o concepție unitară, iar înrădăcinată în timp, mai persistă toleranță tradițională la violență. Această problemă cât se poate de complexă nu poate avea o soluție universală, care să fie aplicabilă în toate situațiile descoperite.

De aceea, un aspect important se referă la necesitatea imperativă de conștientizare a acestui fenomen atât la nivel individual cât și comunitar, dar, și încadrarea comportamentelor negative în registrul violenței.

Astfel, modul în care este definită violența în familie este direct asociată cu schimbarea modelului de comportament a membrilor familiei. Abilitatea de a recunoaște situațiile de violență în familie implică acțiunea proactivă de înțelegere și conceptualizare a acestui fenomen, particularizarea actelor abuzive care reprezintă o importantă amenințare la viața și integritatea fizică, psihică, economică a persoanei. Drept urmare, acest fenomen reprezintă o importantă problemă de sănătate publică, violare a drepturilor omului, inegalitate dintre femei și bărbați. Iar, majoritatea actelor de violență în familie sunt comise de bărbații din anturajul lor, adică membri de familie și foști parteneri.

Analiza fenomenului violenței în familie a produs deja unele cercetări, care de fapt s-au concentrat fie pe determinarea tipurilor de violență în familie, fie pe studierea diverselor contexte legislative naționale, politicilor internaționale, instrumente dezvoltate de instituțiile care se ocupă de violența împotriva femeilor.

Având în vedere acest aspect, considerăm a fi relevante ca în acest studiu să prezentăm și aspecte legale, pentru a înțelege de ce este important să reflectăm cu atenție la felul în care definim violența în familie.

Un moment important pentru Republica Moldova a fost adoptarea Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, dar și ratificarea Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, semnată la Istanbul în 2011. Totodată, trebuie să menționăm că, în scopul ajustării la standardele legis-

lației internaționale, cadrul juridic național în acest domeniu a fost supus mai multor modificări după adoptarea acestei legi, în special cel penal și contravențional.

Reieșind totodată din dispozițiile legale, *violența în familie* reprezintă acte de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare ale altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, comise de către un membru de familie în privința altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral [1].

Prin acest exemplu, această definiție este mai mult o conceptualizare generală a violenței în familie, având caracteristici în privința spațialității (în cadrul familiei) și în privința actorilor acesteia (victima și agresorul, care de fapt sunt membri ai aceleiași familii).

Totodată, aici ar trebui să reiterăm că datorită cercetărilor realizate, observăm că termenii folosiți în acest sens sunt diverși precum: violență domestică, violență în familie, violență împotriva femeilor, violență împotriva fetelor și femeilor, violență de gen, violența între partenerii de viață, violența în relația de cuplu etc.

Primele studii au fost realizate în anii 1970, punând accentul pe conduita partenerilor, ceea ce presupune *violența în relația de cuplu*. Prin acest concept, se înțelege acele atitudini de conduită cu caracter heteroviolent ce se produce între membrii familiei, în contextul unui climat conflictual sever ce indică o deteriorare semnificativă a funcționalității familiei [2, p. 546]. Prin urmare, violența dintre bărbat și femeie nu are loc numai în interiorul unui cuplu căsătorit, ci și în cuplurile care au ales să trăiască în uniune consensuală, cele divorțate și care locuiesc sub același acoperiș [3, p.63].

Ținând cont de specificul acestui fenomen, vom face referire la o definiție în sens larg a autorului Livădaru N., care definește *violența în familie* drept modelul de comportament abuziv al unui partener dintr-o relație intimă precum mariajul, concubinajul, familia, prietenia sau conviețuirea. Totodată, mai poate fi utilizarea constrângerii fizice sau emoționale asupra unui alt membru al familiei, în scopul impunerii puterii și a controlului asupra acestuia; ansamblul conflictelor din grupul familial, care au efect maltratarea partenerului sau a copilului [4, p. 77].

Mulți autori susțin că violența în familie este abordată dintr-o perspectivă ușor conservatoare, deoarece dobândește semnificații particulare în funcție de contextul de referință în care își fixează sensul. Acest lucru presupune, între altele, nevoia de a merge dincolo de definiții care se concentrează pe situațiile de violență, abordate punctual. Definiția violenței familiale înglobează toate actele de abuz și violență, de neglijare, ameninșare și abandon întreprinse la nivelul familiei de unul sau mai mulți faptuitori care în mod normal ar fi trebuit să furnizeze protecție, îngrijire și siguranță. Cu atât mai mult, violența este precedată, acompaniată sau urmată de alte tehnici precum intimidarea, izolarea și controlul.

În urma a numeroase cercetări și studii s-au evidențiat următoarele caracteristici ale violenței în familie:

- ea este un mod comportamental și nu un eveniment izolat;
- folosește forța fizică sau amenințarea cu forța fizică (presiune psihologică) pentru a stabili un raport de dominare;
- cuprinde o gamă largă de comportamente agresive și coercitive, fizice sau non-fizice, izolate sau combinate sau alternative;

- se petrece în familie sau în cadrul unei relații intime;
- are ca scop castigarea unei poziții dominante de putere, intimidare și control asupra partenerului/victimei (poate provoca durere fizică sau psihologică, sentimente de teamă sau de a fi în pericol personal ori sentiment de demnitate jignită, atac fizic, indiferent dacă duce sau nu la leziuni fizice, atacuri verbale, insulte, înjurături și alte forme de tulburări severe, hărțuire sexuală, urmărire, izolare ilegală sau restricție a libertății de mișcare sau de comunicare cu terțe persoane, deteriorarea sau distrugerea bunurilor sau încercări de a face acest lucru).

În cele din urmă, putem concluziona că violența în familie are forme extrem de variate, fiind un concept polimorf, relativ și greu de deinit.

Referințe:

1. Lgea n.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. În: Monitorul Oficial Nr. 55-56 din 18.03.2008.
2. BONEA, G. –V. *Violența în relația de cuplu victime și agresori*. București, Sigma, 2013. ISBN 978-973-649-834-3
3. RĂDULESCU S. M. *Sociologia violenței (intra)familiale: victime și agresori în familie*. București, Lumina Lex, 2001. ISBN 978-973-588-323-2
4. LIVĂDARU N. *Violența în familie ca fenomen social. Delimitarea acțiunilor de violență domestică, sub aspect penal sau conflict, agresivitate și abuz, sub aspect psihologic*. În: *Revista Procuraturii Republicii Moldova*. 2019, nr. 4, pp.77-83. ISSN 2587-3601/ ISSN 2587-361X

SECȚIUNEA II

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC, DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT

ARBITRACION AS A MEN FOR SOLVING DISPUTES IN THE PUBLIC PROCUREMENT ACQUISITIONS WITH FOREIGN ELEMENT

ARBITRAJUL CA MIJLOC DE SOLUȚIONARE A LITIGIILOR ÎN CONTRACTELE DE ACHIZIȚII PUBLICE CU ELEMENT DE EXTRANEITATE

CZU: 347.918:351.712.2.028

DOI: <https://doi.org/10.5281/ZENODO.10721535>

DONI Corneliu,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID ID: 0000-0002-3965-439X
E-mail: doni.corneliu@gmail.com

Introducere

În cadrul achizițiilor publice, ca și în cadrul la multe alte tipuri de raporturi juridice au loc o multitudine de dispute și neînțelegeri. Iar când aceste dispute ajung să valoreze sume semnificative de bani, părțile vor să recurgă la diverse mijloace de a-și obține dreptate. Iar dacă raportul juridic include și un element de extraneitate atunci identificarea soluțiilor devine și mai problematică. În acest rezumat vom analiza aceste probleme și vom arăta că soluția cea mai optimă pentru soluționarea unor astfel de dispute este arbitrajul. El oferă cea mai multă încredere pentru toate părțile în cadrul raportului juridic și de asemenea permite soluționarea corectă și calitativă a disputelor.

Rezultate și Discuții

Principalul element de extraneitate în cadrul achizițiilor publice este reședința obișnuită a operatorului economic contractat. Deși pot exista mai multe tipuri de elemente de extraneitate, reședința este cea mai frecventă și în aceste cazuri apar cele mai deseori dispute. Menționăm că pe lângă reședința obișnuită poate fi și executarea prestației pe teritoriul unui alt stat, cum ar fi cazul spre exemplu achiziției serviciilor de transport internațional, servicii hoteliere, sau achizițiile efectuate de către misiunile diplomatice în alte state. Totuși, raporturile juridice în cele din urmă cazuri sunt mult mai rar întâlnite și din cauza specificului acestora nu vor fi analizate aici.

Problema în cazul achizițiilor publice cu elemente de extraneitate este că mijloacele clasice de soluționare a disputelor cum ar fi judecarea în instanță sau negocierile amiabile nu sunt cele mai eficiente.

În cazul instanțelor de judecată, acestea sunt neatractive pentru operatorul economic contractat din motivul că chiar dacă se include o clauză de soluționare a disputelor care indică spre jurisdicția instanțelor de judecată, în mod normal acestea vor din statul gazdă a autorității contractante. Ar fi ciudat și chiar lipsit de sens ca autoritățile contractante din Republica Moldova să încheie contracte de achiziții publice care indică că litigiile vor fi soluționate de instanțele unui alt stat. Iar instanțele naționale ale autorității contractante aplică legea procesuală a acesteia care nu este de obicei cunoscută de operatorul economic străin. Plus că judecătorii din instanțele naționale tind să fie mai empatici cu autoritățile publice naționale, cel puțin dacă este să vorbim despre Republica Moldova. Nu în ultimul rând operatorul economic străin v-a fi nevoit să angajeze un avocat local pentru a-l reprezenta în astfel de instanță, fiind astfel mult mai departe de pulsul litigiului. Iar limba litigiului și respectiv toată comunicarea în instanță v-a urma să fie în limba instanței care de obicei v-a fi una străină pentru operatorul economic străin. Așadar, instanțele naționale ale autorității contractante nu sunt deloc o soluție atractivă pentru operatorii economici străini contractați în cadrul achizițiilor publice.

Iar în cazul negocierilor amiabile, acestea la fel nu sunt la fel de eficiente ca și în cazul achizițiilor publice fără elemente de extraneitate. Dacă operatorii economici locali ar fi mai predispuși să cedeze dar și mai reticenți în a confrunța o autoritate contractantă locală, inclusiv pentru a nu-și pierde imaginea pe piață și nici pentru a nu risca să fie introduși în lista de interdicție, în cazul operatorilor economici străini aceste circumstanțe nu mai sunt aplicabile. În primul rând aceștia sunt de obicei operatori economici cu o implicație foarte limitată în piața națională a autorității contractante, de multe ori este vorba despre un singur contract, sau câteva contracte, respectiv ei nu au aceleași reticenți în a-și face o imagine proastă în statul unde se face achiziția publică și cu atât mai mult să fie incluși în lista sa de interdicție. Nu în ultimul rând, constatăm că cu părere de rău, însăși autoritățile contractante din Republica Moldova nu sunt foarte deschise de negocieri și soluționări amiabile. De obicei funcționarii din cadrul lor nu vor să cedeze, iar iminența unui litigiu nu îi deranjează atât de mult precum pe administratorii unor întreprinderi private, care au remunerația proporțională cu reușitele afacerii. Respectiv nici negocierea nu este o soluție viabilă.

În schimb arbitrajul este acel mijloc care oferă cele mai multe avantaje în soluționarea unor astfel de dispute. În primul rând, acesta presupune că disputa este soluționată definitiv de către un tribunal arbitral independent cu arbitrii numiți de părți, sau selectați de o autoritate de numire în care părțile au încredere, sau o combinație dintre acestea. Astfel, ca și persoane deseori arbitrii sunt de naționalități diferite și respectiv nu există o empatie a tribunalului pentru o parte sau alta.

În al doilea rând, limba procedurii poate fi aleasă una neutră, pentru a fi cunoscută de toate părțile, de obicei Engleza, astfel încât și administratorii operatorului economic străin și autoritatea contractantă să poată citi fără traducere toate documentele din proces și participa la ședință fără de traducător.

În al treilea rând, regulile de procedură vor fi cele stabilite de părți, de obicei regulile UNCITRAL [1] sau regulile unei anumite curți arbitrale. În acest caz, toate părțile vor avea acces și cunoștințe mai mult sau mai puțin egale cu privire la regulile de procedură, astfel având posibilități aproximativ egale de apărare.

În al patrulea rând, arbitrajul este mult mai flexibil. Tribunalul arbitral poate stabili locul

ședințelor în orice loc convenabil părților, în special să fie un loc neutru pentru a nu favoriza vreuna dintre părți. De obicei asta poate implica faptul că locul arbitrajului nu este nici una dintre reședințele părților la proces. Iar în contextele actuale ar putea să faciliteze organizarea ședinței prin video-conferință.

În al cincilea rând, executarea unei sentințe arbitrale este mult mai ușoară decât a unei hotărâri de judecată. Or în astfel de cazuri de multe ori locul executării silite este altul decât locul în care s-a soluționat dispute. În cazul sentinței arbitrale, recunoașterea și executarea în aproape orice stat al lumii este foarte simplă datorită Convenției de la New York din 1958 pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine [2]. Respectiva Convenție prevede că sunt recunoscute sentințele arbitrale străine în Statele membre, fără ca instanțele naționale să poată examina fondul cauzei. În cazul unei hotărâri de judecată, procedura de recunoaștere și executare poate fi mult mai anevoioasă.

Adițional remarcăm că dacă între statele gazdă ale părților la contractele de achiziții publice de elemente de extraneitate există tratate de protecție reciprocă a investițiilor străine și respectivele tratate conține așa numitele clauză umbrelă, atunci părțile au acces și la remediile oferite de respectivele tratate care de obicei includ și clauze arbitrale.

Concluzii

În concluzie constatăm că arbitrajul este soluția cea mai optimă pentru soluționarea disputelor apărute în cadrul procedurilor de achiziții publice cu elemente de extraneitate. Ea oferă flexibilitatea, neutralitatea și eficiența care nu poate fi asigurată de instanțele de judecată, dar și puterea de coerciție care lipsește în cazul negocierilor. Prin urmare, recomandarea către părțile la raporturile juridice de achiziții publice cu elemente de extraneitate este includerea clauzelor arbitrale în contractele de achiziții publice de lucrări.

Referințe:

1. Regulile UNCITRAL de arbitraj adoptate de Comisia Națiunilor Unite pentru dreptul comerțului internațional în versiunile 1976, 2010, 2013, 2021
2. Convenția de la New York din 24 iulie 1958 pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine

CONCEPTELE DE REGLEMENTARE ALE PIEȚEI FINANCIARE INTERNAȚIONALE ÎN RELAȚIA CU CLIEȚII ȘI ACȚIONARI

REGULATORY CONCEPTS OF THE INTERNATIONAL FINANCIAL MARKET IN RELATION TO CUSTOMERS AND SHAREHOLDERS

CZU: 336.711.6:339.7

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10721613>

GUZUN Adrian,

ORCID: 0009-0007-1645-3062

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: guzunadrian@yahoo.com

Abstract: Principalul motiv pentru care conformitatea este importantă în domeniul financiar-bancar este că servește la protejarea reputației și integrității operaționale a unei bănci. De la primele adoptări a standardelor internaționale în materie de conformitate în domeniul financiar, mediul de reglementare a evoluat enorm în ultimele decenii, punându-se din ce în ce mai mare accent pe acest aspect, prin care au fost aduse modificări de reglementare pentru a stabili diferite măsuri de conformitate în instituțiile financiare și în sistemul financiar global, iar clienții acestor entități să se poată bucura de oportunitățile pe care aceste standarde le vor genera. Obligația ca entitățile financiar-bancare să aibă un program cuprinzător de conformitate poate avea un impact mare nu numai asupra aceleiași entități, ci și asupra întregii industrii financiare naționale și internaționale, aceasta având un rol de atragere a noilor acționari și investiții, iar populația drept rezultatul unei transparențe mai mari a acestor entități, devin mai deschiși pentru a deveni clienți și deponenți ale acestor entități financiare.

Cuvinte-cheie: *reglementarea pieței financiar-bancare, relație client-bancă, conformitate, transparență, independență.*

1. Analiza gradului de cercetare științifică a problemei

Conformarea cu reglementările bancare poate fi descris printr-un proces în care băncile își proiectează politicile și practicile pentru a se alinia la orice reguli pe care trebuie să le respecte. Aceasta include orice reglementare cu aplicabilitate locală sau reglementări cu impact internațional, precum și orice reguli locale sau internaționale de la agențiile de reglementare financiară [1, p. 32]. Având în vedere faptul că o bună parte din jucătorii pieței financiare ne-bancare, cum ar fi prestatorii de servicii de plată, oferă clienților o gamă din ce în ce mai largă de produse și servicii care anterior le puteau presta doar băncile, acestea trebuie să respecte exact aceleași seturi de reguli impuse băncilor. Pentru reducerea consecințelor unui impact negativ a relațiilor dintre instituțiile financiare- clienți, deponenți și acționari sunt necesare acțiuni de armonizare a legislației autohtone cu cea europeană pentru ca tuturor persoanelor interesate să li se asigure respectarea drepturilor garantate de lege. Or, nerespectarea acestora creează societății o insecuritate sporită, fapt ce reprezintă un risc major pentru o ulterioară evoluție economică a acesteia [2, p. 142]. Atât la nivel național, cât și la nivel global, sistemul financiar are o mare responsabilitate de a fi stabil și transparent, întrucât de aceste lucruri depinde bunăstarea individuală și colectivă a populației, dar în primul rând securitatea financiară a investitorilor, deponenților, clienților și a tuturor persoanelor interesate. Pentru ca să existe

această stabilitate și indivizii să se bucure deplin de drepturile lor, este extrem de necesar ca orice instituție financiară să respecte același standard de conformare cu liniile directe la nivel internațional, care sunt alcătuite prin cooperarea dintre entități, ca persoane juridice de drept privat, cât și de către băncile centrale și autoritățile monetare la nivel internațional, cu o aplicabilitate locală a acestor standarde. Întrucât în mijlocul acestei industrii stau banii investitorilor și a deponenților, statul trebuie să acorde o atenție sporită entităților din aria financiar-bancară pentru aplicarea corectă și uniformă a standardelor [3, p. 99].

2. Aspecte conceptuale privind instituția de conformitate în aria financiar-bancară

Originea și utilizarea expresiei de independență bancară, în special cea a băncii centrale în scopul supravegherii entităților financiare, în literatura academică datează din primele decenii ale secolului trecut. În legislația internațională și națională actuală, precum și în practică se poate observa că termenul de independență bancară este perceput ca fiind unul nou. Dacă o bancă centrală ar fi doar o bancă a băncilor, toate luate împreună creând sistemul bancar al acelui stat, fără a fi inclus și elementul de supraveghere, reglementare și tendința din partea statului de a interveni în anumite politici de piață, independența sau gradul de autonomie a acestora nu ar fi fost o problemă. Într-adevăr, băncile comerciale sau de investiții sunt independente în acțiunile lor, fiind supuse doar limitărilor legale legate de activitatea lor specială [4, p. 72]. Pentru o bancă centrală, problema independenței apare atunci când aceasta este obligat – prin lege, prin tradiție, prin dezvoltarea teoriei monetare sau de către opinia publică – să îndeplinească sarcini care sunt considerate a fi de interes public. Instituția însărcinată cu urmărirea acestor obiective publice particulare este o bancă centrală, o instituție care a fost generată din punct de vedere istoric de forțele pieței și de necesitatea unui jucător neutru în piața financiară, împuternicită cu atribuții de supraveghere a acestora, dar care să nu abuzeze de puterea politică pe care o deține pentru a face unele acțiuni care ar fi în detrimentul clienților sau a acționarilor [5, p. 154]. Ingerința din partea statului sau politicului în activitatea băncii centrale creează un efect de domino pentru tot sistemul bancar al acelui stat, întrucât acestea vor avea un impact direct asupra politicilor băncilor și entităților financiare din supravegherea băncii centrale, iar dacă o ingerință este admisă, se prezumă că aceasta urmărește un scop privat și îngust, iar nu prosperitatea societății, în special a clienților și acționarilor băncii, întrucât politicile băncii centrale și a băncilor, urmăresc în primul plan aceste lucruri, fără a fi necesară implicarea statului într-o economie de piață.

Fiind respectat principiul independenței în activitatea instituțiilor financiar-bancare, statul își respectă angajamentul de ne-ingerință în raport cu entitățile private într-o economie de piață în care concurența este principalul catalizator pentru oferirea serviciilor mai calitative față de clienți și a profiturilor mai mari față de acționari, în care banca centrală, în calitate de autoritate competentă, supraveghează prudențial activitatea acestora, având opțiunea de a aplica măsuri de intervenție timpurie asupra unei bănci sau entități financiare supravegheate care încalcă sau, din cauza unei deteriorări rapide a situației financiare este susceptibilă de a încălca, în viitorul apropiat, cerințele prevăzute de legile pe care statul din speță le are, cea din urmă având rolul de a scrie regulile jocului, fără a interveni în activitatea operațională a sistemului bancar, decât pentru a o reglementa [6, p. 245].

Concluzie: Cercetările efectuate au confirmat actualitatea și importanța tematicii supuse abordării. Examinările înfăptuite au condus la atingerea integrală a scopului și obiectivelor preconizate. Problema științifică soluționată constă în demonstrarea faptului că entitățile financiar-bancare ar trebui să respecte același standarde de conformare cu liniile directe la nivel internațional, care sunt alcătuite prin cooperarea dintre entități, ca persoane juridice de drept privat, cât și de către băncile centrale și autoritățile monetare la nivel internațional, care au scopul direct de a oferi un sistem financiar-bancar stabil și transparent, întrucât de aceste lucruri depinde securitatea financiară a investitorilor, deponenților, clienților și a tuturor persoanelor interesate, care în final rezultă în bunăstarea colectivă a populației.

Referințe:

1. Bork, J. T. *Practical Guide to Bank Compliance*, Illinois, Ed. Wolters Kluwer Law & Business, 2009, 644 p., ISBN: 978-08-0802-25-03;
2. Braun, T. *Compliance Norms in Financial Institutions*, Cham, Ed. Springer International Publishing, 2019, 356 p., ISBN: 978-303-024-966-3;
3. Mills, A., Haines, P. *Essential Strategies for Financial Services Compliance*, West Sussex, Ed. Wiley, 2015, 400 p., ISBN: 978-1-118-90613-2;
4. Suszek, D. *U.S. Banking Compliance Handbook*, Miami, Ed. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016, 108 p., ISBN: 978-153-54682-20;
5. Rotter, K., Placzek, T. *Beck'sches Mandats-Handbuch Bankrecht: Ansprüche, Verfahren, Strategie*, Berlin, Ed. C.H. Beck, 2019, 486 p., ISBN: 978-34-066-60-580.
6. Ward, S. *The Changing Face of Compliance*, New York, Ed. Taylor & Francis, 2016, 304 p., ISBN: 978-13-1703-90-44.

SINOPSA ASPECTELOR TEORETICE ÎN MATERIA APLICABILITĂȚII CONTRACTULUI DE TRANSPORT RUTIER INTERNAȚIONAL DE MĂRFURI

ABSTRACT OF THE THEORETICAL ASPECTS RELATED TO THE APPLICABILITY OF THE CONTRACT FOR THE INTERNATIONAL CARRIAGE OF GOODS BY ROAD

CZU: 341.241.8:347.763:656.025.4(100) DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10722026>

BAJUREA Elena,
Școala Doctorală „Științe Juridice” USM,
Specialitatea 553.06 Drept internațional și european privat
ORCID: 0009-0009-9911-5708
E-mail: elena.bajurea.13@gmail.com

The main purpose of the present scientific article is to build a framework over the scientific elements and doctrine which are going to build the theoretical foundation of the doctoral thesis with the following topic: „The importance and challenges of the contract for the international carriage of goods by road in the 21st century”. Taking into consideration that this contract has a flexible pattern and a wide applicability in our daily environment, occurs the necessity for an analysis of the purpose of the foregoing contract, as well as of the objectives proposed to be realised in the content of the doctoral thesis and of the research methods which are going to facilitate the process of writing the paper.

Key-words: *objective, doctrine, treaty, the contract for the international carriage of goods by road, European Union, European Court of Justice, harmonisation, free movement of goods.*

Doctrina autohtonă și internațională în materia transportului internațional rutier de mărfuri constituie un fundament deosebit de important în efectuarea unei cercetări științifice care pune în evidență problematicile cu care se confruntă procesele conexe încheierii și implementării contractului de transport internațional rutier de mărfuri. Un aspect inovativ al prezentei lucrări se reflectă prin analiza lucrărilor științifice care studiază legislația UE în materia transportului internațional rutier de mărfuri și a liberalizării circulației mărfurilor per ansamblu, al căror fundament legal se regăsește în *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, semnat la Lisabona, la 13 decembrie 2007* (în continuare – TFUE). [1] În particular, art. 36 din tratat reglementează condițiile excepționale care permit statelor membre să impună interdicții la import, export sau tranzit de mărfuri. În acest sens, putem menționa că, libera circulație a mărfurilor, chiar dacă este definită ca o libertate fundamentală a Uniunii Europene, poate fi restricționată pentru motive temeinice definite atât la nivel legislativ – în dreptul primar al UE, cât și de jurisprudența CJUE. [2, p.158]

Datorită analizei accepiunilor propuse de cercetătorii din domeniul de referință, pot fi deduse sau explicate operarea modificărilor legislative sau, adoptarea unor instrumente juridice noi, menite să acopere lacunele juridice apărute în rezultatul modernizării proceselor aferen-

te transportului internațional rutier de mărfuri, după cum a fost explicată anterior necesitatea restricționării deplasării mărfurilor sau, în consecința unor evenimente nefaste precum: pandemia generată de COVID-19, conflictele armate, nivelul de poluare excesivă a mediului înconjurător, etc. Acest studiu constituie unul din cele 10 obiective specifice ale tezei de doctor cu tema : „Importanța și provocările contractului de transport rutier internațional de mărfuri în secolul XXI”. Cele 10 obiective specifice își propun următoarele:

1. Analiza detaliată a contractului de transport rutier internațional de mărfuri prin prisma prevederilor convențiilor internaționale, legislației Uniunii Europene și a reflecțiilor doctrinare;
2. Aprecierea importanței contractului de transport rutier internațional de mărfuri, inclusiv prin intermediul evaluării intereselor persoanelor care practică activitate de întreprinzător în domeniu;
3. Utilizarea constantă a metodelor de cercetare (dialectică de cunoaștere, logico-juridică, istorică, comparativă, statistică, etc.);
4. Determinarea provocărilor care perturbă aplicabilitatea eficientă a contractului de transport rutier internațional de mărfuri;
5. Analiza cadrului normativ internațional și a celui european în domeniu, care a fost adaptat la tendințele actuale generate de pandemia COVID-19, conflicte armate, nivelul excesiv de poluare;
6. Identificarea soluțiilor referitoare la ajustarea cadrului juridic internațional, cât și autohton, în scopul eliminării deficiențelor legale generate de evenimentele nominalizate;
7. Analiza jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, în vederea interpretării exacte a legislației comunitare în domeniu;
8. Evaluarea gradului de armonizare a legislației pertinente a Republicii Moldova cu cea a Uniunii Europene;
9. Examinarea legislației în domeniu a mai multor state ale lumii, în vederea inserării bunelor practici în legislația respectivă a Republicii Moldova;
10. Propuneri de *lege ferenda*, în vederea eficientizării cadrului normativ al Republicii Moldova în domeniu.

Se subliniază că, obiectivul care vizează evaluarea gradului de armonizare a legislației pertinente a Republicii Moldova cu cea a Uniunii Europene se va efectua nu doar prin procedeul contrapunerii modificărilor operate în cadrul normativ intern cu prevederile comunitare, ci și prin intermediul analizei efectuate de experții din Uniunea Europeană în acest sens, printre primele numărându-se lucrarea științifică realizată în cadrul proiectului finanțat de Uniunea Europeană: „*Suport pentru implementarea acordurilor bilaterale dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană*”. [3]

Concentrarea obiectivelor specifice formulează obiectivul general al lucrării – efectuarea unei analize din perspectivă multiplă a contractului de transport rutier internațional de mărfuri, călăuzită în mod imperativ de analiza fundamentelor juridice internaționale și, în particular, ale Uniunii Europene, inclusiv prin prisma accepțiunilor doctrinare notorii. Astfel, analiza din multiple puncte de vedere a acestui contract va putea fi realizată prin identificarea și analiza problematicilor legate de implementarea sa, care au apărut în contextul pandemiei generate de COVID-19, conflictelor armate, poluării asidue a mediului înconjurător ș.a. În baza examinării detaliate a provocărilor enunțate se vor propune soluții în vederea ajustării prevederilor legale

internaționale, ale Uniunii Europene, în răspuns la evenimentele nefaste enumerate mai sus. Soluțiile propuse vor aduce un aport important și în procesul de modificare a legislației Republicii Moldova în domeniu.

În baza obiectivelor enunțate, se conturează următoarele ipoteze de lucru:

1. Contractul de transport rutier internațional de mărfuri poartă un caracter atipic, având o structură, trăsături și conținut care îl fac să iasă din tiparele unui tip de contract clasic;

2. Pandemia generată de COVID-19, conflictele armate, poluarea excesivă a mediului înconjurător determină acordarea unor pârghii suplimentare pentru realizarea calitativă a operațiunilor de transport rutier internațional de mărfuri pentru cei care practică activitate de întreprinzător în domeniu, prin modificarea corespunzătoare a cadrului normativ internațional, al UE și al Republicii Moldova;

3. Soluțiile privind eliminarea deficiențelor legale determinate de factorii enumerați la pct. 2 vor contribui la stabilizarea procesului de executare a obligațiilor ce izvorăsc din contractul de transport rutier internațional de mărfuri;

4. Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene constituie o sursă de argumentare solidă în ceea ce privește aplicarea, într-un fel sau altul, a legislației Uniunii Europene în domeniu;

5. Republica Moldova se află într-un proces asiduu de transpunere în legislația națională a legislației Uniunii Europene, fapt care va contribui la sporirea calității activității întreprinzătorilor care realizează operațiuni de transport rutier internațional de mărfuri, înregistrați în Republica Moldova;

6. Aspectele de drept comparat constituie un izvor valoros de practici de eficientizare a legislației naționale în domeniul transportului internațional rutier de mărfuri;

7. Propunerile de *lege ferenda*, care includ analiza cadrului normativ internațional, comunitar și aspecte de drept comparat vor completa aspectele practice neacoperite de legislația internă în domeniu.

Se subliniază că, toate aspectele care se propun a fi examinate se datorează actualității și caracterului inovativ al tematicii tezei de doctor care se propune a fi elaborată. Astfel, câteva criterii din care pot fi deduse importanța și actualitatea temei sunt următoarele:

1. Contractul de transport rutier internațional de mărfuri contribuie prin cifre importante la economia statelor lumii, or, fiecare operațiune de transport rutier internațional de mărfuri implică un raport de cheltuieli și venit, începând de la cheltuielile realizate pentru întreținerea autovehiculelor antrenate în aceste operațiuni și, finalizând cu impozitele achitate din venitul realizat prin executarea obligațiilor contractuale;

2. Transportarea tuturor categoriilor de marfă pe piețele de desfacere, care asigură populația cu bunurile și produsele necesare unui trai cotidian al secolului XXI;

3. Asigură încadrarea în mod legal în câmpul muncii a unui număr mare de persoane, dat fiind faptul că procesul de executare a obligațiilor care reies din contractul de transport rutier internațional de mărfuri implică un mecanism complex.

În ceea ce privește relevanța temei de cercetare pentru economia națională, se menționează că, importanța acesteia este amplificată de Decizia Consiliului European din 23 iunie 2022 privind acordarea Republicii Moldova a statutului de țară-candidată pentru aderarea la Uniunea Europeană. [4]

În lumina celor menționate, se subliniază că, prezentul articol științific înglobează cele mai importante aspecte teoretice care urmează să facă obiectul unui studiu teoretico-practic menit să intervină cu o plus-valoare în ceea ce privește activitatea judecătorilor, arbitrilor, mediatorilor, specialiștilor din cadrul instituțiilor de stat, studenților, mediului academic, precum și pentru cei care practică activitate de întreprinzător în domeniul transportului rutier.

Referințe:

1. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, semnat la Lisabona, la 13 decembrie 2007 [citată 06.05.2023] Disponibil: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/RO/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>
2. Dumitrașcu M.A. *Dreptul Uniunii Europene II: curs universitar*. București: Editura Universul Juridic, 2020.
3. Horseling M. *Legislația și politici în domeniul transporturilor. Armonizarea legislației Republicii Moldova cu standardele UE*. Chișinău: IBF International Consulting in consortium with DMI, IRZ, Nomisma, INCOM and Institute of Public Policy. „Policolor” SRL, 2011.
4. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/enlargement/moldova/> [citată 06.05.2023]

SECȚIUNEA III

DREPT CIVIL, DREPTUL AFACERILOR, DREPTUL MUNCII, DREPTUL FAMILIEI

DREPTUL LA VIAȚA PRIVATĂ ȘI DE FAMILIE ÎN CAUZELE PRIVIND RĂPIREA INTERNAȚIONALĂ DE COPII

RIGHT TO RESPECT FOR PRIVATE AND FAMILY LIFE IN CASE OF CHILD ABDUCTIONS

CZU: 341.46:342.721

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10722068>

DONI Valentina,
doctorand, Școala Doctorală Științe Juridice USM
ORCID ID: 0000-0003-0316-0651
E-mail: av.donivalentina@gmail.com

Introducere

Copiii sunt titulari de drepturi și beneficiază de toate drepturile omului și fac obiectul unor reglementări speciale. Aspectele civile ale răpirii internaționale de copii în Republica Moldova se interpretează conform Convenției de la Haga din 25.10.1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, Convenției din 20.11.1989 cu privire la drepturile copilului, Codului Familiei, Codului de procedură civilă, Codului civil și altor acte normative naționale și internaționale aferente apărării drepturilor și intereselor dreptului la viața privată și de familie. Conform prevederilor art.8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului pct. 1 Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. Pct.2 Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora. [1]

Ca urmare dreptul la viața privată și de familie se i-a în corolare la interpretarea aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii prin prisma Convenției Europene a Drepturilor Omului, Convenției de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii și a dreptului internațional.

Conform prevederilor Codului Familiei ambii părinți au drepturi egale, iar preluarea copilului de către un părinte fără consimțământul celuilalt părinte, reprezintă un act ilegal care încalcă dreptul la viața privată ocrotit de Convenție. Prezintă interes cercetarea interesului superior al copilului în cazul răpirii internaționale de copii sub aspectul dreptului la viața privată

și de familie. Acest fapt, se manifestă atât prin multiplicarea cazurilor ce apar în practica judiciară și extrajudiciară și interesul manifestat de către cercetători științifici. La fel și introducerea capitolului XXV¹ înapoierea copilului și exercitarea dreptului de vizitare în Codul de procedură civilă au sporit necesitatea interpretării acestor prevederi legale și cercetării practicii naționale și internaționale în domeniu.

Obiectivele prezentei cercetării sunt analiza aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii sub aspectul dreptului la viața privată și de familie și prin prisma jurisprudenței. Concretizăm că, jurisprudența este creată din litigiile inițiate de părinți sau de alți reprezentanți legali ai copiilor. Scopurile cercetării fiind crearea unui cadru juridic național conform standardelor internaționale.

La elaborarea articolului am aplicat un spectru larg de metode generale și particulare ale cunoașterii științifice. Printre metodele de cercetare utilizate enumerăm metoda logică, comparativă, istorică. Baza teoretică a cercetării este constituită din lucrările cercetătorilor din Republica Moldova și din alte state, iar baza juridico-normativă include reglementările naționale și internaționale în materia dreptului la viața privată și de familie și a aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii.

Rezultate și Discuții

Viața privată include dreptul la identitate, dreptul de a nu se dezvălui, fără temei sau fără consimțământul expres al persoanei, numele adevărat, adresa, vârsta, situația familială, modul de întrebuințare a timpului liber, elementele patrimoniului său, obiceiurile cotidiene etc. De asemenea sunt garantate intimitatea conjugală, secretul cu privire la sănătate, viața sentimentală etc. Prin lege sunt stabilite limitele exercitării dreptului la protecția vieții private. [2]

Ce ține de viața de familie, Constituția Republicii Moldova garantează prin art.28 respectarea și ocrotirea de către stat a vieții intime, familiale și private. Iar în cadrul art.48 alin.(1)-(2), definește familia ca elementul natural și fundamental al societății, fiind întemeiată pe căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie, pe egalitatea lor în drepturi și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și intruirea copiilor. [3]

În același timp, menționăm că, CEDO nu conține o definiție a vieții private și de familie, dar aceasta poate fi dedusă din jurisprudența CtEDO. Constatăm aceeași situație în cazul definiției interesului superior al copilului care este unul din elementele cheie a identificării caracterului ilicit al neînapoierii copilului în statul reședinței sale obișnuite și neacordarea dreptului de vizită. Definirea interesului superior al familiei permițând analiza încălcării dreptului la viața de familie și a vieții private în contextul răpirii internaționale de copii.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat că interesul superior al copilului în orice aspect care îl vizează este în centrul protejării copilului în vederea dezvoltării acestuia în mediul familial, întrucât familia constituie unitatea fundamentală a societății și mediul natural pentru creșterea și bunăstarea sa. [4]

Totuși, cu toate că în toate deciziile referitoare la copii, trebuie să primeze interesul superior al copilului, interesele părinților, în special cel de a avea o relație constantă cu copilul rămân un factor de luat în considerare atunci când sunt puse în balanță diferite interese aflate în joc.

La fel, Convenția cu privire la drepturile copilului indică că responsabilitățile parentale trebuie exercitate urmărindu-se în primul rând interesul superior al copilului și de o manieră

corespunzătoare capacitățile în continuă dezvoltare ale copilului. [5] Constatăm că, statul are obligația de a dispune măsuri pozitive privind respectarea dreptului la viața privată și de familie. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a afirmat în permanență că art.8 implică dreptul părintelui de a beneficia de măsuri adecvate din partea statului pentru a fi alături de copilul său, precum și obligația autorităților naționale de a dispune aceste măsuri. [3]

În aceeași ordine de idei, subliniem că viața de familie presupune existența unei familii, prin stabilirea unei legături de rudenie sau de alianță suficient de strânse. Merită evidențiat că, relațiile de tip familial intră sub incidența vieții private. Aceasta deoarece viața privată trebuie să includă și dreptul individului de a lega și dezvolta relații cu semenii săi, fapt constatat și în cauza Niemietz împotriva Germaniei, hotărâre din 16.12.1992, seria A nr.251-B, p.34, pct.29. [6]

Menționăm că, depășirea semnificativă a termenului fără caracter obligatoriu de 6 săptămâni, prevăzute la art.11 din Convenția de la Haga, în absența unor circumstanțe susceptibile să scutească instanțele naționale de obligația de a-l respecta cu strictețe, nu este conformă cu obligația pozitivă de a acționa rapid în cadrul procedurilor de înapoiere a copiilor. [7]

Sub aspectul dreptului de a fi ascultat, CEDO nu asigură în toate cazurile audierea copilului în instanță în toate cazurile pentru garantarea dreptului la viața privată și de familie. Această chestiune trebuie analizată apreciind circumstanțele specifice ale cauzelor, luându-se în considerare vârsta și maturitatea copilului. Un garant al asigurării interesului superior al copilului, a siguranței sale și a respectării dreptului la viața privată și de familie ar fi reprezentarea copilului de către un avocat ce acordă asistență juridică garantată de stat în cazurile audierii copilului în instanța de judecată. Acest factor ar presupune costuri suplimentare neprevăzute de Convenție dar ar asigura interesul suprem al copilului ca parte vulnerabilă în cadrul neînapoierii în statul reședinței sale obișnuite sau prin neasigurarea dreptului de vizită a unuia din părinți. Aceasta ar permite realizarea dreptului de a fi ascultat și identificarea necesităților individuale ale copilului ce țin de educație, sănătate și integrare în societate.

Concluzii

În temeiul celor relatate supra, conchidem că, prezentul studiu constituie o primă etapă în materializarea intenției de dezvoltare a unei cercetări complexe, construite pe baza analizei comparative și aplicative a aspectelor civile a răpirii internaționale de copii. Cercetarea minuțioasă a practicilor privind înapoiera copiilor în statul reședinței obișnuite este utilă în vederea identificării celor mai relevante recomandări pentru legiuitorul național, cum ar fi asistența juridică garantată de stat a copiilor în aceste cauze. Concluzionăm că în cauzele privind deplasarea și neînapoiera copilului în statul reședinței sale obișnuite și a neasigurării dreptului de vizită este necesară respectarea dreptului la viața privată și de familie a părinților și a copilului.

Referințe:

1. Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, Roma, 4.XI.1950, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron
2. Gherasimenco V., Dreptul la viața privată și de familie în actele normative naționale și internaționale, În: Studia Universitatis Moldaviae, Seria Științe Sociale, nr.3(43)/2011,

- p.140. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/21.Dreptul%20la%20viata%20privata%20si%20de%20familie%20in%20actele%20normative%20nationale%20si%20internationale.pdf
3. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare la 29.07.1994, Publicat: 29.03.2016 în Monitorul Oficial Nr.78 art.140, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136130&lang=ro
 4. Cârnaț, T., Cobîșenco I., Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind dreptul la viața privată și de familie, În: Revista Națională de Drept, nr.3, 2017, p.15, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/11_19_Jurisprudenta%20Curtii%20Europene%20a%20Drepturilor%20Omului%20privind%20dreptul%20la%20viata%20privata%20si%20de%20familie.pdf
 5. Convenția cu privire la drepturile copilului 20.11.1989, Adunarea Generală ONU, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
 6. Decizia cu privire la admisibilitatea cererii nr.34175/05, cauza D.J. și A.-K. R. împotriva României, CtEDO secția 3, 20.10.2009, p.88, <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Cauza-D.J.-si-A.-K.R.-impotriva-Romaniei.pdf> Ghid privind art.8 din Convenția europeană a drepturilor omului. Dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței, 31.12.2018, pct.270, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf

PRIVIRE ISTORICĂ ASUPRA RECUPERĂRII CREAŢEI CREDITORULUI DE LA DEBITORUL FALIT

HISTORICAL VIEW ON THE RECOVERY OF THE CREDITORS CLAIM THE BANKRUPT DEBTOR

CZU: 347.427:657.433(091)

DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.10722212>

CHIRTOACĂ Rodica,

ORCID ID: 0009-000-8141-6507

Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: roddica@mail.ru;

O privire asupra genezei și evoluției de-a lungul istoriei a instituției falimentului permite punerea în lumină a trăsăturilor caracteristice ale acestei instituții, care de la începuturile sale și până în zilele noastre au fost subordonate satisfacerii nevoilor producerii și dezvoltării societății omenesti.

Scopul prezentei lucrări constă în realizarea unei cercetări istorice și evoluția instituției de recuperare a creanțelor de către creditor din patrimoniul debitorului insolubil.

În vederea atingerii scopului propus sunt preconizate următoarele obiective ce țin de cercetarea, analiza evoluției istorice a instituției în diferite epoci, antică, perioada evului mediu, perioada modernă de dezvoltare economică.

Pentru investigațiile efectuate în această lucrare de către autor au fost utilizate mai multe metode de cercetare, metoda istorică, comparativă, logică, deductivă.

După analiza istorică a unor autori [1, p.7], instituția falimentului, își are originea în procedura *venditio bonorum*, care la rândul său, a fost precedată de procedura de executare *manus inectio*, consacrată prin Legea celor XII table, potrivit căreia creditorul putea să vândă debitorul ca sclav sau să-l omoare, dacă terții nu manifestau voința de a-i plăti suma datorată.

După cum este descrisă de unii autori, procedură de executare „*manus inectio*”, avea unele elemente de justiție privat [1,p.7]. Această procedură consta în faptul creditorului *de a pune mâna pe debitor*, luându-l sub stăpânire. Debitorul era dus la închisoare privată a creditorului unde era ținut o perioadă de timp, în decursul căreia creditorul avea obligația să-l scotă în piață publică de trei ori, la trei târguri succesive, declarând public suma datorată de debitorul său.[2 ,p.124] .

După cum descrie istoria, dacă nu intervenea nimeni pentru a plăti suma datorată, creditorul avea două opțiuni pentru a se despăgubi; să-l vândă pe debitor ca sclav (trans tiberim), sau să-l omoare. Dar de multe ori se practica, ca creditorul care nu putea să vândă debitorul, la un preț avantajos, putea ține debitorul să muncească pentru sine până la răscumpărare[3,p.16]. Modalitatea aceasta de executare silită se explica prin aceea că, concepția primitivă romană, obligația, era concepută ca o legătură materială între creditor și debitor, care îi conferea celui dintâi dreptul de a dispune de persoana celui de-al doilea astfel cum un proprietar dispunea de un lucru al său în temeiul dreptului de proprietate.

Asprimea regimului de executare care afecta în mod nemijlocit personalitatea debitorului a fost cu timpul temperată prin unele măsuri legislative. Dar, totuși acestea nu au condus la înlăturarea aplicabilității vechilor norme procedurale.

După cum ne spun doctrinarii și istoricii, execuția silită asupra persoanei debitorului a fost înlăturată prin efectul legii „Poetelia Papria,, care interzicea creditorilor să procedeze la vânzarea ca sclavi sau uciderea debitorilor lor, statuând că executarea silită trebuie îndepărtată prin exelență împotriva patrimoniului debitorului, iar nu a persoanei sale[1,p.9].

Pe parcursul evaluării istoriei, dreptul roman a înlocuit , justiția privată cu justiția publică, iar pe de altă parte, a înlocuit „răzbunarea personală,, adică vânzarea ca sclav a debitorului sau uciderea acestuia, cu *încasarea datoriei din averea debitorului* [3,p.16]. Sau așa zisa *procedura venditio bonorum*. Procedura „*Venditio bonorum*,, la rândul ei avea două faze :

Prima fază începea prin „*missio in bona*,, care înseamnă instalarea creditorilor în patrimoniul debitorului pentru a exercita supravegherea acestuia și nu în mod necesar pentru a-l deposeda[4,p.641]. Pe parcursul acestei etape interesele creditorilor erau apărate și promovate printr-un „curator bonorum,, care era ales dintre creditori sau putea fi o persoană străină. Creditorul instalat în posesie sau curator bonorum avea obligația să facă publicații despre vânzarea bunurilor.

Aceste publicații numite „proscriptio bonorum,, erau menite să aducă la cunoștința publicului larg faptul vânzării averii falitului prin licitație publică.

Dacă debitorul , în decurs de 30 de zile de la efectuarea publicației nu stingea datoria sau nu aducea un garant, în continuarea procedurii , atunci se trecea în a doua fază care debuta prin numirea unui „*magister bonorum*,, , fiind ales dintre creditori și având sarcina de a trece la lichidarea debitorului.

Magister bonorum afișa condițiile vânzării și după expirarea unui interval de 20 sau 30 de zile se trecea la procedura de vânzare în bloc , prin licitație publică a averii debitorului falit. Averea era vândută „ în globo,, celui care oferea cel mai mare preț. Cumpărătorul numit „emptor bonorum,, dobândește situația juridică de succesor cu titlu universal al falitului și devenea, astfel, proprietar al întregii averi, și pe cale de consecință , creditor al creanțelor și debitor , în măsura cotei oferite și accepta ca preț al cumpărării [4,p.642].

Satisfacerea creditorilor din suma obținută prin vânzarea bunurilor acestuia la licitație publică, avea loc cu repartizarea ulterioară a sumei de bani obținute între creditori în ordinea stabilită prin natura drepturilor. Adică creditorii titulari ai unui gaj sau ipotecă erau satisfăcuți – după rang- înaintea creditorilor chirografari. [2,p.452]

În epoca imperială , formele executării silită asupra patrimoniului debitorului au fost perfecționate , deoarece fiind constate că, practic, „*emptor bonorum*,, folosea în mod speculativ posibilitatea ce-i era recunoscută în cadrul procedurii „ *venditio bonorum*,, de a procura în bloc bunurile debitorului. Pentru a evita specula în legătură cu vânzarea în bloc la licitație a averii debitorului , s-a admis ca vânzarea bunurilor din patrimoniul acestuia să se facă în detaliu , în cadrul procedurii numită „ *distractio bonorum*,,.

Noua procedură de executare silită , în epoca imperială , se realiza prin intervenția autorității statale în cazurile în care, debitorul sau cel care pierduse un proces nu executau de bună – voie prestația la care erau obligați.

Procedura „ *distractio bonorum*,, consta în vânzarea parțială , în detaliu, a bunurilor,

debitorului, până la limita creanței la care acesta era obligat față de creditor. Ceea ce priso-sea (cantitate mai mare decât era necesar sau decât îi trebuia cuiva), rămânea în patrimoniul debitorului, în deplina sa proprietate.[2,p.152]. Această procedură, după cum relatează unii doctrinari, comporta avantaje pentru debitori , căruia i se acorda posibilitatea de a se redresa în viitor.

În epocă Evului Mediu poate fi plasată instituția falimentului , începând din secolul VII până la sfârșitul secolului XV. Cît ține de instituția falimentului în această epocă, ca una dintre instituțiile juridice preluate din dreptul roman , faliții erau tratați cu multă as-prime , impunându-le-se penalități dezonorante la fel ca și delicvenților de rând. În ce privește dezvoltarea comerțului în perioada amintită, trebuie semnalată rolul târgurilor și bâlciurilor medievale, precum și a corporațiilor , cunoscute sub denumiri diferite ca: gil-de sau hanse. Aceste organizații erau constituite din comercianți și urmăreau instituirea unor norme juridice de protecție a comerțului și a comerciantului. În târguri , regulile care guvernau activitățile specifice au format un drept special numit „ jus mercatum,, menit să ocrotească interesele comercianților . Litigiile născute în târguri erau supuse unei judecăți imediate de către judecător „*consul mercatorum*,, în cadrul unei proceduri judiciare spe-ciale. [1, p.14] .

Dreptul comercial al epocii devine astfel un drept personal al corporațiilor , conduse anual, de către un *consules mercatarum* , ca un drept statutar, profesional [5,p.14].

Normele care reglementau activitatea comercială la epoca respectivă nu erau decât Statutele corporațiilor sau ale târgurilor, respectiv un drept consuetudinar. De asemenea, erau cunoscute și unele Ordonanțe, cum este cea din 1560 a regelui Franței, Carol al IX-lea, *care decideau ca bancrutienii să fie judecați extrem și capital* [1,p.15]. Denumirea de bancrutieri provenea din modalitatea desemnată prin termenii „ banca rotta,, semnificând procedeul de sfărâmare a tejghelei sau băncii comercianților care nu își onorau datoriile. În opinia unor doctrinari , nu exista o diferență de tratament juridic între debitorii insolvabili (falitii) și bancrutierii, însă cu timpul maniera de a-i considera s-a diferențiat ca urmare, a observării conduitei distincte a debitorului care din cauza nepriceperii în administrarea averii au ajuns în situația de a nu-și plăti datoriile (le malchanceux) , pe de o parte, și cea a debitorului necinstiți (malhonete), pe de altă parte [1, p.15].

Datorită apariției multiplelor bancrute , puterea statală a ales calea represiunii. Debitorul era expus în cămașă, cu o coardă legată în jurul gâtului („comme les usurieres des chapiteaux romans,,), o torță – făclie, arzând în mână și o planșetă pe piept și pe spate pe care era înscris delictul comis [1, p.16].

În epoca modernă evoluția falimentului se caracterizează prin adoptarea unor regle-mentări normative .O primă reglementare este în legea britanică privind falimentul din 1732. Statul Francez adoptă Codul Comercial francez din 22 septembrie 1807 , cunoscut inițial și sub denumirea de „Codul Napoleon ,, , unde s-a înscris în cartea III – Titlul I capitolul despre Faliți și Bancrute [5,p.16]. Codul comercial de la 1807 conține sancțiuni drastice , fraudă fiind considerată ca prezumată, falitul era încarcerat prin sentința declarativă de faliment. Asprimea sancțiunilor au condus la rezultate nesatisfăcătoare, ceea ce a dus la modificarea Cărții a III-a privind procedura falimentului și bancrutele ,fiind simplificată procedura și a încetat severitatea față de falit.

Procedura falimentului se regăsește frecvent în statele italiene, prima codificare a codului comercial Italian a avut loc în 1808, prin aplicarea codului comercial Napoleon. Aceasta a fost aplicată până în 1882, când a intrat în vigoare un nou cod comercial.

În dreptul anglo- saxon , falimentul a fost reglementat în Anglia prin Legea din 1883, fiind considerată una dintre cele mai profunde operațiuni legislative, cu unele trăsături caracteristice neântâlnite în dreptul continental [6,p.20] cum ar fi; aplicarea unitară a procedurii tuturor datornicilor, procedura se realiza de un oficiu administrativ – Board of trade-care conservă lichiditățile falitului , supraveghează gestiunea sindicilor prin intermediul unor persoane specializate; anterior deschiderii procedurii falimentului se facea o conciliere, însă bunurile debitorului erau administrate provizoriu de Oficiu care cerceta cauzele falimentului; debitorul era obligat să fie prezent pentru a da explicații asupra afacerilor și avutul său, după care se putea de încheia un angajament amiabil sau un concordat , dacă se vota de majoritatea creditorilor și omologat de instanța competentă. În caz contrar era declarat falimentul și adunarea creditorilor numea un comitet de supraveghere și sindicul care gestiona averea falitului; faliiții erau descărcați de instanță. Procedura britanică a fost preluată în SUA prin Legea din 1898.

În Republica Moldova , insolvabilitatea, ca instituție de drept a apărut după proclamarea independenței .Prima denumire a acestei proceduri a fost cea de „faliment,, pe care o regăsim în Legea cu privire la faliment nr.851/1992[9], act normativ urmat de Legea cu privire la faliment nr.786/1996.[10]

În 2001 a fost adoptată Legea nr.632 [11] denumită Legea insolvabilității, aducând ca element de noutate denumirea , de acum vine să înlocuiască noțiunea de faliment, pentru întregul proces reglementat astfel. Prin urmare , se utilizează noțiunea de,, insolvabilitate,, pe care o regăsim și în legea insolvabilității actuală , Legea nr. 149/2012 [12]

Concluzie : În rezultatul analizei istoriei am constat evoluția instituției satisfacerii creanței la care putea recurge creditorul împotriva debitorului său, care refuza sau nu avea posibilitatea să execute obligația, din perioada antică până în zilele de astăzi. Pentru a avea o cultură solidă care să ne permită a emite deliberări adecvate în diverse cauze, inclusiv și cele de cercetare trebuie de studiat istoria obiectului supus cercetării. A cunoaște o instituție juridică fără a cunoaște împrejurările istorice din care a ieșit, este un non sens.

Referințe :

1. COSTIN M.F.,MIFF .A. Falimentul Evoluții și actualitate.București.Editura.Lumina Lex,2000.
2. HAHGA V. Drept privat Roman. București. Editura didactică și pedagogică.1964
3. ROȘCA N. Instituția Falimentului în Republica Moldova.Chișinău Sn,2001.
4. CĂTUNEANU I.C. Curs elementar de drept român.București. Editura Cartea Românească,1927.
5. PETRESCU R. De la faliment la reorganizare juridică. București.Editura Oscar Print,2001
6. GHEORGHIU Gh. Procedura reorganizării judiciare și a falimentului. București.Edi-tura.Lumina Lex,2000.

7. SCHIANU I. Regim juridic al insolvenței comerciale. București. Editura ALLBeck, 2001.
8. VONICA R.P. Drept comercial. Reorganizarea judiciară și falimentul. București. Editura Victor, 2001.

Referințe:

9. Legea nr. 851 din 03.01.1992 cu privire la faliment. Abrogat [Accesat 16.07.2023] disponibil: [https:// www.legis.md/cautare/getResults?doc-id=64360&lang=ro#](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc-id=64360&lang=ro#)
10. Legea nr. 786 din 26.03.1996 cu privire la faliment . Abrogat [Accesat 16.07.2023] disponibil: [https:// www.legis.md/cautare/getResults?doc-id=64360&lang=ro#](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc-id=64360&lang=ro#).
11. Legea insolabilității nr. 632 din 14.11.2001 Abrogat [Accesat 16.07.2023] disponibil: [https:// www.legis.md/cautare/getResults?doc-id=78334&lang=ro#](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc-id=78334&lang=ro#).
12. Legea insolabilității nr. 149 din 29.06.2012 [Accesat 16.07.2023] disponibil: [https:// www.legis.md/cautare/getResults?doc-id=136547&lang=ro#](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc-id=136547&lang=ro#)

TERMENE DE PRESCRIPTIE ȘI TERMENE DE DECĂDERE ÎN ACȚIUNILE PRIVIND RĂSPUNDEREA SUBSIDIARĂ A MEMBRILOR ORGANELOR DE CONDUCERE A DEBITORULUI INSOLVABIL

CZU: 347.427(478)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10722267>

FANARI Svetlana,

Doctorandă

ORCID: 0009-0005-3416-1974

Universitatea de Stat din Moldova

Școala doctorală științe juridice

The inability to pay or overindebtedness of a person entering insolvency proceedings creates a clear presumption of insufficiency of assets in the debtor's estate for the payment of creditors, as well as for the expenses resulting from the conduct of legal procedures. With the entry into force of Insolvency Law No. 149 of June 29, 2012 [1], the legislator has provided several mechanisms for transferring the obligation to discharge the obligations of an insolvent debtor to individuals who are members of the management bodies of the insolvent debtor. After almost 10 years of applying the law regarding subsidiary liability, there has been a 180-degree change in terms of the time limits of liability and the subjects entitled to subsidiary liability for the members of the management bodies. What are those novelties that have emerged in legislation, and how are the prescription periods correctly applied in relation to the new time limits of forfeiture that have appeared in the current legislation?

Keywords: *inability to pay, overindebtedness, insolvency proceedings transferring the obligation limits of liability members of the management bodies.*

Incapacitatea de plată sau supraîndatorarea celui care ajunge în procedura de insolabilitate creează prezumția evidentă a insuficienței bunurilor în masa debitoare pentru achitarea creditorilor, dar și a cheltuielilor care rezultă din desfășurarea procedurilor legale. Odată cu intrarea în vigoare a Legii insolabilității nr. 149 din 29.06.2012 [1] legiuitorul a prevăzut câteva mecanisme de a trece obligația de stingere a obligațiilor debitorului insolabil pe persoanele fizice, membre a organelor de conducere a debitorului insolabil. După aproape 10 ani de aplicare a legii în partea răspunderii subsidiare avem o schimbare la 180 grade în ceea ce privește limitele temporale a răspunderii și subiecții cu drept de urmărire subsidiară a membrilor organelor de conducere. Care sunt acele inovații ce au apărut în legislație și cum se aplică corect termenele de prescripție în raport cu termenele de decădere noi apărute în legislația actuală.

Reieșind din formula actuală a textului legii există patru modalități distincte care se referă la trecerea obligațiilor debitorului insolabil/masei debitoare pe seama persoanelor fizice afiliate debitorului:

- Trecerea cheltuielilor procesului suportate la etapa perioadei de observație, care reieșind din prevederile art. 32 alin (2) al Legii insolabilității, presupune situația în care în patrimoniul debitorului nu există bunuri ori acestea sînt insuficiente pentru a se acoperi cheltuielile procesului de insolabilitate, remunerarea administratorului provizoriu și acoperirea cheltuielilor

efectuate de acesta în perioada de observare a debitorului le suportă membrii organelor de conducere și asociații, acționarii sau membrii debitorului, în mod solidar.

- Trecerea cheltuielilor procesului suportate la etapele ulterioare perioadei de observație, care reieșind din prevederile art. 70 alin (13) al Legii insolvenței, presupune situația în care se constată că debitorul nu dispune de bunuri sau că bunurile lui nu pot acoperi cheltuielile procedurii de insolvență sau ale procedurii falimentului, achitarea onorariului fix administratorului/lichidatorului, precum și compensarea cheltuielilor aferente se trec în mod solidar, prin încheiere judecătorească, în obligația organelor de conducere ale debitorului consemnate la art.247 Legea insolvenței.

- Trecerea obligațiilor debitorului insolvent în contul membrilor organelor de conducere, care reieșind din prevederile art. 159 alin (4) Legea insolvenței, presupune situația în care, la distribuția finală, se constată că bunurile care alcătuiesc masa debitoare nu sînt suficiente pentru plata creanțelor înregistrate în tabelul definitiv consolidat, instanța de insolvență va autoriza, în mărimea creanțelor neacoperite, executarea silită din bunurile, inclusiv din mijloacele bănești în numerar și fără numerar, în monedă națională sau în valută străină, ale membrilor organelor de conducere ale debitorului declarate culpabile de neîndeplinirea obligațiilor de depunere a cererii introductive prevăzute la art.14 și art.248 și, după caz, din patrimoniul asociațiilor (membrilor, acționarilor) cărora le-ar fi imputabilă apariția stării de insolvență a debitorului, pronunțînd o încheiere definitivă executorie, care va fi pusă în executare de către administrator/lichidator, prin executor judecătoresc.

- Trecerea obligațiilor debitorului insolvent în contul membrilor organelor de conducere, care reieșind din prevederile art. 248 alin (1), presupune că pentru cauzarea insolvenței prin acțiunile prevăzute de lege, instanța de insolvență, la cererea administratorului insolvenței sau lichidatorului, a comitetului creditorilor sau a oricărui creditor care are interes legitim, poate dispune ca o parte din datoriile debitorului insolvent să fie suportate de membrii organelor lui de conducere și/sau de supraveghere, precum și de orice altă persoană.

Observăm că în toate situațiile enumerate răspunderea pentru datoriile debitorului insolvent sunt trecute pe seama persoanelor fizice afiliate debitorului, în primele două cazuri doar cele care se referă la cheltuielile procesului de insolvență, iar în ultimele două se referă la creanțele tuturor creditorilor. Însă, un aspect aparte ce urmează a fi evidențiat este faptul că pentru ultimele două situații legiuitorul operează cu "vinovăția" persoanelor afiliate indicând drept temei pentru atragerea la răspundere subsidiară culpabilitatea acestora în raport cu intrarea debitorului în stare de insolvență. Nu în ultimul rând, este necesar a indica asupra faptului că doar în ultimul caz legiuitor stabilește un cerc larg de persoane ce au dreptul de a cere aplicarea răspunderii subsidiare, prin urmare declanșarea unui proces în care să fie demonstrat pe deoparte vinovăția persoanelor, iar pe de altă parte suma obligațiilor ce urmează a fi trecute pe aceștia.

Începînd cu 14.09.2020, intră în vigoare noua redacție a art. 248 Legea insolvenței [2], care afectează în special dreptul și termenele aplicabile în procedura de insolvență pentru apărarea drepturilor creditorilor prin înaintarea propriilor cereri de atragere la răspundere subsidiară, cercul participanților fiind mărit inclusiv cu creditorii debitorului insolvent. În redacția anterioară termenul pentru înaintarea cererilor în temeiul art. 248 Legea insolvenței era compus din 2 termene distincte deopotrivă aplicabile și era expus în următoarea redacție: "Mă-

sura prevăzută la alin.(1) se prescrie în termen de 3 ani de la data la care a fost cunoscută sau trebuia să fie cunoscută persoana care a cauzat starea de insolvabilitate, dar nu mai devreme de 2 ani de la data hotărârii de intentare a procedurii de insolvabilitate.” În acest sens observăm două termene deopotrivă aplicabile, pe deoparte termenul de 3 ani pentru înaintare acțiune, iar pe de altă parte un termen de 2 ani pentru limitarea temporală a acțiunii de către deponent. Dacă termenul de 3 ani poate fi interpretat în sensul aplicării, adică în sensul unui termen clasic de prescripție, care începe a curge de la data când persoana a cunoscut sau trebuia să cunoască despre starea de insolvabilitate, atunci termenul de 2 ani trezește mai multe semne de întrebare. Aparent acesta se aseamănă cu un termen de decădere care limitează în timp exercitarea dreptului fără posibilitatea de repunere. Dar ce ne spune într-adevăr legiuitorul? Din interpretarea sistemică a normei rezultă că acțiunea privind atragerea la răspunderea subsidiară se prescrie în termen de 3 ani de la data aflării de persoana vinovată însă nu poate fi exercitată mai devreme de 2 ani de la data intentării procedurii de insolvabilitate, ceea ce înseamnă că teoretic dacă termenul de 3 ani expiră până la data expirării a 2 ani de la data intentării procesului, persoana oricum poate adresa o asemenea cerere de atragere la răspundere subsidiară. Mai mult formularea termenului de 2 ani în varianta anterioară a art. 248 Legea insolvabilității determina că termenul dat nu limitează acțiunea după expirarea aceluia, dar este un termen prohibitiv în interiorul căruia nu poate fi săvârșită acțiunea, ceea ce este departe de esența unui termen de decădere.

Anterior, începând cu 01 martie 2019, intră în vigoare o nouă redacție a Codului Civil al RM [3], care reglementează destul de minuțios aplicarea termenelor de decădere. Reieșind din art. 409 Cod Civil al RM, prin lege sau prin voința părților se pot stabili termene de decădere pentru exercitarea unui drept subiectiv sau încheierea unui act juridic. Mai mult, dacă din lege sau din convenția părților nu rezultă în mod neîndoielnic că un anumit termen este de prescripție extinctivă, termenul se consideră termen de decădere. Iar reieșind din prevederile art. 410 Cod civil, termenele de decădere nu sînt supuse suspendării, întreruperii și repunerii în termen, dacă prin lege nu se dispune altfel.

După 14 septembrie 2020, aliniatul 5 al art. 248 obține o nouă redacție, după cum urmează, termenul de prescripție pentru acțiunea prevăzută la alin.(1) este de 3 ani. Termenul începe să curgă de la data în care a fost cunoscută sau trebuia să fie cunoscută persoana care a cauzat insolvabilitatea, dar nu mai târziu de 2 ani de la data hotărârii de intentare a procedurii de insolvabilitate. Observăm o schimbare radicală în privința termenului de 2 ani și anume faptul că acesta stabilește deja limite temporale clare în ceea ce privește începutul termenului de 2 ani, iar sfîrșitul acestuia decade persoana de dreptul de a exercita acțiunea în răspunderea subsidiară. Reieșind din situația creată pe deoparte s-a creat o certitudine clară privind faptul că termenul de 2 ani este un termen de decădere, dar au rămas fără răspuns o serie de întrebări referitor la exercitarea dreptului de subiecții noi introduși – creditorii, inclusiv aplicarea termenilor în cazul în care termenul început după legea veche nu a expirat. O situație destul de problematică rămîne a fi a creditorilor care la momentul zilei de 14.09.2020, au obținut dreptul de a depune cerere privind răspunderea subsidiară, dar termenul de 2 ani de la intentarea procesului deja a expirat. În opinia subsemnatei soluția de a lipsi creditorii de dreptul de exercitare este o sancțiune prea gravă și intră în contradicție cu momentul apariției dreptului creditorilor de a înainta cerere conform art. 248 Legea insolvabilității pe de o parte, iar pe de altă parte cu regulile aplicării legii noi asupra termenilor de prescripție expirate la momentul intrării în vigoare a acesteia.

Ce înseamnă momentul apariției dreptului la acțiune? Articolul 395 Cod Civil redacția nouă și art. 272 Cod Civil în redacția veche, prevede aceeași regulă - momentul apariției este data când persoana a aflat sau trebuia să afle despre încălcarea dreptului. Prin urmare concluzionăm:

- a) Legea trebuie să recunoască persoanei existența dreptului;
- b) Termenul începe a curge inclusiv din momentul când persoana trebuia să afle, chiar dacă pretinde că nu a aflat de încălcare;

Așa cum am menționat, în 14.09.2020 intră în vigoare Legea nr. 141 din 16.07.2022 privind modificarea Legii insolabilității, care pe lângă alte modificări duce conform p. 86 la: ”apariția dreptului creditorilor de a cerere răspunderea subsidiară modificând în acest sens alin 1 a art. 248 LI”. Tot la acea data intră în vigoare aliniatul 5 în redacție modificată care indică – momentul începerii curgerii a 3 ani pentru dreptului creditorilor și anume - data în care a fost cunoscută sau trebuia să fie cunoscută persoana care a cauzat insolabilitatea. Prin urmare nu poate începe termenul pentru apărarea dreptului, dacă acesta nici nu este oferit de lege persoanei. Până la data de 14.09.2020 nu putem vorbi categoric despre vreun termen aplicabil față de creditori pe așa fel de acțiuni.

În același timp urmează să accentuăm și asupra a 2 aspecte importante ce influențează momentul de început a calculării termenului pentru creditor, și anume momentul validării creditorului și existența valorificării masei debitoare și distribuirii produsului acesteia. În privința momentului privind existența masei debitoare și valorificarea acesteia putem avea 2 situații:

- a) Declararea companiei insolubile și falimentul simplificat în legătură cu lipsa masei debitoare – este evident că creditorul trebuie să își dea seama încă de la raportul administratorului provizoriu că urmează a cerere răspunderea subsidiară, or bunuri nu sunt;
- b) Declararea companiei insolubile în cazul în care are bunuri care pot fi valorificate. De când

creditorul trebuie să înțeleagă că creanța nu îi va fi stinsă și urmează a o cere subsidiar:- de la raportul administratorului insolabilității pentru adunarea de raportare; sau - de la finalizarea valorificării masei debitoare și constatării lipsei de bunuri pentru creanța sa;

În ceea ce privește partea a doua a alin. 5 art. 248 LI, care instituie termenul de 2 ani, concluzionăm asupra inaplicabilității acestuia față de creditor deoarece, în primul rând nu poate fi impusă în sarcina creditorului a cărui drept a apărut abia în septembrie 2020, expirarea unui termen de decădere stins cu mult înaintea dreptului, or în cazul dat legea nu își are sens, oferind un drept imposibil de aplicat, ceea ce este exclus și contravine accesului la justiție. Iar în al doilea rând, sunt relevante prevederile legale referitoare la aplicarea termenelor de prescripție în caz de modificare a legii. Conform art. 7 alin (7) Cod civil al RM, dacă termenul de prescripție prevăzut de legea nouă este mai scurt decât cel prevăzut de legea veche, atunci, începând cu data intrării în vigoare a legii noi, începe să curgă un nou termen de prescripție în condițiile legii noi. În acest caz, termenul curs anterior nu se ia în cont. Astfel pentru termenele instituie după 14.09.2020, în cazul proceselor intentate până la 2 ani și mai mult de la acest termen, persoanei i se oferă un termen mult mai scurt de decădere. Legiuitorul în cazul dat protejează beneficiarul dreptului conform legii noi, și declară începutul unui nou termen de la data intrării în vigoare a legii. Altfel spus termenul de 2 ani nu putea fi expirat, căci odată cu 14.09.2022, pentru creditori a început un nou termen de decădere de 2 ani.

Referințe:

1. Legea insolvenței nr. 149 din 29.06.2012 în Monitorul Oficial nr.193-197 art.663 din 14.09.2012;
2. Legea pentru modificarea Legii insolvenței nr. 149/2012, nr. 141 din 16.07.2020, în Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 205-211 art. 456 din 14.08.2020
3. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002, Republicat: Monitorul Oficial al R. Moldova nr.66-75 art.132 din 01.03.2019.

IMPACTUL IMPEDIMENTULUI JUSTIFICATOR ASUPRA RELAȚIILOR CONTRACTUALE

THE IMPACT OF THE JUSTIFYING IMPEDIMENT ON CONTRACTUAL RELATIONSHIPS

CZU: 347.44

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10722277>

PRAPORȘCIC Valeria,

Universitatea de Stat din Moldova,

E-mail: valeriapraporscic97@gmail.com

Summary

The devastating effects of the Covid-19 pandemic have affected the whole world, especially with contractual relations being disrupted, given the fact that some contracts were impossible to execute during the period in which the force majeure event existed. The pandemic highlighted how flawed the legislation is in this regard, because even if the Civil Code of the Republic of Moldova provides for the article that provides for the application of the justifying impediment in contractual relations, in practice it turned out to be not so clear.

Keywords: *contract, the Covid 19 pandemic, force majeure, the unpredictability of the event, contractual obligations.*

Importanța impedimentului justificator, cât și a impactului ce îl poate avea acesta asupra relațiilor contractuale a fost abordat de-a lungul timpului, atât în doctrină, cât și în practica judiciară, cunoscând o evoluție și o îmbunătățire a legislației în ceea ce privește aplicarea corectă a instituției impedimentului justificator, fiind o noțiune nouă ce a fost implementată în Codul Civil al Republicii Moldova începând cu 1 martie 2019. Conținutul și trăsăturile instituției impedimentului justificator sunt asemănătoare cu cele ale forței majore, articol ce se regăsea în vechea reglementare, totuși sunt subtilități și neclarități pe care ni le propunem să le dezvoltăm pe parcurs.

Cercetarea își propune să clarifice ce circumstanțe sau evenimente ar putea fi considerate impediment justificator într-un contract civil, precum și aplicabilitatea prevederilor legale în contextul măsurilor întreprinse de autorități în raport cu evenimentele survenite. În urma analizei comparate a legislațiilor și practicilor naționale, precum și a diferitelor opinii și considerente din mediul academic, cercetarea relevă ce circumstanțe ar putea fi considerate un eveniment de forță majoră și care este impactul impedimentului justificator, cât și care sunt particularitățile acestuia asupra relațiilor contractuale.

Considerăm că actul înfăptuirii justiției este departe de a fi perfect, dat fiind faptul că factorul uman joacă și el un rol în luarea deciziilor, în așa mod fiind admisă și ipoteza în care părțile, dar chiar și actorii justiției nu aplică și nu înțeleg corect prezenta instituției, fiind o nouă tate pentru Codul Civil pe care societatea trebuie să o înțeleagă și aplice corect. Reglementarea,

interpretarea și aplicarea corectă a impedimentului justificator este foarte importantă pentru întregul mecanism juridic, având în vedere faptul că prin aplicarea acestei dispoziții, partea își consolidează încrederea în justiție, fiindu-i asigurată siguranța că în anumite situații ce nu îi sunt imputabile părții, acesta ar putea fi scutit de îndeplinirea obligației contractuale. Trebuie să subliniem faptul că impedimentul justificator vine în ajutor părților de bună credință, care chiar s-au aflat în imposibilitate reală de a onora obligațiile.

Actualitatea subiectului este determinată de efectele economice devastatoare ale evenimentelor din ultimii doi ani care au afectat economia întregii lumi, și anume pandemia cu Covid 19 și cel mai recent, războiul din Ucraina. Aceste efecte sunt la fel de perturbatoare pentru toate contractele, având în vedere și faptul că este imposibilă îndeplinirea obligației pe perioada în care evenimentul de forță majoră există, sau partea se angajează în eforturile de a atenua efectele impactului impedimentului justificator pentru a îndeplini obligațiile contractuale în temeiul faptului că acestea există. Astfel că pandemia Covid-19 a adus la un colaps economic și în timp ce sănătatea trebuie să fie prima prioritate pentru toată lumea, această situație a ridicat nu în ultimul rând probleme economice și de afaceri semnificative. Afacerile au înregistrat întreruperi în aprovizionare, iar multe contracte nu au mai putut fi executate sau au fost executate, dar necorespunzător. Atât în economia națională, cât și cea internațională cel mai mult a avut de suferit horeca, fiind înregistrate pierderi economice devastatoare.

Iar criza doar s-a aprofundat odată cu declanșarea războiului din Ucraina, în special s-a făcut resimțite problemele cu care se confrunta furnizorii de energie, contractele acestora având de suferit. De asemenea tragedia care se desfășoară în Ucraina are un impact în întreaga lume, întrucât invazia neprovocată și nejustificată a Rusiei intensifică o criză alimentară mondială. Țările UE acționează împreună pentru a ajuta oamenii să facă față creșterii abrupte a prețurilor alimentelor și pentru a oferi ajutor celor mai sărace persoane din lume. Astfel că toate aceste evenimente ce au la baza sa un impediment justificator, explică de ce anumite contracte nu au fost respectate, iar actualitatea și înțelegerea prezentei abordări este foarte importantă atât pentru economia națională, cât și internațională.

Scopul general al tezei este determinat de caracterul sistemic și de particularitățile regimului juridic al instituției impedimentului justificator în sistemul reglementării contractelor civile.

Obiectivele principale ale cercetării sunt identificarea lacunelor legislative, cât și problemelor cu care se confruntă practica judiciară întru corecta aplicarea a impedimentului justificator asupra relațiilor contractuale, deoarece în practica de până la 01.03.2019, deseori părțile erau de rea credință, încercând să invoce forța majoră, cât și necunoașterea cauzei ce a dus la imposibilitatea realizării contractuale, dar noua legislație vine să îmbunătățească acest aspect, având în vedere că trece la conceptul răspunderii obiective, în sensul că legea nu cere să se verifice dacă partea contractantă și-a încălcat obligația cu vinovăție sau fără vinovăție, iar cauzele de exonerare de răspundere (numite „justificare”) sunt prevăzute limitativ în art. 903 Cod civil. Important de știut este și faptul că, justificarea produce efecte doar pe durata existenței impedimentului. Dacă impedimentul justificator a fost temporar, iar întârzierea a căpătat trăsăturile neexecutării esențiale, creditorul poate să recurgă la mijloacele juridice de apărare întemeiate pe o asemenea neexecutare. Doar atunci când imposibilitatea de executare a obligației devine permanentă, debitorul poate fi eliberat de executarea obligației sale contractuale. În prezenta teză

sunt oferite contextul, analiza și scopul reglementărilor pentru o aplicabilitate în practică cât mai uniformă. Un alt obiectiv este modernizarea și armonizarea legislației Republicii Moldova la cea europeană. Având în vedere și faptul că Republica Moldova își consolidează eforturile pentru a se afirma pe plan internațional, urmărind scopul integrării europene, considerăm că legislația României, nu doar în ceea ce privește impedimentul justificator, dar și întreaga legislație este un bun model întru consolidarea legislației moldovenești.

În ceea ce privește cercetarea, au fost utilizate mai multe tehnici și metode, dintre care enumerăm analiza și cercetarea istorică a forței majore și a literaturii juridice de specialitate în domeniul acesteia, scrise în limbile română, rusă, engleză, franceză, italiană, astfel fiind asigurat un nivel înalt de cercetare comparativă a diverselor instituții abordate în teză. Având în vedere faptul că impedimentul justificator are implicații de natură juridică, economică, financiar-bancară, psihologică, internațională, în teză, ca metodă de cercetare, a fost utilizată literatură inter- și intradisciplinară corespunzător implicațiilor evidențiate.

Problema ce urmează a fi soluționată este explicarea și aprofundarea conceptului de impediment justificator, cât și distincțiile de forță majoră, care era reglementată de art. 606 al Codului Civil al RM, cât și în multe legislații internaționale. Considerăm că este important ca părțile contractante să beneficieze în cazurile expres prevăzute în legislație de instituția impedimentului justificator, fiind o situație excepțională și de care să nu poată abuza persoanele de rea credință.

Noutatea științifică constă, în primul rând, în domeniul de cercetare ales, cel al impedimentului justificator în cadrul relațiilor contractuale, subiect care nu a fost suspus cercetării sistemice la nivel național, dat fiind faptul că această noțiune a fost introdusă în Codul Civil abia la data de 01.03.2019, iar pe fundalul ultimelor evenimente la nivel internațional, curiozitatea despre aceasta instituție este doar în creștere. În plus, se vor aborda derularea contractelor de proprietate intelectuală în circumstanțe de forță majoră, fapt ce nu este reglementat de legislația națională.

Bibliografie:

SECȚIUNEA IV

DREPT PROCESUAL CIVIL, DREPT PROCESUAL PENAL, CRIMINALISTICĂ

ETICA PROFESIONALĂ A JUDECĂTORILOR - TEMEI DE SANȚIONARE DISCIPLINARĂ

PROFESSIONAL ETHICS OF JUDGES - SUBJECTS OF DISCIPLINARY SANCTION

CZU: 347.962:174

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10722303>

GAVRILENCO Natalia,
ORCID ID: 0000-0002-3820-8021
E-mail: natalita.gavrilenko@gmail.com

INTRODUCERE

Sistemul judiciar care are una dintre coloanele de bază ale oricărei societăți democratice, rolul esențial de a asigura aplicarea legii, protecția drepturilor individuale și menținerea ordinii sociale. În cadrul acestei structuri, judecătorii ocupă o poziție centrală, fiind responsabili de pronunțarea hotărârilor juste și imparțiale, fundamentale pentru asigurarea încrederii publice în funcționarea justiției.

Etica profesională reprezintă fundamentul moral al acestei profesii nobile și de mare responsabilitate. Judecătorii, în calitatea lor de reprezentare ai legii, sunt ținuti să respecte principii etice stricte, asigurând astfel corectitudinea și imparțialitatea procesului de judecată. Etica profesională nu doar că îndrumă comportamentul judecătorilor în sala de judecată, ci contribuie și la menținerea încrederii publice în justiție și la promovarea unei societăți bazate pe statul de drept.

Cu toate acestea, în orice sistem există riscul ca unii membri să devieze de la standardele etice și profesionale, ce poate submina integritatea întregului sistem judiciar. În aceste situații, necesitatea de a avea mecanisme eficiente de sancționare disciplinară devine evidentă. Aceste mecanisme nu au rolul de a juca pedepsii încălcările etice, ci și de a menține înaltul nivel de integritate și profesionalism în rândul judecătorilor.

Autorul, în articolul de față își propune să exploreze în detaliu legătura dintre etica judecătorilor și sancționarea disciplinară în cadrul sistemului judiciar din Republica Moldova. Vom analiza principiile etice fundamentale pe care judecătorii trebuie să le urmeze, rolul codului de etică al judecătorilor în stabilitatea acestor standarde și mecanismele de sancționare disciplinară care sunt puse în aplicare în cazul încălcărilor. De asemenea, vom explora cazuri reale în care

judecătorii au fost supuși sancțiunilor disciplinare, evidențiind impactul acestor cazuri asupra integrității sistemului judiciar și a încrederii publice.

Prin această analiză cuprinzătoare, ne propunem să evidențiem importanța respectării eticii profesionale în rândul judecătorilor și să arătăm cum sancționarea disciplinară contribuie la menținerea integrității și credibilitatea sistemului judiciar în fața provocărilor și a presiunilor diverse.

Etica profesională a judecătorilor. Etica profesională a judecătorilor din Republica Moldova reprezintă un element fundamental în asigurarea, imparțialitatea și integritatea procesului judiciar în țară. Având în vedere rolul central pe care îl are justiția în menținerea statului de drept și a democrației, respectarea eticii profesionale de judecători este crucială pentru funcționarea adecvată a sistemului judiciar și pentru menținerea încrederii publice.

Codul de etică al Judecătorului din Republica Moldova[1] stabilește principiile și standardele de conduită pe care judecătorii trebuie să respecte în exercitarea atribuțiilor lor. Acest cod nu doar că îndrumă comportamentul judecătorilor în sala de judecată, ci acoperă și aspecte privind relațiile cu părțile implicate în proces, cu colegii și cu publicul în general.

Principiile de etică și conduită profesională pentru judecători sunt: **independența, imparțialitatea, integritatea, profesionalismul, corectitudinea, colegialitatea, confidențialitatea și transparența**, ce vor servi de asemenea, ca o sursă de informare pentru judecători și justițiabili.

Încălcările etice pot duce la sancțiuni disciplinare, care sunt aplicate către Colegiul Disciplinar- un organ independent, care examinează cauzele disciplinare în privința judecătorilor și aplică sancțiuni disciplinare.[2] Acest proces de sancționare este esențial pentru menținerea standardelor înalte de profesionalism și pentru a asigura că judecătorii rămân în concordanță cu valorile etice ale profesiei lor.

Sancțiunile disciplinare sunt aplicate doar pentru săvârșirea abaterilor disciplinare prevăzute de prevederile art. 4 alin. (1) din Legea nr. 178 din 25 iulie 2014 cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor. În acest context, ne vom expune asupra abaterii disciplinare ce este în strânsă legătura cu etica profesională a judecătorului: „**atitudinea nedemnă în procesul de îndeplinire a justiției față de colegi, avocați, experți, martori sau alte persoane**”.[3]

Atitudinea nedemnă se află la cealaltă extremă și constă din acțiuni dezonorante (gesturi, cuvinte, atitudini, expresii etc.), care se situează în afara unui comportament decent care guvernează relațiile sociale dintre oameni. Prin atitudine nedemnă a unui judecător se înțelege orice manifestare contrară cerințelor de conduită impuse de legile și regulamentele care reglementează activitatea judecătorilor. Una din obligațiile judecătorului este de a face totul corect și a „se abține de la fapte care dăunează intereselor serviciului și prestigiului justiției, care compromit cinstea și demnitatea de judecător.

Pot fi considerate atitudini nedemne: apostrofarea colegilor de complet cu privire la anumite atitudini ale acestora; exprimarea unor păreri ofensatoare cu privire la pregătirea profesională a unor colegi, avocați; adresarea unor blesteme; folosirea unui ton ridicat, ostil, autoritar în adresa unor participanți la proces; adresarea către părți „de ce vă trebuie un așa avocat”, „cu așa avocat o să obțineți maxim ce prevede legea”; adresarea unor cuvinte precum „recunoaște că va fi mai bine”, „nenorocit, falsificator, escroc”, „ești un bandit” etc. Prin urmare, comportamen-

tul unui judecător față de alți colegi judecători, avocați, experți etc., concretizat prin afirmații, expresii batjocoritoare și neprincipiale, folosirea unui ton neadecvat, iritant și nervos, poate fi apreciat ca incompatibil cu onoarea și demnitatea de judecător. [4, p.57]

În anul 2022, Colegiul disciplinar a înregistrat 20 de cauze disciplinare (rapoarte întocmite de Inspecția judiciară în urma verificării sesizărilor privind faptele ce pot constitui abateri disciplinare comise de judecători), dintre care 16 cauze au rămas restante din anul precedent. Din numărul total de proceduri disciplinare examinate, doar un singur judecător a fost tras la răspundere disciplinară în legătură cu încălcarea eticii profesionale.[5, p.21]

Prin Hotărârea Colegiului disciplinar nr. 18/5 din 27 mai 2022, pentru abaterea disciplinară prevăzută de art. 4 alin. (1) lit.k)- atitudinea nedemnă în procesul de înfăptuire a justiției față de colegi, avocați, experți, martori sau alte persoane unui judecător i s-a aplicat sancțiunea de avertisment. În speță, s-a constatat atitudine nedemnă demonstrată de judecător față de avocat prin: utilizarea de expresii depreciative, umilitoare, limbaj agresiv, ton ridicat, manifestarea unei superiorități a judecătorului față de avocat. Astfel s-a constatat comiterea unei abateri disciplinare și prin încălcarea Codului de etică, prin prisma art. 7 alin. (6) *“Judecătorul va evita aroganța, va trata cu respect și politețe colegii săi, participanții la proces, colaboratorii organelor de ocrotire a normelor de drept, reprezentanții autorităților publice, va reacționa tacticos cu diligență.”*

A fost oferit un exemplu în care un judecător a fost sancționat cu avertisment pentru abaterea de atitudine nedemnă față de colegi, avocați și alte persoane implicate în proces. Acest exemplu demonstrează aplicarea practică a standardelor etice și a procesului disciplinar.

Faptul că au fost înregistrate și examinate cazuri disciplinare arată că sistemul judiciar acordă o atenție constantă respectării eticii profesionale. Monitorizarea și educația continuă în acest domeniu sunt esențiale pentru a menține încrederea publică și integritatea justiției.

Întrucât există cazuri de încălcare etică, există întotdeauna loc pentru crearea culturii etice în cadrul sistemului judiciar. Aceasta poate fi realizată prin formare continuă, conștientizare și promovare valorilor etice.

În ansamblu, concluziile evidențiază că etica profesională joacă un rol crucial în menținerea integrității și eficiența sistemului judiciar, contribuind la justiție echitabilă și încrederea cetățenilor în acest sistem.

Bibliografie:

1. Codul de etică și de conduită profesională al judecătorului. Aprobat prin Hotărârea Adunării Generale a Judecătorilor nr. 8 din 11 septembrie 2015 (modificat prin Hotărârea AGJ nr.12 din 11 martie 2016);
2. Regulament cu privire la activitatea Colegiului Disciplinar. Aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 505/24 din 13 noiembrie 2018;
3. art.4 alin.(1) lit.k) din Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor nr. 178/2014
4. Roșca N., Zaharia v. ș.a. *RESPONSABILIZAREA JUDECĂTORILOR PRIN IMPLICAREA MAI ACTIVĂ A AVOCAȚILOR. GHID PENTRU AVOCAȚI*, Chișinău, 2015.

Disponibil pe internet: https://cnaigs.md/uploads/asset/file/ro/906/Ghid_avocati_responsabilizarea_judecatorilor.pdf

5. Raportul cu privire la activitatea consiliului superior al magistraturii și a instanțelor judecătorești în anul 2022. Disponibil pe internet> <https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=RMB3zqjfmCU%3D&tabid=202&language=ro-RO>

CONTRADICTORIALITATEA ÎN PROCEDURA PRIVIND MASURILE DE OCROTIRE

CONTRADICTIONALITY IN THE PROCEDURE REGARDING PROTECTIVE MEASURES

CZU: 347.922.6

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10722335>

BRÎNZĂ Dionis,

doctorand în cadrul

Școlii Doctorale Științe Juridice USM.

ORCID ID: 0000-0003-3428-5350,

E-mail: dionis.brinza95@gmail.com

Prin Legea nr. 66 din 13.04.2017 legiuitorul a instituit Procedura privind măsurile de ocrotire. Dat fiind faptul că, respectiva procedură, a venit să înlocuiască procedura privind limitarea în capacitate de exercițiu sau declararea incapacității persoanei, legiuitorul după inerție a amplasat Procedura privind măsurile de ocrotire în cadrul cauzelor care se judecă Procedură specială.

La art. 305 CPC, legiuitorul a stabilit că, *la cererea oricărei persoane interesate sau din oficiu, instanța de judecată poate dispune, prin încheiere, ca examinarea cererii de pornire a procesului privind măsura de ocrotire să se desfășoare în contradictoriu. În acest caz, prevederile art. 280 alin. (3) nu se aplică.*

Contradictorialitatea constă în posibilitatea conferită de lege părților de a discuta și combate orice element de fapt sau de drept al procesului civil. Existența fundamentală a contradictorialității impune cerința ca nici o măsură să nu fie ordonată de instanță înainte ca aceasta să fie pusă în discuția contradictorie a părților [1, p. 48]. Astfel, contradictorialitatea în procesul civil are o importanță majoră aceasta fiind ridicată la nivel de principiu.

În literatura de specialitate sunt prezente opinii potrivit cărora, numai în cazul existenței unui litigiu de drept poate apărea necesitatea de a desfășura procesul în contradictoriu [2, p.438]. Reieșind din această poziție rezultă că în cadrul procedurilor necontencioase, cum ar fi Procedura Specială, care sunt incompatibile cu existența litigiului de drept, principiul contradictorialității nu se aplică. Nu agreăm această poziție, ci ne aliniem opiniei majorității doctrinarilor în domeniul, potrivit căreia, contradictorialitatea este viabilă și pentru procedurile necontencioase, doar că se manifestă într-o formă mai specifică și mai limitată [3, p. 115; 4, p. 288]. Spre exemplu, litigiul de fapt, care nu este incompatibil cu procedurile necontencioase, se examinează nemijlocit în contradictoriu.

În ce privește, cauzele judecate în procedura privind măsurile de ocrotire, urmează să determinăm în ce măsură se manifestă principiul contradictorialității la examinarea acestora. Acesta reprezentând scopul prezentei lucrări. Obiectivele prezentei lucrări se referă la determinarea sferei de aplicare a principiului contradictorialității în respectivele cauze, și modul de aplicare a art. 305 CPC.

Așadar, lista cauzelor care se examinează în procedura privind măsurile de ocrotire sunt prevăzute la art. 302 alin. (1) CPC. Cauzele prevăzute la lit. d) și e) al art. 302 alin. (1) CPC se referă la contestarea actelor sau a faptelor, prin urmare deducem un evident caracter contencios. Astfel, respectivele cauze se examinează indubitabil în contradictoriu, principiul contradictorialității având o aplicabilitate deplină.

Cât privește celelalte cauze care se judecă în procedura privind măsurile de ocrotire (art. 302 alin. (1) lit. a), b) c), f)), caracterul contencios al acestora nu este într-atât de evident. Ceea ce denotă necesitatea de a determina modalitatea și limitele de aplicare a principiului contradictorialității inclusiv prin prisma art. 305 CPC.

Norma de la art. 305 CPC, prevede că instanța de judecată poate dispune, ca examinarea cauzei să se desfășoare în contradictoriu. Astfel, observăm că legiuitorul tratează examinarea în contradictoriu a cauzelor examinate în procedura privind măsurile de ocrotire, drept o excepție de la regula generală. Insuflându-se ideea că, conform regulii generale, respectivele cauze nu se examinează în contradictoriu. Considerăm o astfel de abordare, drept una eronată ce contravine Convenției ONU din 13 decembrie 2006 privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

Așadar, cu toate că norma prenotată prevede că instanța *”poate dispune”*, considerăm că instanța de judecată trebuie, de fiecare dată să desfășoare în contradictoriu, examinarea cauzelor din cadrul procedurii privind măsurile de ocrotire. Acest raționament se bazează pe efectele și consecințele care poate să le producă hotărârea judecătorească pronunțată în cadrul procedurii privind măsurile de ocrotire. Reieșind din prevederile atât a Codului Civil cât și a art. 12 al Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, în privința examinării chestiunilor ce țin de măsurile de ocrotire, instanțele de judecată trebuie să respecte drepturile, voința și preferințele persoanei. Totodată, din actele normative prenotate rezultă că, instanța judecătorească trebuie să verifice dacă nu este prezent vreun conflict de interese, iar aceste măsuri de ocrotire nu au o influență necorespunzătoare, sunt proporționale și adaptate la situația persoanei. Așadar, pentru a îndeplini aceste garanții, este necesar de a se examina în contradictoriu circumstanțele cauzei. Contradictorialitatea, în special este necesară, atunci când instanța verifică posibilele conflicte de interese, sau proporționalitatea măsurilor de ocrotire cerute în coraport cu situația de fapt a persoanei. Astfel, contradictorialitatea permite examinarea sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei.

Mai mult ca atât, art. 308 și 308¹ CPC, prevede obligativitatea audierii persoanei în privința căreia se solicită instituirea măsurilor de ocrotire judiciare. Iar audierea persoanei, indubitabil reprezintă o caracteristică a principiului contradictorialității în procesul civil.

La fel, art. 306 CPC prevede obligativitatea prezenței unui avocat, fie că el este ales sau desemnat din oficiu de instanța de judecată, care să reprezinte interesele persoanei în privința căreia se solicită instituirea măsurii de ocrotire judiciare. Prin urmare, instanța de judecată inevitabil va trebui să consulte opinia atât a persoanei în privința căreia se solicită instituirea măsurilor de ocrotire judiciare cât și a avocatului acesteia, asupra oricărei măsuri sau acțiuni procesuale care urmează a fi întreprinsă. La fel, atât persoana în privința căreia se solicită instituirea măsurilor de ocrotire judiciare cât și a avocatului acesteia, este în drept de a pune în discuție sau de a combate orice element de fapt sau de drept al procesului civil.

Din cele menționate, constatăm că, cauzele care se judecă în procedura privind măsurile de

ocrotire, urmează în permanență să fie examinate în contradictoriu, în caz contrar va fi încălcat dreptul persoanei la un proces echitabil.

Totodată, aplicarea deplină a principiului contradictorialității este incompatibil cu procedura special, determinându-se în acest sens caracterul contencios al cauzei, drept urmare intervenind art. 280 alin. (3) CPC, și anume scoaterea cererii de pe rol. Astfel, scopul prevederilor art. 305 CPC este de a permite examinarea în contradictoriu a cauzelor judecate în ordinea procedurii privind măsurile de ocrotire, fără intervenirea sancțiunii prevăzute la art. 280 alin. (3) CPC.

În ce privește limitele de aplicare a principiului contradictorialității în respectivele cauze constatăm că, acesta urmează a fi aplicat în mod deplin. Acest raționament fiind dictat de garanțiile și exigențele Convenție ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, care impun necesitatea de a permite participanților la proces să discute și să combată orice elemente de fapt sau de drept apărut în cadrul procesului. *Per a contrario*, nu va fi posibil stabilirea deplină a voinței și preferințelor persoanei, nu va fi posibil nici aplicarea unei măsuri de ocrotire proporționale cu starea reală a persoanei.

Concluzii:

Din cele expuse supra conchidem că principiul contradictorialității se aplică în mod deplin tuturor cauzelor care se examinează în procedura privind măsurile de ocrotire. Iar art. 305 CPC a fost instituit cu scopul de a permite examinarea în contradictoriu a cauzelor judecată în ordinea procedurii privind măsurile de ocrotire, fără intervenirea sancțiunii prevăzute la art. 280 alin. (3) CPC

Referințe:

1. I. Leș – Tratat de drept procesual civil. Editura ALL BECK. București 2001;
2. A. Prisac - Procedura privind măsurile de ocrotire (intentarea, domeniul de aplicare și competența jurisdicțională). Conferința «Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurarea a parcursului european» Chișinău, Moldova, 22 ianuarie 2018;
3. E. Belei, A. Cojuhari, ș.a. – Drept Procesual Civil. Partea Generală. Lexon-Plus. Chișinău 2014;
4. В. Крецу - Рассмотрение судами дел об установлении фактов, имеющих юридическое значение “Analele științifice a Universității de Stat din Moldova. Științe juridice”, 2005 ., Nr.8.

HOTĂRĂRILE CARE POT FI SUPUSE REVIZUIRII PENALE ȘI LIMITELE REVIZUIRII. ASPECTE DE DREPT COMPARAT

COURT JUDGMENTS THAT MAY BE SUBJECT TO CRIMINAL REVIEW AND LIMITS OF REVIEW. COMPARATIVE LAW ANALYSIS

CZU: 340.5:343.158

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10725401>

MORCOV Adela,
ORCID ID: 0000-0002-7035-7772,
Universitatea de Stat din Moldova
E-mail: adelamorcov@protectlex.md

Scopul prezentului demers îl constituie determinarea felului și a statutului hotărârilor judecătorești care pot fi supuse revizuirii penale, precum și limitele legislative ale acestora. Pentru atingerea scopului, în vederea asigurării plenitudinii demersului științific, se stabilește obiectivul de analiză a legislației procesual-penale naționale precum și străine, analiza doctrinei pe subiecte similare precum și cercetarea practicii judiciare. În vederea îndeplinirii obiectivelor stabilite, de către autoare au fost utilizate metodele cantitativă, deductivă și inductivă, analitică și comparativă.

Ținând seama de fundamentul și scopul ei, revizuirea nu poate avea ca obiect decât hotărârile care prezintă anumite caracteristici privind: proveniența, natura, conținutul și forța lor executorie [5, p. 165]. Astfel, în acord cu dispozițiile art. 458 alin.(1) CPP RM, pot fi supuse revizuirii **hotărârile judecătorești irevocabile**. În sensul legii procesual-penale termenul de „hotărâre judecătorească” este definit *lato sensu*, or, potrivit art. 6 pct. 13) CPP RM, aceasta constituie o denumire generică atribuită sentinței, deciziei, încheierii și hotărârii – toate emise de instanța de judecată.

Deși legea atribuie termenului de hotărâre judecătorească toate actele procedurale pasibile a fi emise de instanța de judecată, Curtea Constituțională a RM a reținut că revizuirea privește numai hotărârile irevocabile care conțin o rezolvare a fondului cauzei [1, §33]. Fondul cauzei presupune soluționarea de către instanța de judecată a tuturor aspectelor de drept substanțial și procesual.

Per exclusio, de la revizuire vor fi înlăturate hotărârile judecătorești menționate la art.6 pct. 13) CPP RM prin care nu s-a oferit o soluție asupra cauzei (*încheierile*¹). Totodată, deși încheierile nu pot fi supuse revizuirii de sine stătător, acestea pot fi obiect al examinării la rejudecarea cauzei după admiterea cererii de revizuire atunci când acestea constituie o sursă a încălcării drepturilor.

Referitor la statutul „irevocabil” al hotărârii judecătorești², vom puncta că spre deosebire de CPP RM, legislația franceză³ și română⁴ reglementează că pasibile revizuirii sunt hotărârile definitive. Mai mult, legislațiile acestor state nu prevăd noțiunea de hotărâre „irevocabilă”. Similar, și CPP RM din 24.03.1961 a operat cu termenul de hotărâre definitivă, termenul de ho-

tărăre irevocabilă fiind introdus prin adoptarea CPP RM din 14.03.2003. De cealaltă parte, art. 413 pct.1 din CPP al Federației Ruse permite revizuirea hotărârilor „care au intrat în vigoare”, și tot prevederea legală citată permite revizuirea atât a sentințelor și deciziilor, cât și a încheierilor. Distinct de cele enunțate, art. 443 pct. 1 din CPP al Belgiei prevede că supuse revizuirii sunt condamnările devenite autoritate de lucru judecat.

Aferent observațiilor ridicate, indicăm faptul că forul constituțional al RM a reținut că: „trebuie să se facă distincție între (1) *“puterea de lucru judecat” sau “irevocabilă”, care sunt calitățile unei hotărâri ce împiedică alte procese având ca obiect ceea ce a fost deja judecat, și (2) “autoritatea de lucru judecat” sau “definitivă”, care sunt calitățile unei hotărâri ce poate fi contestată printr-o cale ordinară de atac. Astfel, deși orice hotărâre irevocabilă este și definitivă, nu orice hotărâre definitivă este și irevocabilă”* [4, §60].

Având în vedere cele expuse, se constată că o hotărâre judecătorească va putea fi supusă revizuirii doar dacă aceasta vizează fondul cauzei și doar dacă aceasta a devenit irevocabilă, adică nu mai poate fi supusă nici unei căi ordinare de atac.

Într-un alt registru, cu privire la cel de-al doilea scop al prezentului demers, și anume stabilirea limitelor revizuirii, determinăm că revizuirea se circumscrie următoarelor aspecte:

A. Revizuirea poate viza atât latura penală, cât și latura civilă – art. 458 alin. (1) CPP RM.

Anterior CPP RM din 24.03.1961 nu cuprindea dispoziții cu privire la revizuirea laturii civile a hotărârilor penale, astfel cum în prezent nu reglementează această posibilitate de revizuire nici CPP al Federației Ruse sau cel al Republicii Franceze. Deși actualmente art.458 alin. (1) CPP RM prevede posibilitatea revizuirii laturii civile, textul legii nu abundă în reglementări detaliate, fapt ce îngreunează procesul de aplicare a legii.

Astfel, vom debuta prin a indica faptul că potrivit art. 453 alin. (2) CPP român – revizuirea hotărârilor judecătorești penale definitive, exclusiv cu privire la latura civilă, poate fi cerută numai în fața instanței civile, potrivit Codului de procedură civilă. Totodată, legislația română atunci când enumeră temeiurile/cazurile de revizuire în conținutul art. 453 alin. (1) al legii procesuale, specifică faptul că, cazurile de revizuire sunt aplicabile doar în ipoteza revizuirii laturii penale a hotărârilor judecătorești. *Per a contrario*, cazurile de revizuire nu vor fi aplicabile în cazul revizuirii exclusive a laturii civile a unei hotărâri penale, în cazul acestora urmând a fi aplicabile temeiurile de revizuire prevăzute de Codul de procedură civilă.

O astfel de ipoteză a revizuirii exclusiv a laturii civile nu este prevăzută însă de CPP RM, iar o omisiune legislativă în anumite condiții poate fi contrară Constituției. În sensul enunțat, se propune completarea art. 458 alin. (3) CPP RM după cuvântul „Revizuirea”, cu sintagma „hotărârilor judecătorești irevocabile cu privire la latura penală”. Totodată, se propune completarea art. 458 CPP RM cu alin. (3¹) având următoarea formulare: „(2) Revizuirea hotărârilor judecătorești irevocabile, exclusiv cu privire la latura civilă, poate fi cerută numai în fața instanței civile, potrivit prevederilor și temeiurilor prevăzute de Codul de procedură civilă.”.

B. Revizuirea poate fi introdusă atât în defavoarea, cât și în favoarea făptuitorului, reieșind din interpretarea prin combinare a art.art. 458 și 459 CPP RM.

În doctrină posibilitatea de a introduce o cerere de revizuire atât în favoarea, cât și în defavoarea făptuitorului este denumită ca fiind sistem al revizuirii nelimitate [3, p. 15]. Un astfel de sistem similar este prevăzut și în legislația Federației Ruse, însă există legislații în care revizuirea

zuirea poate fi introdusă doar *in favorem*, acest sistem al revizuirii fiind denumit sistem limitat. De exemplu, legislația franceză consacră în art. 622 din CPP francez dreptul de a introduce cerere de revizuire doar în beneficiul oricărei persoane condamnate pentru o infracțiune sau un delict. *A simili*, și legislația belgiană prevede că cererea de revizuire poate fi introdusă doar în beneficiul condamnatului.

C. Revizuirea poate viza un singur făptuitor, dar se poate referi și la toți făptuitorii vizați în cadrul cauzei penale – potrivit art. 458 alin. (2) CPP RM; și

D. Revizuirea se poate referi la un singur capăt de acuzare, la mai multe sau la toate capetele de acuzare potrivit art. 458 alin. (2) CPP RM.

Urmare a celor expuse și a determinării limitelor revizuirii, se atestă faptul că sistemul revizuirii din RM necesită îmbunătățiri în ceea ce privește reglementarea legislativă a revizuirii exclusive a laturii civile a hotărârii judecătorești, în formularea propusă *ante*. Totodată, deși revizuirea poate viza toate aspectele unei hotărâri judecătorești, ea nu poate fi calificată drept un remediu ordinar declararea acesteia fiind posibilă doar în limitele temeiurilor stabilite de art. 458 alin. (3) CPP RM.

Referințe:

1. Decizia Curții Constituționale nr. 66 din 15.06.2020 [Accesat 06.08.2023] Disponibil: <https://constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=814&l=ro>.
2. Decizia ÎCCJ a României nr. 2168 din 22.08.2015 [Accesat 10.08.2023] Disponibil: [http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery\[0\].Key=id&customQuery\[0\].Value=126161](http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery[0].Key=id&customQuery[0].Value=126161).
3. GÂRCU Gh. Teză de doctorat: Revizuirea hotărârilor judecătorești penale definitive. Rezumat. [Accesat 05.08.2023] Disponibil: <https://dokumen.tips/documents/revizuirea-hotararilor-judecatoresti-penale-definitive.html>.
4. Hotărârea Curții Constituționale nr.32 din 17.11.2016 [Accesat 06.08.2023] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=97609&lang=ro.
5. OLTEANU A. Caracteristicile hotărârilor supuse revizuirii în reglementarea procesual penală. [Accesat 08.08.2023] Disponibil: http://old.mpublic.ro/jurisprudenta/publicatii/hotarari_supuse_revizuirii.pdf.

REFLEXII CONCEPTUALE PRIVIND PROBATORIUL ÎN CADRUL PROCESULUI PENAL

CONCEPTUAL REFLECTIONS REGARDING PROBATION IN THE FRAMEWORK OF THE CRIMINAL PROCESS

CZU: 343.132:343.14

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10725452>

URSU Denis,

ORCID ID: 0009-0005-7868-0258

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: denis.ursu.com@gmail.com

Scopul acestui comunicat îl constituie expunerea succintă a rezultatelor obținute în urma cercetării conceptului de probatoriu penal. Printre obiectivele trasate se identifică atât definierea conceptului de probatoriu în cadrul procesului-penal și a noțiunilor conexe acestuia, cât și stabilirea trăsăturilor distinctive dintre acestea. Prezentul studiu este bazat pe aplicarea metodelor generale de cunoaștere științifică, precum ar fi: analiza și sinteza, inducția și deducția, comparația și observația.

La baza procesului de cunoaștere de către om a mediului înconjurător se află aceleași legități generale inerente activității cognitive în oricare domeniu atât la nivel teoretic, cât și practic. Aceste legități au aceeași bază metodologică – teoria cunoașterii (*gnoseologia*). Teoria cunoașterii sau gnoseologia reprezintă o ramură a filosofiei care studiază natura cunoașterii și capacitățile ei, raportul dintre cunoștințe și realitate, precum și evidențiază condițiile care asigură credibilitatea și autenticitatea cunoașterii. Termenul „gnoseologie” provine de la grecescul „gnosis” – cunoștințe și grecescul „logos” – concept, doctrină și în ansamblu semnifică „teoria cunoașterii” [1, p. 5]. Tehnicile și metodele gnoseologice de cunoaștere a realității sunt aplicabile tuturor ariilor de activitate cognitivă ale omului, inclusiv domeniului dreptului procesual-penal. Totodată, particularitățile acestuia și specificul relațiilor ce se dezvoltă între participanți, determină specificul probatoriului penal, acesta urmând a fi bazat pe principiile, tehnicile și metodele generale ale gnoseologiei.

Având în vedere că infracțiunea este săvârșită de obicei în trecut în raport cu pornirea procesului penal, conținutul activităților procesual-penale poartă un caracter retroactiv. În această ordine de idei, drept bază metodologică a procesului probator servesc asemenea principii gnoseologice, precum: principiul reflectării și cel al desfășurării [1, p. 14]. Principiul reflectării reprezintă faptul că orice eveniment produs în mediul înconjurător, inclusiv și o infracțiune, lasă după sine urme, o anumită informație, atât asupra obiectelor lumii materiale, cât și în conștiința oamenilor. La rândul său, principiul desfășurării semnifică faptul că la temelia procesului de cunoaștere de către om a realității înconjurătoare se află fenomenul trecerii de la necunoscut la cunoscut. Cu toate că la baza procesului probator se află principiile generale ale procesului de cunoaștere, totuși, acestuia îi sunt proprii anumite caracteristici specifice. Astfel, termenul

„cunoaștere” semnifică obținerea de cunoștințe, informații, ajungerea la anumite concluzii cu privire la legitățile lumii înconjurătoare. Subiecții acestui proces de cunoaștere putând obține aceste cunoștințe exclusiv pentru sine însuși. Iar, procesul de probare sau dovedire reprezintă o confirmare a unei anumite poziții la care se ajunge prin cunoștințele dobândite în baza informațiilor privind circumstanțele faptice, a argumentelor ce se impun, aspecte care urmează a fi disponibile, nu doar persoanei care desfășoară acțiuni procesuale, dar care trebuie să fie convingătoare atât pentru ceilalți participanți la proces, cât și pentru un oarecare observator obiectiv. Astfel, informațiile, datele cu referire la circumstanțele faptice și argumentele într-o anumită măsură pot fi numite probe în teoria procesului penal. Respectiv, urmează să distingem între următoarele concepte: cunoaștere – „pentru sine” și probare – „pentru alții”.

În același timp, procesul de probare în cadrul procesului penal se deosebește de oricare alte activități cognitive, deoarece are o reglementare legislativă exhaustivă și drept urmare se desfășoară în strictă conformitate cu normele Codului de procedură penală, fiind executat de un cerc special de subiecți care în virtutea statutului și funcției procesuale realizate sunt înzestrați cu anumite atribuții.

Într-o ordine de idei, procesul de cunoaștere poate avea un caracter de presupozitie, pe când, procesul de probare este orientat spre stabilirea tuturor circumstanțelor cauzei în concordanță cu evenimentele produse în realitate. Astfel, scopul probatorului procesual-penal îl reprezintă stabilirea adevărului obiectiv, fiindcă, doar atingând acest apogeu, poate fi adoptată o sentință legală și întemeiată, iar drept finalitate realizându-se scopul procesului penal. Într-o altă ordine de idei, activitatea de cunoaștere poate fi orientată spre identificare oricăror circumstanțe a realității obiective, iar în privința activității de probare în cadrul procesului-penal au fost trasate limite clare, legiuitorul indicând expres care anume circumstanțe urmează a fi stabilite în legătură cu cauza penală. Aceste circumstanțe fiind numite în teoria probelor de marea majoritate a doctrinarilor drept obiect al probatorului. În plus, procesul de cunoaștere se realizează prin orice mijloace, pe când, probarea în cadrul procesului-penal se desfășoară numai cu ajutorul probelor, legislația determinând conceptul și exigențele față de probe, a căror periclitare poate atrage pierderea valorii juridice a acestora.

Astfel, procesul probator poate fi considerat indubitabil nucleu al procesului-penal în ansamblu și în această ordine de idei, este judicioasă constatarea precum că: probarea reprezintă o formă a cunoașterii în cadrul procesului penal. Doctrina remarcă că cunoașterea în cadrul procesului-penal include în sine diverse forme ale activității de cunoaștere și constă din dovedire, activități speciale de investigație, cunoaștere cu ajutorul preiudițiilor, prezumțiilor și a faptelor notorii. Totodată, probarea în cadrul procesului-penal drept formă specială a cunoașterii se caracterizează prin: concept, structură, conținut și scop distinct – trăsături determinate de legislația procesual-penală.

Potrivit art. 99 C. proc. pen. [2], probatoriul constă în invocarea de probe și propunerea de probe, admiterea și administrarea lor în scopul constatării circumstanțelor care au importanță pentru cauză, acestea fiind indicate în art. 96 C. proc. pen. [2]. Prin urmare, dovedirea în cadrul procesului penal se realizează prin strângerea, verificarea și aprecierea probelor în scopul stabilirii circumstanțelor relevante soluționării echitabile a cauzei penale. În plus, conceptul de probă, mijloacele de probă, ordinea procedurală de administrare, verificare și apreciere a probelor, exigențele înaintate față de probe, inadmisibilitatea acestora sunt reglementate expres

de legislație și în ansamblu contribuie la probarea circumstanțelor cauzei și drept consecință asigură atingerea scopului procesului penal.

Urmare celor relatate, conchidem că datorită faptului că comiterea infracțiunii, desfășurarea urmăririi penale și judecarea cauzei au loc în intervale de timp diferit, organul de urmărire penală pentru cunoașterea tuturor circumstanțelor cauzei și pentru stabilirea cu certitudine a celor întâmplate, urmează să desfășoare o activitate cognitivă bazată pe colectarea și cercetarea urmelor infracțiunii, administrând mijloacele de probă relevante în baza cărora instanța va soluționa fondul cauzei penale. Astfel, în activitatea de stabilire a adevărului, elementele care asigură realizarea cunoașterii sunt probele [3, p. 331]. În plus, doctrina procesual-penală recunoaște existența unor reguli de asigurare a admisibilității probelor [4, p. 339]. Prin urmare, autoarea Lupinskaya P.A. recunoaște hotărârea procesuală drept întemeiată, atunci când aceasta reflectă împrejurările relevante cauzei, confirmate prin probe care corespund cerințelor de admisibilitate, pertinentă, concludentă și suficientă, prin faptele de notorietate publică care nu necesită a fi probate, precum și atunci când hotărârea conține concluzii exhaustive ale instanței care decurg din împrejurările stabilite [5, p. 218].

Referințe:

1. АЛЕКСЕЕВ П.В., ПАНИН А.В. Теория познания и диалектика. Москва: Высшая школа, 1991, 383 с. ISBN 5-06-000562-3.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova Nr.122 din 14 martie 2003. Publicat în M. O. al RM: nr.104-110 din 7 iunie 2003. În vigoare din 12 iunie 2003.
3. VOLONCIU, N. Tratat de procedură penală. Vol. I. București: PAIDEA, 1996, 504 p. ISBN 973-9131-01-8.
4. VINTILĂ, D. Explicațiile teoretice ale Codului de procedura penala român. Ediția 2. Vol. V. București: C.H. Beck, 2003, 432 p. ISBN 978-973-655-356-1.
5. ЛУПИНСКАЯ П.А. Решения в уголовном судопроизводстве. Теория, законодательство, практика. Москва: Норма, 2015, 240 с. ISBN 978-5-91768-581-6.

RATIONALES FOR EXCLUDING ILLEGALLY OBTAINED EVIDENCE IN THE CASE LAW OF THE CtEDO

RAȚIONAMENTELE PENTRU EXCLUDEREA PROBELOR OBȚINUTE ILEGAL ÎN JURISPRUDENȚĂ CtEDO

CZU: 343.14:341.646.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10725478>

LEONTIEVA Svetlana,
ORCID: 0009-0005-2481-533X,
Universitatea de Stat din Moldova,
E-mail: leontievasvetlana58@gmail.com

Probele au fost întotdeauna în centrul justiției penale. Într-un proces penal sarcina primordială a acuzării este de a acumula suficiente probe, pentru a stabili, dacă a fost o infracțiune comisă, să identifice autorul faptei infracționale și să demonstreze vinovăția persoanei dincolo de orice dubiu rezonabil.

Totuși, multe sisteme juridice au adoptat reguli, care impun excluderea probelor obținute cu încălcarea normelor procedurale. Însă, stabilirea faptului în ce măsură ar trebui excluse probele relevante, care au fost obținute în mod necorespunzător sau ilegal, deseori condiționează ciocnirea a două principii contradictorii. Pe de o parte, există necesitatea aplicării eficiente legii penale și obligația instanțelor penale de stabilirea adevărului și justa soluționare a cauzei. Pe de altă parte, respectarea drepturilor acuzatului este obligatorie ori procedee ilegale, aduc atingere respectului demnității umane, integrității fizice și psihice; totodată, se aduce atingere și demnității justiției, întrucât folosirea violențelor, a promisiunilor false, a provocărilor, nu poate contribui la prestigiul celor care lucrează în justiție [5].

Întrebarea cheie rămâne cum să găsească echilibrul dintre valorile concurente. Răspunsul la această întrebare, este condiționat inevitabil de rațiunea sau justificarea normativă în materia excluderii probelor.

Justificările normative pentru excluderea probelor obținute ilegal, constituie obiect de analiză în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Cunoașterea acestora este importantă, deoarece indiferent de soluție adoptată într-o cauză concretă, ele au influență asupra aplicării regulilor excluderii la nivel național, aliniind practica națională la standardele europene. Respectiv, scopul acestei cercetări constituie analiza jurisprudenței CtEDO în materia excluderii probelor în vederea oferirii soluțiilor organelor de drept și instanțelor naționale. Referindu-ne la metodologia cercetării, evidențiem că un rol semnificativ în cercetarea efectuată, l-au avut metode logică și analitică, utilizarea cărora permite acordarea cercetării a unui aspect aplicativ.

Analizând hotărârile pronunțate de CtEDO, am stabilit că în unele contexte, bazarea sentinței de condamnare pe probele obținute ilegal, constituie încălcarea automată a dreptului la un proces echitabil. Rațiunile CtEDO cu privire la modul în care au fost obținute probe și la

fiabilitatea acestora, pot să difere de aprecierile instanțelor naționale, dar nu lasă discreție pentru a găsi remediu: probele urmează a fi excluse.

CtEDO a constatat, că probele incriminatorii, atât sub formă de declarații, cât și probele materiale, obținute prin intermediul torturii, niciodată nu trebuie să fie puse la baza procesului stabilirii nevinovăției sau vinovăției unei persoane, indiferent de valoarea probantă a dovezilor obținute [8]. Această regulă se aplică nu numai probelor obținute de la persoana acuzată, dar și probelor obținute de la terții ca urmare a aplicării torturii, inclusiv torturării de către persoane private [6, 7]. În asemenea situații, Curtea statuiază că fundamentarea concluziilor pe astfel de dovezi, va genera automat inechitabilitatea procedurilor penale.

Totodată, în cazul în care, modul în care au fost acumulate probele, pune la îndoială fiabilitatea acestora, CtEDO impune excluderea probelor [4]. În cauza *Lisica vs Croatia*, CtEDO a constatat, că a existat suspiciunea de „plantare” de probe de către poliție, a fost încălcat dreptul la proces echitabil, deoarece instanțele naționale s-au bazat pe probele respective la adoptarea deciziilor. CtEDO a considerat, că posibilitatea, că probele au fost puse de poliție nu a putut fi eliminată, deoarece perchezițiile fusesse efectuate în lipsa mandatului și în absența reclamantului, avocatului sau oricare alți martori [10].

Un alt raționament statuat în jurisprudența CtEDO, este că interesul public în combatere chiar și crimei organizate, nu poate justifica utilizarea probelor obținute prin provocare [1, 13]. În cauza *Taraneks vs Latvia* CtEDO a constatat, că condamnarea în baza probelor acumulate constituie încălcarea dreptului la un proces echitabil, deoarece instanțele naționale nu au examinat suficient alegațiile reclamantului privind provocare [12,13].

Totuși, cu excepția situațiilor descrise mai sus, din jurisprudența CtEDO, este dificil să formulăm concluzii precise despre impactul întemeierii sentinței de condamnare pe probele ilegal administrate. Jurisprudență se diferă de la caz la caz și acordă o latitudine semnificativă instanțelor naționale de a aprecia necesitatea excluderii probei. CtEDO aplică o gamă neexhaustivă de criterii, în baza cărora evaluează dacă punerea probelor obținute ilegal la baza sentinței a făcut ca procedurile penale să fie inechitabile în ansamblu (testul „justului echilibru”). Aceste criterii includ:

- aprecierea cadrului juridic național care reglementează procedură prejudiciară și admisibilitatea probelor, în cazul în care aceste au fost respectate – unde a fost aplicată excluderea, este puțin probabil ca procedurile în ansamblu voi fi considerate inechitabile [3];
- aprecierea posibilității reclamantului de a contesta autenticitatea probelor și să se opună utilizării acesteia;
- calitatea probelor și circumstanțele în care acestea au fost obținute, dacă se pune la îndoială fiabilitatea acestora, ținând cont gradul și natura oricărei constrângeri;
- în cazul în care probele au fost obținute în mod ilegal, ilegalitatea în cauză rezultă dintr-o încălcare a unui alt articol al Convenției și natura încălcării constatate;
- în cazul depunerii unei declarații, natura declarației și dacă aceasta a fost retrasă sau modificată prompt;
- utilizarea probelor ilegal obținute și în special, dacă probele au constituit o parte integrantă sau semnificativă al probatoriului pe care s-a bazat instanța pentru pronunțarea sentinței de condamnare și puterea celorlalte probe în cauză;
- ponderea interesului public în investigarea și pedepsirea infracțiunii.

În circumstanțele în care probele au fost obținute în urma încălcării dreptului la interpretare, este mai mult probabil ca CtEDO să constate, că procedurile penale au fost inechitabile. În cauza *Baytar vs Turkey* [2], care implică depunere declarației incriminatoare în fața poliției de către o femeie care nu a fost asistată de un interpret, CtEDO a constatat, că neasigurarea cu interpret însemna că reclamanta nu era la curent cu acuzațiile împotriva ei și nu putea înțelege consecințele dreptului de a păstra tăcerea sau de a fi asistată de un avocat.

În practica CtEDO sunt frecvente cazurile, când Curtea constată încălcare a unui drept protejat de CEDO, dar după ce s-a luat în considerare „justul echilibru”, Curtea ajunge la concluzie că procedurile în ansamblu nu au fost inechitabile. De exemplu, neobținerea unui mandat de percheziție va fi recunoscută ca o încălcare a dreptului la viață privată, dar fundamentarea sentinței de condamnare în baza probelor obținute în rezultatul acestei percheziții, nu va încălca în mod obligatoriu dreptul la un proces echitabil [11].

Totodată, trebuie să remarcăm că interpretările oferite de Curtea, au fost criticată de judecătorii în opinii concordate expuse pe mai multe cauze, aceștia invocând că jurisprudența Curții cu privire la folosirea probelor obținute în mod nelegal în procesul penal nu este convingătoare, coerentă și clară și are nevoie de reinterpretare [11], ori se crează un dublu standard de protecție a drepturilor fundamentale. În cazul dat un exemplu relevant este opinia comună parțial concordată a judecătorilor Pinto de Albuquerque and Bošnjak în cauza *Dragoș Ioan Rusu vs România*, în care judecătorii relevă că nu pot accepta, că un proces poate fi «echitabil», în conformitate cu art. 6, în situație în care, vinovăția unei persoane pentru orice infracțiune se stabilește prin probe obținute cu încălcarea drepturilor omului garantate de Convenție.

Cu toate acestea, cunoașterea raționamentelor CtEDO este necesară pentru stabilirea unei abordări teoretice și practice coerente în domeniul excluderii probelor în procedura penală națională.

Rezumând studiu realizat, putem conchide că CtEDO a statuat că incidența sancțiunii excluderii probelor trebuie să aibă în vedere o serie de factori și nu orice încălcare a unei prevederi legale atrage în mod automat excluderea probei administrate nelegal, ci doar acelea care reprezintă o încălcare esențială și semnificativă și prin acesta se aduce atingere caracterului echitabil al procesului penal, vătămare care nu poate fi înlăturată altfel decât prin excluderea probei, ori dacă această vătămare ridică un dubiu serios cu privire la fiabilitatea probei. În același timp, reieșind din jurisprudență analizată, nu este necesară dispunerea excluderii automate a probelor, ci este necesar să realizeze în fiecare caz concret analiza încălcării, caracterul acesteia, atingerea caracterului echitabil al procesului în ansamblu.

Referințe:

1. *Bannikova v. Russia*, App. No. 18757/06, 4 November 2010, para. 34, disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%5B%5C%221.%20Bannikova%20v.%20Russia%22%5D%2C%22documentcollectionid%22%3A%5C%22GRANDCHAMBER%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5C%22001-101589%22%5D%7D>
2. *Baytar v. Turkey*, App. No. 45440/04, 14 October 2014, para. 54, disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22%3A%5C%22document%22%2C%22itemid%22%3A%5C%22001-147468%22%5D%7D>

3. Beuze v. Belgium, App. No. 71409/10, 9 November 2018, para. 150(g), disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-187802%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-187802%22]})
4. Bykov v. Russia, App. No. 4378/02, 10 March 2009, para. 90, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-91704%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-91704%22]})
5. Chiș Ioan-Paul, Theodoru Grigore. *Tratat de Drept procesual penal*, Ediția a 2-a, București: Editura Hamangiu, pag. 385-386.
6. Ćwik v. Poland, App. No. 31454/10, 5 November 2020, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-205536%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-205536%22]})
7. El Haski v. Belgium, App. No. 649/08, 25 September 2012, para. 90, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-113445%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-113445%22]})
8. Gäfgen v. Germany, App. No. 22978/05, 1 June 2010, para. 167, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-99015%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-99015%22]})
9. Kobiashvili v. Georgia, App. No. 36416/06, 14 March 2019, paras. 65 and 72, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-191544%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-191544%22]})
10. Lisica v. Croatia, App. No. 20100/06, 25 February 2010, para. 56 and 57, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-97213%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-97213%22]})
11. Opinia concordată a judecătorilor Pinto de Albuquerque and Bošnjak in Dragoș Ioan Rusu v. Romania, App. no. 22767/08, 31 October 2017, para. 1.)
12. Taraneks v. Latvia, App. No. 3082/06, 2 December 2014, para. 69. See also ECtHR, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-148268%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-148268%22]})
13. Vanyan v. Russia, App. No. 53203/99, 15 December 2005, paras. 46 and 47, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-71673%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-71673%22]})

CARACTERISTICA CRIMINALISTICĂ AL INFRAȚIUNILOR DE ÎMBOGĂȚIRE ILICTĂ

FORENSIC CHARACTERISTIC OF CRIMES OF ILLICIT ENRICHMENT

CZU: 343.98:343.352

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10725623>

UNGUREAN Ivan,

Universitatea de Stat din Moldova,

E-mail: ungureanivan@gmail.com

Îmbogățirea ilicită, ca act conex actelor de corupție, a devenit o problemă globală majoră, fiind o amenințare gravă la adresa dezvoltării, a democrației și a stabilității ale cărei consecințe dăunătoare sunt resimțite în întreaga lume.

Știința criminalistică a negat cu vehemență existența unei metodici universale de cercetare a infracțiunilor. Metodicele particulare reunesc realizările altor compartimente ale criminalisticii, ajustându-le la conținutul și particularitățile cercetării categoriei respective de infracțiuni și la condițiile în care organul de urmărire penală își desfășoară activitatea [2, p. 513-514].

Revine criminalisticii, care, prin excelență, are rolul de a analiza circumstanțele de comitere a cauzei și să dezvolte metode criminalistice eficiente, precum și să proiecteze caracteristică criminalistică a infracțiunilor pentru a facilita descoperirea faptuitorilor și acorda posibilitatea de a fi supuși răspunderii penale, inclusiv confiscarea averii dobândite ilicit. Caracteristica criminalistică a infracțiunii concrete, declară autorul M. Gheorghită, formulată pe parcursul sau ca rezultat al cercetării faptei infracționale constituie totdeauna o noțiune strict individuală, care, la rândul său, are și elemente similare cu cele ale modelului criminalistic al infracțiunilor de o anumită categorie sau grup [1, p. 733].

Structura caracteristicii criminalistice este dificilă și nu tot timpul este asemănătoare pentru o infracțiune separată sau un gen de infracțiuni. Luând în considerație necesitatea elementelor caracteristicii criminalistice, acestea pot întruchipa obiectul și subiectul infracțiunii, specificul personalității subiectului infracțiunii și a părții vătămate, grupul criminal organizat și organizația criminală, specificul mecanismului formării urmelor etc [5, p. 190]. Cu siguranță, aceasta nu exclude însă, ca anumite categorii de infracțiuni, nu ar avea anumite caracteristici comune, iar pentru facilitarea procesului de cercetare, ar fi necesar eforturi suplimentare și formularea unor recomandări metodice-tip de cercetare penală, inclusiv o interacțiune instituțională eficientă.

Autorul I. Ungurean specifică că, necesită o abordare proactivă a interacțiunii instituționale prin schimbul de informații disponibile între părțile interesate relevante la nivelul întregului sistem național și cel financiar-bancar [4, p. 285-295].

Evident, procesul cercetării oricărei fapte infracționale este determinat de conținutul și volumul informației inițiale, în baza cărora este pornită urmărirea penală și este efectuată stabilirea împrejurărilor care urmează a fi dovedite cu luarea în calcul a situațiilor concrete de urmărire penală stabilite. Situația de urmărire penală depinde de suficiența datelor, informațiilor

inițiale, din care considerent ea poate fi denumită că situație de urmărire penală tipică (inițială) sau particulară [6, p. 69].

În metodicile particulare de cercetare a unei sau altei categorii de infracțiuni trebuie să se țină cont de prevederile doctrine și ale legislației procesual-penale în vigoare, atunci când se elaborează algoritme ale acțiunilor de urmărire penală [3, p. 4].

Cu siguranță, scopul lucrării constă în conceptualizarea caracteristicii criminalistice al infracțiunilor de îmbogățire ilicită prin stabilirea unui model criminalistic de cercetare a acestor tipuri de infracțiuni în vederea descoperirii, cercetării eficiente, prevenirii și combaterii acestora. Or, atingerea scopului se poate realiza prin anumite obiective privind analiza unor studii din literatura de specialitate și lucrări științifice care ar crea acele premise de conceptualizare și dezvoltare a caracteristicii criminalistice al infracțiunilor de îmbogățire ilicită destinat combaterii eficiente acestui flagel.

Luând în considerație aserțiunile prenotate, structura caracteristicii criminalistice a infracțiunilor de îmbogățire ilicită cuprinde următoarele elementele: date cu privire la avere și proprietăți, date cu privire la cheltuieli, date cu privire la personalitatea infractorului și stilul de viață al acestuia, date cu privire la particularitățile și circumstanțele săvârșirii infracțiunii, date cu privire la prejudiciul cauzat și recuperarea acestuia, încât să orientează procurorul sau organul de urmărire penală spre utilizarea mijloacelor de probă și altor instrumente legale la administrarea probelor, considerate a fi extrem de importante la etapa inițială a cercetării, etc

Generalizând asupra analizei realizate au fost deduse următoarele concluzii:

- procesul cercetării oricărei fapte infracționale este determinat de conținutul și volumul informației inițiale, în baza căreia este pornită urmărirea penală și este efectuată stabilirea împrejurărilor care urmează a fi dovedite;
- cercetarea infracțiunilor de îmbogățire ilicită fiind complexă, se caracterizată de o implicarea hotărâtă a organelor statului în diferite domenii de activitate;
- structura caracteristicii criminalistice a infracțiunilor de îmbogățire ilicită cuprinde elemente proprii ale acestei infracțiuni;
- averea trebuie să poată fi dedusă din rezultatul activităților legale și să fie legal obținută, proveniența căreia este justificată prin documente oficiale sau acte juridice civile;
- nici acuzarea și nici instanța de judecată nu sunt obligate să stabilească sursa din care provine averea și bunurile;
- simpla discrepanță dintre avere și cheltuieli nu este suficientă în sine pentru a conduce la atragerea la răspundere penală și condamnarea subiectului infracțiunii;
- o problemă separată este stabilirea datoriilor (împrumuturi de la persoane fizice sau juridice sau credite bancare sau contractate de la instituții de împrumut) și modul de onorare al acestora. Or, formula la care se poate de apelat în acest sens ar fi stabilirea sumei depline a datoriei prin raportarea acesteia la veniturile legale obținute și se va raporta quantumul datoriei la posibilitățile reale ale subiectului cercetării și/sau membrilor familiei membrii familiei/ concubinului/concubinei de a stinge datoriile din surse legale.
- chiar dacă îmbogățirea ilicită ar putea avea tangență cu alte infracțiuni, la analiza criminalistică a acestor tipuri de infracțiuni, în mod sigur se va ține cont de faptul dacă în ele există semne criminalistice proprii altor infracțiuni, însă nu se va merge pe ideia necesității demonstrării că o persoană a fost condamnată anterior;

- deși prejudiciile sunt enorme al acestor infracțiuni de îmbogățire ilicită, acestea nu sunt întotdeauna cercetate și urmărite în justiție, iar veniturile obținute ilegal confiscate, întrucât resursele autorităților naționale de asigurare a respectării legii sunt limitate;

- este necesar ca organul statal imediat la inițierea cercetărilor penale să depună toată diligența și să acționeze în vederea aplicării măsurilor asigurătorii asupra averii și proprietății subiectului cercetat pentru a nu admite pierderea, vânzarea, etc, a acestora.

- organul de urmărire penală și procurorul trebuie în cel mai scurt termen să inițieze procedura de indisponibilizare a bunurilor și altor active ale subiectului infracțiunii de îmbogățire ilicită.

- autoritățile trebuie să porceadă imediat la defășurarea unor investigații financiare, fiind în paralel cu realizarea unei cercetări penale, de natură a identifica toate bunurile și averile subiectului cercetat, inclusiv ale membrilor familiei ori a concubinului/concubinei, etc., pentru a evita o eventuală intrare în incapacitate de plată a infractorului sau diminuare a masei creditoare și imposibilitatea confiscării acesteia.

Referințe:

1. GHEORGHIȚĂ, M. Tratat de criminalistică. Chișinău, 2017, p. 733. 872 p.
2. DORAȘ, S. Criminalistică. Chișinău : Ed. Cartea Juridică, 2011, pp. 513-514. 632 p.
3. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T., et al. Drept procesual penal. Vol. II. Chișinău, 2006, p. 4. 368 p.
4. UNGUREAN, I. Fenomenul îmbogățirii ilicite: aspecte criminalistice. Iași: În: Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Științe Juridice, 2022. [Accesat 23.08.2023] Disponibil: <http://pub.law.uaic.ro/files/articole/2022/vol.1.1/18.ungurean.pdf>.
5. БЕЛКИН, Р. Курс советской криминалистики. 3-й том. Москва, 1979, с. 190. 407 с.
6. СИДОРЕНКО, В. Г. Проблемы расследования уклонения от уплаты налогов с организаций. Дис. ... канд. юр. наук. Краснодар, 2004, с. 69. 189 с.

CARACTERISTICA CRIMINALISTICĂ AL INFRAȚIUNILOR DIN SFERA FINANCIARĂ BANCARĂ ȘI NEBANCARĂ

FORENSIC CHARACTERISTIC OF CRIMES FROM FINANCIAL BANKING AND NONBANKING FIELDS

CZU: 343.98:343.53

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10725639>

CUCU Dumitru,
ORCID: 0000-0001-8766-5707
Universitatea de Stat din Moldova,
E-mail: dumitru.lawyer@gmail.com

ASPECTE TACTICO-CRIMINALISTICE ÎN INVESTIGAREA ÎNCĂLCĂRII NORMELOR DE PRUDENȚĂ BANCARĂ

Metodica cercetării unor categorii de infracțiuni este compartimentul final al criminalistici și reprezintă un sistem științific fundamentat de recomandări privind utilizarea prevederilor teoretice generale, mijloacelor și metodelor tehnicii criminalistice, tezelor și procedeele tacticii criminalistice la cercetarea, descoperirea și prevenirea unor categorii concrete de infracțiuni [1.].

Conducându-ne de opinia notoriului savant criminalist Mihail Gheorghiiță, ca și orice altă știință de sine stătătoare criminalistica elaborează metode proprii de cunoaștere a realității (faptelor reale) aplicând și metode din diverse domenii ale științei contemporane [2. p. 27].

Din nefericire doar instrumentele specifice dreptului penal pot limita tendința de fraudare a instituțiilor de credit [3. p. 9].

Convențional piața financiară în Republica Moldova, se conturează în tipul de bancară și nebankară. Această distincție vizează autoritățile centrale de supraveghere a piețelor financiare, Comisia Națională a Pieței Financiare fiind autoritatea care supraveghează piața financiară nebankară și Banca Națională a Moldovei fiind autoritatea centrală care reglementează și supraveghează piața financiară bancară [4].

Or, încălcarea regulilor de creditare și acordare a împrumuturilor, în special prin neglijarea cerințelor de lichiditate, prudență poate genera șocuri, dezechilibre, instabilitate, crize în sistemul financiar bancar sau nebankar care la rândul său poate evolua în incapacitatea de plată a băncilor (riscuri sistemice), riscul de lipsă al lichidităților. Incapacitatea de plată a unei bănci din sistemul bancar al statului generează pe cale de consecință tensionarea întregului sistem bancar, instabilitate și presiune pe restul băncilor din cadrul sistemului care ca finalitatea se poate transforma în colaps financiar-bancar (reacție în lanț) [5].

Sistemul bancar al Republicii Moldova în activitatea de creditare a agenților economici este condiționată și de obiectivele pe care le urmărește:

- acumularea și redistribuirea temporară a mijloacelor bănești pe piața financiară;
- creditarea economiei în scopul creșterii veniturilor bănești;
- acordarea de credite și de mijloace bănești suplimentare în economie pentru menținerea agenților economici;

- punerea în circulație a instrumentelor de credit;
- dezvoltarea evaluării proceselor investiționale în scopul creditării etc.

Baza pentru formarea și dezvoltarea proceselor de creditare, precum și caracteristicile lor, o constituie **politica de creditare**. Cu ajutorul acestei politici băncile comerciale din Moldova efectuează plasamente profitabile a pasivelor în diverse produse de creditare cu condiția consolidării portofoliului de clienți și optimizării riscurilor financiare.

Politicile de creditare a băncilor comerciale din Republica Moldova inter alia vizează:

- satisfacerea cererii de credit din societate;
- prevenția (riscurilor de credite neperformante) combinată cu diligența [6];

Un rol central în prevenirea creditelor neperformante îi revine autorității centrale de supraveghere care este Banca Centrală în Republica Moldova fiind Banca Națională a Moldovei și Comisia Națională a Pieței Financiare în domeniul creditării nebancare. Rolul acestor autorități de reglementare, autorizare și supraveghere, este emiterea actelor regulatorii în domeniile strict atribuite și controlul, monitorizarea, intervenirea, sancționarea participanților pieței [7].

În activitatea ofițerului de urmărire penală au o importanță esențială cunoștințele și experiența în domeniul criminalisticii, care îl ajută să caute, să aleagă și să înțeleagă mai bine informația de care are nevoie sau pe care deja a obținut-o. Cunoștințele și experiența profesională mai sunt și o condiție a activizării imaginației care îl va ajuta să restabilească evenimentul infracțiunii în formă de caracteristică criminalistică a acestuia [8].

Infracțiunile din domeniul financiar bancar și nebancar comportă anumite trăsături proprii doar lor. Derivând din practica organelor de urmărire penală aceste tipuri de infracțiuni sînt săvîrșite de un cerc de subiecți din mediul intelectual, care dețin un anumit minim de cunoștințe în domeniu sau cu vaste experiențe în domeniul financiar contabil, administrare sau de business. După regula generală al obiectului probațiunii stipulată în art. 96 din Codul de procedură penală organul de urmărire penală îi revine sarcina și obligația de a dovedi circumstanțele specifice faptelor penale financiar bancare [9].

Abordînd metoda modelării la investigarea infracțiunii prevăzute de art. 239 din CP, trebuie avut în vedere aspectul că creditarea sau obținerea unui împrumut de la o instituție de credit fie bancă sau entitate nebancară, de multe ori participă un cerc mai lărg de participanți. Organului de urmărire penală îi revine sarcina de a stabili și modela întreaga schemă infracțională (prin semne grafice sau cu ajutorul softurilor de calculator) precum funcționarii bancari care contrar cadrului normativ au acceptat debursarea creditului și legătura lor cu potențialii beneficiari sau garanți.

În linii mari categoria de observații se aplică cu semnificația percepției premeditate și consecvente a unui obiect sau fenomen în vederea cunoașterii acestuia și a elementelor ce în particularizează. Ca una dintre principalele forme de cunoaștere a realității lumii materiale observația se caracterizează prin natura sa deliberată și, în prealabil, orientată. Percepția imediată, originală și consecventă constituie forma inițială esențială a procesului de identificare a obiectelor, fenomenelor și faptelor cu semnificații criminalistice [10].

Afacerile entităților reglementate ale sistemului financiar sunt afaceri cu un înalt grad de risc, antrenînd economiile unui mare număr de persoane.

Acordul Basel II permite băncilor să opteze între un model de bază (standard, simplificat), în care calculul pornește în principal de la factori cantitativi, și mai multe modele avansate.

sate, care pun accentul pe factorii calitativi ai portofoliului și permit adaptarea în funcție de necesități pentru fiecare bancă în parte [12 p.101, p. 103].

Referințe:

1. Gheorghită M. Noțiunea, obiectul și sarcinile metodicii criminalistice. Conferința „Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică”. Chișinău: 2013, pag. 89-95. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/89-95_6.pdf
2. Gheorghită Mihail Tratat de Criminalistică Chișinău 2017 Tipografia Centrală 872 p. ISBN 978-9975-53-834-3.
3. Dr. Laurențiu Sorescu Insolvența bancară în dreptul comerțului internațional Monografie Universul Juridic București 2010 ISBN 978-973-127-222-1;
4. Legea privind Comisia Națională a Pieței Financiare nr. 192-XIV din 12.11.1998 (în vigoare 04.03.1999);
5. Legea cu privire la banca națională, nr. 548-XIII din 21.07.1995 (în vigoare 12.10.1995) Legea privind activitatea băncilor nr. 202 din 06.10.2017 (în vigoare 01.01.2018);
6. Angela Șestacovscaia, Maria Strechi, Politica băncilor comercial privind creditarea întreprinderilor în Republica Moldova, Institutul de Relații Internaționale Volumul V Anuar Științific al Institutului de Relații Internaționale Numărul 5 / 2007 / ISSN 1857-1840;
7. Legea cu privire la piața de capital nr. 171 din 11.07.2012; Material din conferința internațională, Rolul unei bănci centrale în modernizarea societății – provocări în economiile emergente 07.04.2021;
8. Gheorghită M. Rolul ofițerului de urmărire penală la cercetarea criminalistică a infracțiunilor. Disponibil: https://juridicemoldova.md/7086/rolul-ofiterului-de-urmari-re-penala-la-cercetarea-criminalistica-a-infracțiunilor.html#_ftnref1
9. Codul de Procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14-03-2003; Hotărârea Băncii Naționale al Moldovei cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la tratamentul riscului de credit pentru bănci potrivit abordării standardizate nr. 111 din 24.05.2018 (în vigoare 30.07.2018);
10. Simion Doraș, Criminalistica Cartea Juridică Chișinău 2011 ISBN 978-9975-53-015-6;
11. Gheorghe Piperea, Insolvența: legea, regulile, realitatea Wolters Kluwer 2008 România ISBN 978-973-1911-10-6

PROBLEME GENERALE PRIVIND EFICIENȚA ȘI CALITATEA PROCEDURII DE URMĂRIRE A BUNURILOR ÎN CADRUL EXECUTĂRII SILITE DIN REPUBLICA MOLDOVA

GENERAL ISSUES REGARDING THE EFFICIENCY AND QUALITY OF THE ASSETS TRACKING PROCEDURE UNDER FORECLOSURE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 349.952(478)

DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.10725688>

DUBOLARI Radu,
ORCID: 0000-0001-5564-1890
Universitatea de Stat din Moldova
E-mail: radu.dubolari@gmail.com

Obiectivele generale. Cercetătorul, prezentului articol s-a axat asupra unor studii de natură teoretică-practică și comparativă în domeniu execuțional-civi și în scopul analizei cât mai eficiente a mecanismului de urmărire în cadrul procedurii de executare silită a bunurilor debitorului. Aprecierea teoretică a obiectului prezentului articol urmează să identifice perspective de reglementare juridică, orientate spre eficientizarea sistemului de executare silită, la lichidarea problemelor existente, modernizării sistemului de executare, cu ajustarea acestuia la cerințele epocii contemporane și la creșterea încrederii cetățenilor statului Republica Moldova în justiție și sistemul de drept.

Din 2010, sistemul de executare din Republica Moldova a fost radical reformat. În primul rând, executorii judecătorești au dobândit un statut liberal de statutul de funcționar public, prin adoptarea Legii nr. 113 din 17 iunie 2010, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 126-128 din 23 iulie 2010. De asemenea, din 2010, sistemul de executare din Republica Moldova beneficiază de Codul de Executare, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 214-220.

Prin urmare, începând din 2010, sistemul general de executare din Republica Moldova a cunoscut o evoluție impresionantă, cu realizări convingătoare în primii 7-8 ani. Aceste realizări au fost asigurate prin implicarea activă a întregului organism profesional în organizarea și consolidarea profesiei de executor judecătoresc, făcând propuneri de lege ferenda admise de organul legislativ, prin care au fost introduse o serie de dispoziții suplă și inovatoare, care au susținut realizarea promptă și eficientă a dreptului creditorului recunoscut în conținutul actului de executare. De asemenea, cu această ocazie, au fost adoptate o serie de mecanisme eficiente privind procedura de lucru și au pus legiuitorul la dispoziția executorilor judecătorești.

Cu toate acestea, în perioada 2017-2018, nu mai este posibil să vorbim despre o creștere a eficienței sistemului sau o creștere a calității acestuia, ci mai degrabă despre stagnare și s-ar putea admite chiar că există un început de declin, iar acest lucru este demonstrat de indicatorii statistici disponibili reprezentanților UNEJ.

Totodată, din cauza lipsei informațiilor privind bunurile sau persoana debitorului fac dificilă sau chiar imposibilă executarea eficientă și recuperarea datoriilor în beneficiul creditorilor.

La fel, în ultimii ani, ca urmare a modificărilor aduse la Codul de Executare al RM și altor acte normative, executorul judecătoresc a fost lipsit de mai multe pîrghii care ar duce la executarea eficientă a documentelor executorii, cum ar fi:

1. Anularea interdicției la eliberarea pașaportului și altor documente de călătorie;
2. Lipsa mecanismelor, inclusiv informaționale, în vederea urmăririi bunurilor debitorului aflate la terțe persoane;
3. Lipsa unei practici judiciare de aplicarea a acțiunii oblice, ca mijloc de redobîndire a bunurilor în patrimoniul debitorului;
4. Suspendarea urmăririi individuale ale creditorilor și executării silite asupra bunurilor debitorului persoană juridică, ca urmare a admiterii spre examinarea a cererii introductive de către instanța de insolabilitate, conform prevederilor art. 24, al. (2), lit. d) din Legea insolabilității nr. 149 din 29.06.2012 (procedura excesivă de examinare contrar practicii CEDO, mai mult de 2 ani);
5. Lipsa unui mecanism eficient în vederea anulării tranzacțiilor care au dus la înstrăinarea patrimoniului debitorului, între data apariției obligației și Hotărîrii Judecătorești, pe caz;
6. Neinclusiunea de către IP „Agenția Servicii Publice”, Departamentul Cadastru în sistemul de căutare web a informațiilor privind bunurile viitoare și contractele de investiții;
7. Imposibilitatea urmăririi bunurilor imobile, mijloacelor de transport și a veniturilor debitorului, prin prisma prevederilor art. 89, al. (1), lit. i) și lit. k) și art. 110, al. (1), lit. o) Cod de Executare al RM, modificate prin Legea RM nr. 132 din 07.10.2021, publicat în MO al RM nr. 249-253 din 15.10.2021;
8. Nerespectarea de către instanțele de judecată a termenelor privind examinarea contestațiilor la executare și examinării demersurilor executorului judecătoresc, ceea ce duce la tergiversarea procedurii de executare și încălcarea principiului celerității, precum și pune în incertitudine întreprinderea acțiunilor de executare ulterioare, or, prin modificările aduse în anul 2017 la Codul de Executare al RM a fost exclus termenul de 30 zile privind examinarea de către instanțele de judecată a cererilor asupra actelor executorului judecătoresc.
9. Lipsa interesului material al executorului judecătoresc la executarea documentelor executorii privind încasarea datoriilor mai mari de 9 700 000 lei, or, la încasarea datoriei în mărime respectivă onorariul executorului judecătoresc, care este plafonat prin prisma prevederilor art. 38, al. (1), lit. c) Cod de Executare (modificare adusă la Codul de Executare al RM în anul 2014), constituie suma de 300 000 lei. Prin urmare, la încasarea sumelor ce depășește 9 700 000 lei, munca executorului judecătoresc rămîne neremunerată și dispare motivarea și rolul activ al executorului judecătoresc în recuperarea în întregime a creanței.
10. La stabilirea onorariului executorului judecătoresc în instrumentarea cazurilor de rezonanță nu este luat în calcul riscul profesional, presiunea publică și media, iar consecințele asupra continuării profesiei nu pot fi estimate în timp;
11. Lipsa cadrului legal privind răspunderea penală pentru fapta ultragieriei sau imixtiunii în activitatea executorului judecătoresc;
12. Concurența sechestrelor aplicate de către executorul judecătoresc și organele de urmă-

rire penală asupra bunurilor debitorului, iar lipsa unui mecanism de urmărire a bunurilor respective duce la imposibilitatea recuperării datoriilor stabilite conform documentelor executorii.

13. Procedura excesivă de atragere la răspundere contravențională a debitorului, conform prevederilor art. 318-319 Cod Contravențional al RM.

14. Demotivarea atât a potențialilor cumpărători a bunurilor litigioase în cadrul procedurilor de executare, cât și a executorilor judecătorești de a expune vânzării bunurilor respective, ca urmare a modificărilor aduse la Legea RM nr. 308 din 22.12.2017 *cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului*, în urma cărora prevederile respectivei legi se aplică și executorilor judecătorești, îndeosebi prin prisma prevederilor Dispoziției nr. 74 din 28.06.2023 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova în partea ce ține de informarea SPCSB despre înstrăinarea bunurilor mobile, imobile și valorilor mobiliare, prin utilizarea instrumentelor juridice, ce se realizează în plăți în numerar ce depășesc suma de 10 000 EURO.

Concluzionând cele reiterate *supra* menționăm că în vederea identificării debitorului, bunurilor acestuia, provenienței veniturilor și a altor informații necesare în cadrul procedurii de executare, executorul judecătoresc beneficiază de informațiile puse la dispoziție prin intermediul registrelor la care are acces sau deținătorilor acestora.

Astfel, în circumstanțele menționate executorii judecătorești rămân singuri față în față cu cauzele de nerecuperare a datoriilor și întâmpină dificultăți în vederea executării eficiente a documentelor executorii, iar problema dată, fiind una de interes public, rămâne în exclusivitate pe seama organului de executare.

Lipsa cărorva pîrghii de constrîngere a debitorului sînt de natură să genereze inutila și artificială extinderea termenului de executare a unui documentului executoriu, lucru care, potrivit *Legii nr.87 din 21.04.2011 privind repararea de către stat a prejudiciului cauzat prin încălcarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei sau dreptul la executarea în termen rezonabil a hotărîrii judecătorești* creează riscul de impunitate cu privire la repararea de către stat a prejudiciului survenit în rezultatul neexecutării unei hotărâri judecătorești favorabile.

Bibliografie:

SECȚIUNEA V

DREPT PENAL ȘI CRIMINOLOGIE

EVOLUȚIE ISTORICĂ A TERMINOLOGIEI ADAGIULUI NE BIS IN IDEM

HISTORICAL EVOLUTION OF THE TERMINOLOGY OF THE ADAGIO NE BIS IN IDEM

CZU: 340.111(091)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10725701>

ROȘIORU Mircea,
ORCID: 0000-0002-5965-5461
Universitatea de Stat din Moldova
E-mail: m.rosioru@gmail.com

Pornind de la dualitatea formulărilor principiului („ne bis in idem” versus „non bis in idem”), așa cum acesta este reținut în diverse surse doctrinare, *ab initio*, ne propunem să clarificăm care este versiunea corectă a acestuia? Din perspectiva aplicabilității, indiferent de formula utilizată, observăm că utilizatorii urmăresc același raționament juridic. Din punctul de vedere a gramaticii limbii latine clasice însă, în condițiile în care din formulă lipsește verbul (n.a. – *este și cazul prezentului adagiu*), este preferabilă utilizarea negației „non”. În opoziție cu aspectul lingvistic, din perspectivă istorico-juridică, vom învedera *infra* că, în tratatele retorice, predomina negația „ne”, ce avea menirea de a nuanța interdicția.

Juriștii francezi au înaintat ipoteza că acest adagiu este o formă trunchiată a unei vechi formule latine, care a îngustat afirmația la doar patru cuvinte ce păstrează elementele esențiale, transformând-o astfel într-o sintagmă ușor de reținut de întreaga comunitate juridică. Trebuie făcută o distincție clară între textele principiului, așa cum acesta a fost vociferat încă în antichitate, ulterior enunțat în textele juridice romane de drept civil și penal, apoi în dreptul canonic, și redacția sa actuală, regăsită în legislația multor state.

În continuare, prin aplicarea metodei cronologice, vom insista pe aspectul istoric al principiului încercând să identificăm algoritmele juridice anterioare care au constituit premisă pentru apariția acestuia.

Se insistă că, pentru prima dată, adagiul a fost folosit în Capitolul IX, pct.233-234 al Legilor lui Manu: „Oricare afacere care a fost dusă la capăt și judecată nu mai trebuie să fie reîncepută, dacă legea a fost păzită” (India antică, sec. XIII î. Hr., dar nu mai devreme decât sec. VI î. Hr.) [1].

Ulterior, cu negația „non” determinantă în față, adagiul a fost atestat în sec. al IV-lea î. Hr., într-un discurs judiciar a lui Demosthene: „Legile interzic ca aceeași persoană să fie judecată

de două ori pentru aceleași lucruri”. Acest fapt induce ideea că principiul era deja unul utilizabil în practica judiciară a acelor vremi în Grecia antică. Punctele comune din adagiul supus cercetării, sunt următoarele: a) adverbul „de două ori” este echivalentul latinului „bis”; b) sintagma „aceleași lucruri” este echivalentul semanticii latinului „de eadem re”, după Quintilian și de „in idem”, utilizat în formula actuală a adagiului. Într-un final, grecii au consolidat conceptul, prin nuanțarea că adagiul este incident „față de aceeași persoană” [2].

În textele latine ale antichității, principiul este atestat în sec. al II-lea î. Hr., într-o lege penală (*Lex repetundarum* – Legea delapidării), dar fără a reda formula actuală. Acesta era încadrat în următorul enunț: „Pentru oricine a fost condamnat sau achitat în baza prezentei legi, cu excepția cazului în care ulterior a săvârșit încă un delict sau dacă unele fapte au fost săvârșite cu rea-credință ori dacă este vorba de evaluarea prejudiciului sau despre sancțiunea acestei legi, să nu fie nici o sancțiune în temeiul prezentei legi”.

Cu negația „ne” determinantă, afirmația a fost atestată într-un tratat de retorică a dreptului civil latin, la oratorul Quintilian, în sec. I d. Hr., care descria practicile școlilor de retorică: „Bis de eadem re ne sit actio” („Nu acționați de două ori pe același subiect”). Fără a reda formula în sine, formula a fost atestată și în lucrarea juristului roman Gaius, „Instituțiile” (anii 168-180 d. Hr.). Tot în sec. II, în lucrarea „Digeste”, juristul roman Ulpian, citează un principiu al împăratului Antoninus Pius: „Guvernatorul nu trebuie să permită ca aceeași persoană să fie acuzată din nou de o infracțiune pentru care deja a fost achitat” [3]. Afirmații similare sunt identificate ulterior în alte două tratate retorice, în Pseudo-Quintilian și, corespunzător, Julius Victor, în sec. al IV-lea.

Apoi, o serie de atestări în textele latine, apar la Sfântul Jerome, în dreptul canonic, într-un comentariu al unui verset Biblic, după Nahum, în sec. IV-V: „Non uindicabit dominus bis in idipsum in tribulatione” („Domnul nu se va răzbuna de două ori pentru același păcat”) și „Non consurget duplex tribulatio” („Nenorocirea nu va veni de două ori”) [2].

În Codul lui Iustinian (a. 529-534), a fost inserat un rescript al împăraților romani Dioclețian și Maximian din sec. al III-lea, în următoarea redacție: „Qui de crimine publico in accusationem deductus est, ab alio super eodem crimine deferri non potest” („Cel care a fost inculpat pentru o crimă publică, nu poate fi adus în fața justiției de alcineva pentru aceeași crimă”) [4].

Autorul latin creștin Cassiodorus, în sec. al VI-lea, a folosit formula „Non iudicabit dominus bis in idipsum” („Domnul nu va judeca de două ori pentru același lucru”). Formule similare sunt utilizate ulterior de către Papa Grégoire le Grand (anii 590-604) și episcopul Isidoro de Sevilla (anii 570-636).

În perioada medievală, începând cu sec. al XII-lea, în special în *Concordia discordantium canonum* (n.a. – *Decretul lui Grațian*) formulele atestate, cu rădăcini la fel în dreptul canonic, sunt foarte apropiate de cele redată anterior de către Sfântul Jerome. Unica diferență rezultă în efectul temporal al formulei: „nu vor fi pedepsiți” - *viitor*, în locul formulei anterioare „nu sunt pedepsiți” - *prezent*. În particular, observăm că citatul „Să fie destituit preotul sau diaconul prins în desfrânare, furt, mărturie mincinoasă sau omucidere, dar totuși să nu fie lipsit de împărtășire” are valențe duble: pe de o parte, este pusă în evidență pedeapsa trimisă de Dumnezeu, iar pe de altă parte, elementul de protecție în raport cu o acuzație penală.

În aceeași perioadă, în Anglia, arhiepiscopul Thomas a Beckett s-a opus ca membrii clerului care fuseseră judecați de tribunalele ecleziastice, să fie din nou judecați de tribunalele regale, ale căror sentințe erau mult mai dure în raport cu primele.

În sec. al XIII-lea, în Decretele Papei Grigore al IX-lea (anii 1227-1241) sunt întâlnite formulele: „Absolutus de certo crimine, de eodem iterum acusari non protest” și „Absolutus de certo crimine, de eodem iterum accusari non protest”, care semnifică „Pentru infracțiunile pentru care un acuzat a fost achitat, acesta nu mai poate fi acuzat pentru aceeași infracțiune sau acuzațiile nu pot fi reluate”.

O generalizare a sensurilor oferite de perioada medievală, permite a concluziona că, anume în acest interval temporal, s-a realizat transformarea formulei din una exclusiv atașată dreptului canonic (desacralizarea), într-una ancorată domeniului judiciar.

În cercetările profesorului francez de drept roman, André Laingui, s-a punctat că „actuala redacție a adagiului „non bis in idem” nu este una foarte veche, ea fiind identificată într-un text de la sfârșitul secolului al XVIII-lea”. Anume în această perioadă, avocatul francez Pierre-François Muyart de Vouglans, cât și jurisconsultul Daniel Jousse, au folosit expresia „non bis in idem” pentru interzicerea acuzării repetate a aceleiași persoane pentru aceeași infracțiune și au numit-o „maximă”, incluzând-o în indexul lor de cuvinte-cheie [5].

Concluzii. Având în vedere formula inclusă în mai multe acte normative internaționale, detașat de versiunea lingvistică corectă – „non bis in idem”, constatăm că, comunitatea juridică a agreeat, promovat și instituționalizat postulatul „ne bis in idem”.

Ca și geneză, vom evidenția că principiul „ne bis in idem”, la bază cu conotație de interdicții din partea divinității, doar ulterior a fost preluat de mediul juridic și inclus în codexuri. Or, redacția actuală a maximei, reprezintă rodul unor procese de tehnică legislativă derulate în timp și spațiu, desăvârșite prin transformarea acesteea într-una laconică și memorabilă.

Referințe:

1. Zarafiu, A., Bălan, C. „Despre posibilitatea asimilării cauzei de încetare a procesului penal, încheierea definitivă pronunțată de judecătorul de cameră preliminară prin care s-a respins cererea de confirmare a redeschiderii urmăririi penale, ”[Accesat 08.07.2023] Disponibil: <https://www.juridice.ro/659518/despre-posibilitatea-asimilarii-cauzei-de-incetare-a-procesului-penal-incheierea-definitiva-pronuntata-de-judecatorul-de-camara-preliminara-prin-care-s-a-respins-cererea-de-confirmare-a-redeschi.html>.
2. Ducos, M., Fruyt, M. „Origine de l’adage juridique Non bis in idem”, în „Revue de Linguistique Latine du Centre Alfred Ernout (De Lingua Latina)”, 2017, nr.13, HAL-Id: hal-03382746. [Accesat 15.07.2023] Disponibil: https://lettres.sorbonne-universite.fr/sites/default/files/media/2020-05/dll_13._m.ducos-m.fruyt-4.pdf
3. Bradu, R., Preda, C., „Ne bis in idem, double jeopardy sau dreptul de a nu fi sancționat de două ori pentru aceeași faptă”, [Accesat 10.08.2023] Disponibil: <https://www.juridice.ro/687358/ne-bis-in-idem-double-jeopardy-sau-dreptul-de-a-nu-fi-sanctionat-de-doua-ori-pentru-aceeasi-fapta.html>

4. Kostova, M., „Ne/non bis in idem. Origine del “principio”, în „Rivista Internazionale di Scienze Giuridiche e Tradizione Romana, Dirrito@storia”, nr.11, 2013. [Accesat 27.07.2023] Disponibil: <https://www.dirittoestoria.it/11/pdf/Kostova-Ne-non-bis-in-idem-origine-principio.pdf>
5. van Hatuum, W.F., „Non bis in idem. De ontwikkeling van een beginsel”, Universitatea din Groningen, Dissertation, 2012, pag.190. [Accesat 13.08.2023] Disponibil: https://www.academia.edu/10697665/Non_bis_in_idem_De_ontwikkeling_van_een_beginsel

ANALIZA ELEMENTELOR INFRAȚIUNII ÎMPOTRIVA UMANITĂȚII DESCRISE LA ART. 7 alin. (1), lit. a) DIN STATUTUL CPI

ANALYSIS OF THE ELEMENTS OF THE CRIME AGAINST HUMANITY DESCRIBED IN ARTICLE 7 OF THE CPI STATUTE

CZU: 341.41/.46

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10725730>

VASILIU Liuba,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-2355-9897>

E-mail: Vasilii.liuba@yahoo.com

Summary

The aim of this scientific article is to create a reasoned concept of crimes against humanity that would correlate with the realities and needs of international and national criminal law. In order to achieve this aim, we have carried out a thorough analysis of the existing doctrinal concepts of crimes against humanity; multilateral research of normative acts of international character, examination of cases from international judicial practice, as well as the study of the latest changes in criminal law with reference to crimes against humanity. A number of conclusions and recommendations have therefore been formulated to contribute to the development of concept of crimes against humanity.

Keywords: *crimes against humanity, extermination, systematic and widespread character, civilian population, human trafficking, forced labour, rape, rights and freedoms.*

Rezumat

Scopul acestui articol științific constă în crearea unui concept argumentat al infracțiunilor împotriva umanității care ar corela cu realitățile și necesitățile legii penale internaționale și naționale. Pentru a atinge acest scop, am efectuat o analiză minuțioasă a conceptelor doctrinare existente în materia infracțiunilor împotriva umanității; cercetarea multilaterală a actelor normative cu caracter internațional, examinarea unor cazuri din practica judiciară internațională, precum și studierea celor din urmă modificări în legea penală cu referire la infracțiunile împotriva umanității. Prin urmare au fost formulate mai multe concluzii și recomandări menite să contribuie la dezvoltarea conceptului de infracțiuni contra umanității.

Cuvinte-cheie: *infracțiuni împotriva umanității, exterminare, caracter sistematic și generalizat, populația civilă, trafic de persoane, muncă forțată, viol, drepturi și libertăți.*

Introducere.

De-a lungul mileniilor societatea se află între dorința de putere și dorința de dreptate însă acestea la un loc duc la crearea unui fanatism ideologic care nu pot fi argumentate nici moral și nici practic. Această luptă a dus la crearea celui mai mare flagel al tuturor timpurilor – criminalitatea. În această luptă omenirea a cunoscut atât succese, cât și înfrângeri. În anumite perioade istorice unele state aveau realizări considerabile, reducând fenomenul infracționalității la minimum, astfel încât oamenii încetau a se mai teme de criminali. Au fost perioade în care demnitatea umană valora mai mult decât urmărirea judiciară.

Umanitatea cunoaște chiar momente de lipsă totală a criminalității – în unele state existau anumite zone în care lipseau crima și criminalul. De obicei, acestea erau centrele religioase, iar cultura acestora excludea comportamentul deviant de la normele generale. Dar niciodată, nici unui stat, nici unui sistem social nu i-a reușit să se izbăvească completamente de fenomenul criminalității, ba chiar mai mult, criminalitatea îmbracă noi forme din ce în ce mai grave, care pun în pericol securitatea nu doar a unei comunități dar a întregii omeniri.

Din această perspectivă, reflectăm faptul că infracțiunile împotriva umanității reprezintă garanția și securitatea omenirii, și nicidecum o îngrădire a exercitării drepturilor, libertăților și intereselor legitime de către persoane, deoarece prin intermediul stabilirii cumulului de infracțiuni contra umanității, statul urmărește asigurarea securității omenirii.

Conținutul normativ autohton sistematizează unsprezece forme de infracțiuni distincte care sunt considerate crime contra umanității, care, la rândul lor, au fost divizate în două categorii (corespunzătoare alineatelor (1) și (2)), în dependență de gravitatea faptelor incriminate. Față de art.7 din Statutul Curții Penale Internaționale¹ s-a renunțat la definirea termenilor în finalul articolului, fără a se aduce astfel atingere principiului previzibilității și clarității legii. Totuși trebuie să stăruim să conformăm prevederile legale naționale cu obiectivele și conținutul prevederilor statutului CPI.

Prin urmare, această intervenție legală a statului în mod remarcabil și cert asigură implementarea prevederilor Statutului CPI, obligație asumată de Republica Moldova prin ratificarea acestui instrument internațional.

În același timp, este necesar de remarcat faptul că recent, a suportat remanieri esențiale concepția privitoare la răspunderea pentru infracțiunile prevăzute la art. 135¹ din Codul penal, fiind operate esențiale amendamente prin Legea pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18 aprilie 2002,² adoptate la 04.04.2013, și nu a existat un articol analog cu articolul 135¹.

Totuși, autoritatea legislativă a comis unele carențe și erori de ordin tehnico-legislativ, care influențează negativ asupra calificării legale, interpretării corecte și aplicării echitabile a prevederilor art. 135¹ Cod penal.³ Concomitent, insuficiența materialelor științifice publicate în materia dată, la fel, reclamă întâmpinarea unor dificultăți în aplicarea veridică și tălmăcirea justă a prevederilor art. 135¹ din Codul penal. Mai mult, nu poate fi trecut cu vederea faptul că amendamentele recent operate în legea penală au pus atât în fața celor abilitați cu calificarea infracțiunilor, cât și în fața științei dreptului penal un șir de controverse generate de modificările esențiale aduse normei penale, ceea ce ne implică și mai mult la cercetarea temei abordate.

Legea penală națională definește infracțiunile contra umanității ca săvârșirea în cadrul unui atac generalizat sau sistematic lansat împotriva unei populații civile și în cunoștință de acest atac, Mai jos vom regăsi elementele infracțiunii împotriva umanității care se regăsesc și sunt conturate la art. 7 alin. (1), lit. a) din Statutul CPI⁴, prevederi pe care de altfel le-a preluat legea penală națională.

¹ <https://www.icc-cpi.int>

² Codul penal al Republicii Moldova, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002

³ Ibidem

⁴ [Chttps://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf](https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf)

Articolul 7 alineatul (1) litera (a), crimă împotriva umanității de omor

Elemente

1. Făptașul a ucis una sau mai multe persoane.
2. Comportamentul a fost comis ca parte a unui atac generalizat sau sistematic îndreptat împotriva populației civile.
3. Făptașul a știut că fapta făcea parte sau a intenționat ca fapta să facă parte dintr-un atac generalizat sau sistematic împotriva unei populații civile.

Deoarece articolul 7¹ se referă la dreptul penal internațional, dispozițiile sale, în concordanță cu articolul 22, trebuie să fie interpretate în mod strict, ținând cont de faptul că infracțiunile împotriva umanității se numără printre cele mai grave crime, ce sunt de interes primordial pentru comunitatea internațională în ansamblul ei și necesită un adoptarea unui comportament imediat și prompt în vederea curmării precum și a prevenirii apariției sau dezvoltării acestor crime. Pe plan internațional este inadmisibil un comportament care duce la săvârșirea infracțiunilor împotriva umanității, or dreptul internațional general aplicabil este recunoscut de principalele sisteme juridice ale lumii ca fiind un sistem de drept ce promovează și apără drepturile și libertățile fundamentale ale omului indiferent de configurațiile social-politice sau economice.

De asemenea observăm că ultimele două elemente pentru fiecare crimă împotriva umanității descriu contextul în care trebuie să aibă loc comportamentul manifestat. Aceste elemente clarifică participarea necesară și cunoașterea unei activități generalizate sau sistematice și recunoașterea acesteia ca atac împotriva unei populații civile. Cu toate acestea, ultimul element nu trebuie interpretat ca necesitând o dovadă că autorul a avut cunoștință de toate caracteristicile atacului sau de detaliile precise ale planului sau ale politicii statului sau a organizației. În cazul unui atac generalizat sau sistematic emergent împotriva unei populații civile, clauza de intenție a ultimului element indică faptul că acest element mental este îndeplinit dacă autorul a intenționat să continue un astfel de atac.

Și nu în ultimul rând, elementul cu privire la atac, care în conținutul art. 7² se caracterizează ca “Atac îndreptat împotriva unei populații civile”, astfel este înțeles ca fiind un curs de conduită care implică comiterea multiplă a actelor menționate la articolul 7 alineatul (1) din Statut împotriva oricărei populații civile, în temeiul sau în continuarea unei politici de stat sau a unei organizații de a comite un astfel de atac. Nu este necesar ca aceste acte să constituie un atac militar. Se prezumă că “politica de a comite un astfel de atac” presupune că statul sau organizația promovează sau încurajează în mod activ un astfel de atac împotriva populației civile.

Ca drept concluzie comparativă vom afirma că infracțiunile împotriva umanității în legea penală națională sunt caracterizate ca fiind un atac generalizat, fără a individualiza subiectul infracțiunii. O altă trăsătură este atacul sistemic și în cunoștință de cauză asupra populației civile³, cu alte cuvinte am spune că are loc oprirea populației băștinașe prin diferite metode, scopul final fiind nimicirea și distrugerea acesteia ca entitate socio-culturală.

Acestea fiind spuse, vom extrage ad litteram că infracțiunile contra umanității reprezintă atacul direct și permanent cu bună știință, voluntar și conștient îndreptat asupra unui popor, neam sau grup în scopul distrugerii, modificării sau nimicirii acestuia. Și aici numai vorbim de

¹ Ibidem

² Ibidem

³ Codul penal al Republicii Moldova, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002

încălcarea dreptului la viață sau la sănătate ci vorbim de încălcarea cumulativă a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale în mod unanim¹, de altfel nimicirea omului ca ființă zoon politikon².

Referințe:

1. CODUL PENAL al Republicii Moldova, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002
2. CONVENȚIA PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI ȘI A LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE.
3. ARISTOTEL. Politica. Bcurești: Paideia, 2001.
4. BRÂNZA S., STATI V, Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015
5. BRÂNZA S., STATI V. Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015.
6. GRAMA M, Participanții la infracțiune și particularitățile răspunderii lor, CEP USM, Chișinău, 2004

e-bibliografie

7. <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>
8. <https://www.icty.org/en/about/tribunal/establishment>
9. <https://www.icc-cpi.int>
10. https://sc.undp.md/jobget_doc/1999
11. <https://juridicemoldova.md/1710/mo9-codul-penal-al-republicii-moldova-modificat.html>
12. <https://lege5.ro/Gratuit/g43taojq/conventia-asupra-imprescriptibilitatii-crimelor-de-razboi-si-a-crimelor-contra-umanitatii-adoptata-de-adunarea-general-a-organizatiei-natiunilor-unite-la-26-noiembrie-1968-rezolutia-2391-xxiii>

¹ /www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron

² Aristotel. Politica. Bcurești: Paideia, 2001.

**RAȚIONAMENTELE TRANSPUNERII ÎN LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ
A DIRECTIVEI (UE) 2017/1731 PRIVIND COMBATEREA FRAUDELOR
ÎNDREPTATE ÎMPOTRIVA INTERESELOR FINANCIARE ALE
UNIUNII EUROPENE PRIN MIJLOACELE DE DREPT PENAL**

**REASONING FOR THE TRANSPOSITION INTO NATIONAL LEGISLATION OF
DIRECTIVE (EU) 2017/1731 REGARDING COMBATING FRAUD DIRECTED
AGAINST THE FINANCIAL INTERESTS OF THE EUROPEAN UNION THROUGH
CRIMINAL LAW MEANS**

CZU: 340.13(4-672 UE):343.351(478)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10725757>

PORUBIN Roman,

ORCID 0000-0001-8103-0137

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: roman.porubin@procuratura.md

Legiuitorul național în anul 2016, a instituit în legea penală răspunderea pentru delapidarea mijloacelor financiare rezultate din sursele externe, astfel Codul penal fiind completat cu art.332¹ și art.332²[1].

Deși mai bine de 7 ani în Legea penală națională sunt incriminate acțiunile de obținere frauduloasă și respectiv însușirea mijloacelor din fondurile externe, există totuși o reținere din partea organelor competente de a pune în aplicare la modul practic reglementările existente în Codul penal.

Prin Legea nr.112 din 02.07.2014, a fost ratificat Acordul de Asociere Republica Moldova (RM) - Uniunea Europeană (UE). Potrivit dispozitivului art.50 contracararea fenomenului fraudei și nemijlocit a corupției din Acord, autoritățile implicate cooperează în partea ce privește- ajustarea corespunzătoare a metodelor și mijloacelor de prevenire, contracarare și combatere a acestui flagel de fraudă și corupție în domeniul de executare a finanțelor destinate domeniului public, politica bugetară, controlul intern, inspecția financiară și auditul extern, inclusiv cooperarea între organismele administrative relevante[1]. Astfel, Republica Moldova s-a obligat într-o îndeplinire și executare corespunzătoare prevederilor care rezultă din Acordul de Asociere în partea ce se referă la delapidarea finanțelor publice, întocmind Foaia de parcurs și nemijlocit Planul național de acțiuni în vederea și pentru implementarea Acordului de Asociere RM – UE.

La fel, a fost aprobat Planul de acțiuni pentru implementarea măsurilor propuse de către Comisia Europeană în Avizul său privind cererea de inițiere a procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, precum și realizarea altor obligațiuni asumate ce rezultă din acordarea Republicii Moldova în luna iunie 2022, a statutului cu drepturile și obligațiile corespunzătoare de țară candidat de aderare la Uniunea Europeană.

Astfel, Republica Moldova și-a luat angajamentul de a executa și a îndeplini dezideratele rezultate din toate documentele de politici menționate supra, cu privire la prevenirea și combaterea fraudelor de finanțe publice.

În prezent, Ministerul Justiției elaborează Planul național de acțiuni privind realizarea criteriilor de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană și privind implementarea Acordului de Asociere RM- UE pentru anii 2023-2027, respectiv a fost definitivat proiectul Planului de acțiuni aferent capitolului 23 „Reforma justiției și drepturile fundamentale” [3]. Planul de acțiuni se fundamentează pe prevederile Acordului de Asociere, Agendei de Asociere 2021-2027, opinia Comisiei Europene din iunie 2022 și raportul Comisiei Europene din Februarie 2023, fiind totodată identificată legislația sectorială a Uniunii Europene care urmează a fi transpusă.

Prin Avizul nr.10484 din 04.08.2023 formulat de Procuratura Anticorupție, instituție care de fapt este chemată în lupta contra obținerii frauduloase și delapidărilor de fonduri externe, conform competenței materiale prevăzute de art.270¹ din Codul de procedură penală, a fost prezentată propunerea către Ministerul de Justiție, cu recomandarea de a completa Planul de acțiuni, cu acțiunea suplimentară de transpunere în legislația națională a Directivei (UE) 2017/1371 a Parlamentului European și a Consiliului, adoptată la 05.07.2017 [4], ca parte componentă a strategiei internaționale antifraudă a Comisiei [5], privind prevenirea, contracararea și combaterea fraudelor orientate contra intereselor financiare ale Uniunii prin instrumentele dreptului penal („Directiva PIF”). În motivarea recomandării instituției anticorupție, s-a reținut argumentul că prin acest instrument ar urma să se realizeze cu succes angajamentul de combatere a corupției mari la toate nivelurile.

Sușinim acest demers al Procuraturii Anticorupție, orientat spre o ajustare și revizuire a legislației interne, prin prisma Directivei (UE) 2017/1371, din raționamentele ce urmează.

Standarde comune impuse de Directiva PIF au menirea juridică să asigure un climat integru intereselor financiare ale Uniunii Europene prin alinierea definițiilor, sancțiunilor juridice și nemijlocit a termenelor de prescripție pentru infracțiuni specifice care afectează aceste interese comune. Aceste infracțiuni sunt cele de: delapidare/sustragere, inclusiv fraudă transfrontalieră în materia taxei pe valoarea adăugată (TVA), care generează daune în proporții deosebit de mari, corupție, spălare de bani și deturnare de fonduri. Această armonizare a legislațiilor influențează, în egală măsură, arealul investigațiilor și anchetelor penale inițiate de Parchetul European (EPPO), deoarece atribuțiile EPPO sunt prevăzute în conformitate cu Directiva PIF6, în măsura în care a fost transpusă în dreptul intern național. La fel, Directiva PIF ajută la recuperarea prin instrumente de drept penal a mijloacelor financiare și materiale UE utilizate necorespunzător.

Protecția intereselor resurselor financiare ale Uniunii Europene reprezintă un deziderat important atât al instituțiilor comunitare, cât și al autorităților naționale. În fiecare an din fondurile cu proveniență exterioară sunt finanțate numeroase programe care îmbunătățesc corespunzător viața socială a cetățenilor Republicii Moldova, iar utilizarea necorespunzătoare a fondurilor externe acordate, în mod direct îi afectează pe cetățeni și prejudiciază în egală măsură întregul proiect european.

Doar la etapa actuală, în Republica Moldova sunt în realizare 601 proiecte naționale sub forma angajamentelor totale în valoare de peste 3.373 Miliarde EUR și 1.441 Miliarde EUR

(sub formă de debursări totale). Procesul de monitorizare și supraveghere a implementării acestor proiecte este efectuat de către Cancelaria de Stat prin prezentarea de către beneficiarii programelor a unor rapoarte, însă, procesul dat nu implică un control riguros din partea statului în domeniul ce privește sustragerea sau fraudarea fondurilor externe.

Directiva PIF aduce valoare adăugată prin stabilirea de: norme minime comune privind definirea infracțiunilor și de sancțiuni pentru combaterea fraudelor și a altor activități ilegale care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii.

Transpunerea directivei în legislația națională este necesară, în special pentru a asigura: transpunerea consecventă a definițiilor infracțiunilor menționate la articolele 3, 4 și 5 și răspunderea persoanelor juridice și a persoanelor fizice, precum și sancțiunile privind acestea, în corespundere cu articolele 6, 7 și 9. Totodată, este necesară transpunerea adecvată a dispozițiilor privind exercitarea competenței (articolul 11) și termenele de prescripție (articolul 12).

Pentru o transpunere adecvată, statul trebuie să facă în continuare demersuri legislative pentru a alinia în totalitate legislația națională cu dispozițiile Directivei PIF. Acest aspect este deosebit de important pentru a permite procuraturilor să exercite investigații și anchete penale eficace.

De asemenea, este esențial ca statul să raporteze Comisiei Europene date statistice privind procedurile penale și rezultatul acestora [articolul 18 alineatul (2)]. Această raportare este deosebit de importantă pentru a evalua dacă interesele financiare ale Uniunii au fost protejate în temeiul Directivei PIF.

Reflectarea în dreptul intern al reglementărilor unionale, ar rezulta cu întărirea concentrării fondurilor în vederea realizării coeziunii economice și sociale.

Este necesar de a fi asigurată o protejare adecvată finanțării prealabile aderării, în acest sens organismele unionale pot acorda ajutorul necesar administrației naționale în lupta contra obținerii frauduloase și delapidărilor de fonduri externe.

Fraudele comise împotriva fondurilor UE, constituie infracțiuni ascunse, ceea ce înseamnă că nu pot fi descoperite fără controale *ex ante* sau *ex post* efectuate special în acest scop. Având în vedere că astfel de verificări nu pot fi stabilite cu exactitate și în egală măsură nu tot timpul fiind productive, majoritatea cazurilor de fraudă rămân nedetectate. Toată această stare de lucruri este agravată de lipsa părților vătămate individuale ale faptelor de sustragere săvârșite împotriva mijloacelor externe, care să sesizeze aceste fapte ilicite și să le aducă în atenția autorităților naționale sau internaționale competente. Reșind din natura sa ascunsă fenomenul de delapidare cu fonduri nu poate fi estimat cu exactitate în prezent.

Fiind un subiect și o problemă de importanță maximă pentru societate, considerăm a menționa că dintre cauzele de natură juridică a fraudelor, sunt de bază ineficiența legilor, conjugată cu lipsa de fermitate în aplicarea acestora, devansarea juridicului de realitatea infracțională și slaba motivare financiară a membrilor organelor juridice.

Există anumite probleme de conformitate juridico-penală, care trebuie abordate la modul adecvat, inclusiv unele aspecte ce se impun a fi soluționate pentru a crea condiții organelor de drept chemate să acționeze în acest sens, să desfășoare investigații și urmăriri penale eficiente de rezultat.

Modificările la legea penală națională au fost adoptate cu scopul de a întări protecția îm-

potriva infracțiunilor care aduc atingere intereselor naționale cât și cele financiare ale Uniunii Europene.

Totuși, evaluarea situației la zi, indică că transpunerea în legislația națională penală a răspunderii pentru fraudă de fonduri, necesită încă îmbunătățiri. Pentru o transpunere adecvată, statul trebuie să facă în continuare demersuri legislative pentru a alinia în totalitate legislația națională cu dispozițiile Directivei (UE) privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii, prin mijloace de drept penal.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002 [Accesat la 10.09.2023] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138778&lang=ro#
2. Legea nr.112 din 02.07.2014 pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte [Accesată la 10.09.2023] Disponibilă: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=83489&lang=ro
3. Planul național de acțiuni privind realizarea criteriilor de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană și privind implementarea Acordului de Asociere RM – UE pentru anii 2023 – 2027 [Accesat la 10.09.2023] Disponibil: https://justice.gov.md/sites/default/files/document/attachments/proiect_pna_2023-2027-mj_24.07.23.pdf
4. Directiva (UE) 2017/1371, adoptată la 05.07.2017, privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal („Directiva PIF”) [Accesată la 10.09.2023] Disponibilă: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L1371&from=EN>
5. Strategia antifraudă a Comisiei Europene: acțiuni intensificate pentru protecția bugetului UE [Accesată la 10.09.2023] Disponibilă: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:283041a7-6a5b-11e9-9f05-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF

DEVIANȚA VICTIMALĂ: ASPECTE CONCEPTUALE ȘI PROFILACTICE

THE VICTIMAL DEVIANCE: CONCEPTUAL AND PREVENTIVE ASPECTS

CZU: 343.988:316.624

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10725828>

SAMOILENCO Victoria,

ORCID ID: 0000-0002-5998-2622

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: victoria.samoilenko.92@gmail.com

Psihologul A. Neculau afirmă despre comportamentul deviant că „redă o situație de abatere de la normele unui grup, față de care se încalcă sistemul de reguli și consemne, atitudini și aspirații”. [1, pag.226-227] V. Dragomirescu afirmă despre comportamentul deviant că „se referă la abaterile de la normele și valorile sociale” [2, pag.6] iar R. K. Merton afirmă despre comportamentul deviant că „redă o reacție normală a oamenilor normali plasați în condiții anormale”. [3, pag.16] Pe baza acestor definiții, ne dăm seama că în sensul cel mai general, comportamentul deviant nu desemnează decât un comportament distructiv condiționat intern – biologic, psihologic, cât și extern – social, însă în doctrina psihologică, sociologică și criminologică s-a ajuns la includerea în spectrul comportamentelor deviante și a comportamentului autodistructiv. Din păcate numai comportamentul suicidal, de automutilare și toxicomaniile au cunoscut până în momentul de față o analiză profundă și multiaspectuală. Despre comportamentul deviant victimal se vorbește doar în cadrul victimologiei, în termeni foarte vagi, afectând grav orice activitate preventivă.

Devianța, exprimându-se ca o tendință de încălcare a normelor și valorilor sociale, nu are cum să nu înglobeze și comportamentul victimal. Acesta este o manifestare autodistructivă care are în calitate de semne obiective acțiunile de expunere la riscuri și situații de victimizare, precum și crearea situațiilor de victimizare, iar în calitate de semne subiective neglijența, gradul înalt de toleranță la acțiuni vătămătoare și intenția de a proiecta un nivel de pericol asupra propriei persoane, implicând, cel puțin același nivel de nocivitate ca și restul comportamentelor deviante, dacă nu chiar unul mult mai înalt. Atâta timp cât persoana și atributele sale – integritatea fizică, psihică, patrimoniul, inviolabilitatea sexuală, cinstea, demnitatea, etc. sunt socotite valori sociale, vom considera deviante inclusiv acțiunile distructive care depind în mod exclusiv de voința persoanei victimizate. Putem argumenta așadar, că o persoană care are tendința de a se antrena în relații sociale distructive, are o personalitate la fel de deviantă ca o persoană care se antrenează în relații sociale pentru a realiza un scop, o intenție distructivă.

Nu în zadar s-a constatat că există o predispunere a femeilor victime ale violenței în familie să prefere ca și partener intim o persoană agresivă. Astfel de femei preferă încă de la faza incipientă a relației să fie controlate, să li se pună limite, să fie gelozate, să depindă emoțional și economic, regăsind în astfel de comportamente un fals sentiment de protecție, și, în modul cel mai pervers așa spune, exploatând prin afișare propria vulnerabilitate, trăiesc un anumit nivel

de satisfacție. Este oare aceasta o problemă a agresorului? Din care parte ar trebui să acționăm preventiv dacă datele problemei sunt formulate în acest mod? Prin aceste întrebări ni se relevă și scopul prezentei cercetări – în primul rând de a opina în legătură cu aspectul invocat: dacă există sau nu o orientare deviantă a personalității de natură victimală, –în al doilea rând, de a conceptualiza și descrie esența acestei orientări, – iar în al treilea rând de a opina asupra ideii de acțiune preventivă. Opiniile din acest articol sunt fundamentate pe analize infracționale și studii asupra relațiilor victimă-agresor cât și pe generalizări teoretice din victimologie și psihologie.

Și în literatura de specialitate autohtonă am identificat surse care apreciază conduita victimală ca deviantă. D. Railean menționează despre caracterul social al comportamentului, susținând că „și comportamentul victimal, de asemenea, este un comportament social, dar acesta este un tip de comportament social deviant, deviația devenind în prezent o formă utilitară a reacției individului la situația concretă de viață”. [4, pag.71] Probabil dumneaei are în vedere faptul că orientarea deviantă victimală se formează după ce victima, în urma unor experiențe de victimizare a reușit să extragă anumite avantaje și a decis să se comporte similar în cadrul tuturor relațiilor sale sociale, mizând pe un fel de conduită „testată”, care a dat rezultate, apreciate de ea ca pozitive. Admitem acest punct de vedere, conduita victimală însă, până a fi întărită prin expunere experiențială, se poate forma și prin învățare (ex. preluarea instanței de jertfă de la un părinte) și la fel poate fi condiționată aprioric: așa cum există persoane care în mod natural, din cauza moștenirii genetice pot fi dominante și agresive, există persoane ce pot fi predispuse în mod natural să fie dominate și pasive.

Tot D. Railean afirmă că „comportamentul victimal este unul din tipurile de comportamente sociale deviante, cu un anumit specific, deoarece multe din particularitățile acestui comportament servesc drept factori criminogeni, devin condiții specifice ale crimei”. [4, pag.71] În aceste condiții, se nuanțează o problemă destul de importantă pe palierul prevenției: este susceptibilă conduita victimală la schimbare? Victimologii au dat aviz pozitiv la această întrebare și între timp, au reușit să construiască o nouă paradigmă de prevenire a crimei, care conform speculațiilor, ar putea să dea roade, dar care, în cazul Republicii Moldova mai ales, nu prea a fost testată în practică. În primul rând pentru că această nouă abordare implică crearea și organizarea unui serviciu victimologic, serviciu care, încă nu are un fundament legal și instituțional bine consolidat. Un astfel de serviciu necesită infrastructură: cadre bine pregătite, instituții, legi care să îl reglementeze, spații, logistică, tehnici de lucru, altfel spus, BANI.

Deși în formă rudimentară, putem spune că în Republica Moldova avem un serviciu victimologic, întrucât există 4 legi în virtutea cărora victimelor infracțiunilor li se acordă asistență victimologică, în special pentru anumite categorii de victime, iar aceste legi sunt: 1. Legea nr. 137 din 29-07-2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor; 2. Legea nr. 45 din 01-03-2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie; 3. Legea nr. 241 din 20-10-2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane; 4. Legea nr. 1225 din 08-12-1992 privind reabilitarea victimelor represinilor politice. Aceste legi din păcate cunosc un nivel slab de implementare și nu acoperă pe deplin necesitățile materiale și morale ale victimelor, astfel, ele alcătuiesc un cadru de prevenție și protecție victimologică imperfect. Domnul Valeariu Bujor a identificat spre exemplu anumite hibe în Legea nr. 137 din 29-07-2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor când aceasta era încă la nivel de proiect legislativ, subliniind incapacitatea acesteia de a reduce în special revictimizarea, [5] însă consemnările sale nu

au fost luate în considerație de legiuitor, fapt care, îmi pare o neglijență crasă, dacă nu chiar o formă de a desconsidera munca științifică și membrii comunității științifice din țara noastră la modul general, prin neluare în seamă.

Având în vedere că o bună parte din victimele infracțiunilor din țara noastră au devianță comportamentală victimală, îmi pare logic și corect ca fiecare caz de victimizare să fie abordat individual, iar ca tehnică de lucru, consider că ar trebui să acționăm după același model cu care se influențează pozitiv conduita agresorului. În penitenciare condamnaților li se perfectează plan individual de resocializare de către o echipă multidisciplinară alcătuită din educator, asistent social și psiholog. Acesta se întocmește în baza necesităților pe care condamnatul le prezintă dar și în baza riscurilor criminogene. După același model, victimelor li se poate perfecta un plan individual de reabilitare, la fel de către o echipă multidisciplinară, pe baza unei analize complexe a cazului de victimizare în urma căreia să fie identificate necesitățile victimei și riscurile victimogene. Această tehnică de lucru mi se pare ideală pentru victime, fiind capabilă să reducă semnificativ riscul de recidivă victimală, dar mult mai important, să asigure un nivel înalt de resocializare victimei prin corectarea comportamentului său deviant.

Conchidem că în comportamentul victimal regăsim o formă de devianță specifică, manifestată prin autodistrugere, devianță care se integrează deseori în sistemul cauzal al infracțiunii, uneori mai decisiv decât devianța comportamentală a agresorului, motiv pentru care, este necesar să elaborăm strategii preventive și de corecție, dar acest lucru nu se poate înfăptui decât prin crearea unui serviciu victimologic și promovarea unei politici victimologice eficiente. Ideal ar fi să existe un instrument de identificare a persoanelor cu o asemenea orientare a personalității și în ultimă instanță, un instrument de identificare a nevoilor și riscurilor victimogene prin aplicarea căruia se se poată elabora și realiza un plan individual de reabilitare și asistență victimologică, pentru a reduce riscul de revictimizare și a preveni infracțiunile pe cale victimologică.

Bibliografie:

1. Șchiopu, U. (coord.), Dicționar de psihologie. București: Ed. Babel, 1997, 738 pag.;
2. Dragomirescu, V., T., Psihosociologia comportamentului deviant. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1976, 305 pag.;
3. Merton, R.K. *Éléments de théorie et de méthode sociologique*. Paris: Plon, 1965, 515 pag.;
4. Railean, D., Comportamentul victimal al minorului în mecanismul infracțiunilor contra inviolabilității sexuale, săvârșite prin violență. În: *Revista Națională de Drept*, nr. 5(140) din 2012, pp. 71-76;
5. Bujor, V., Bejan, O., Unele propuneri de reglementare a activității de prevenire a revictimizării victimelor infracțiunilor. Publicat în *Jurnalul Juridic Național: Teoria și Practica*, nr. 2. 2016, p.p. 33-36. Accesat [10.08.2023] Disponibil: <https://bujor.md/wp-content/uploads/2020/07/UNELE-PROPUNERI-DE-REGLEMENTARE-A-AC-TIVITATII-DE.pdf>

INSTRUIREA SOCIUMULUI ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII CRIMINOLOGICE: REPERE TEMATICE ȘI METODOLOGICE

THEORETICAL-METHODOLOGICAL MILESTONES IN EDUCATING SOCIETY IN THE FIELD OF CRIMINOLOGICAL SECURITY

CZU: 343.988

DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.10725856>

SAMOILENCO Victoria,

ORCID ID: 0000-0002-5998-2622

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: victoria.samoilenko.92@gmail.com

Studiile criminologice au reușit să releve aspecte destul de importante referitoare la fenomenul criminalității și anume faptul că „victima are un rol deosebit de important în sistemul cauzal al infracțiunii” [1, p.74-75] iar „vinovăția victimei este un criteriu de elaborare a tipologiilor victimale”[2, pag.78]. Aceste aspecte au revoluționat semnificativ modul în care este organizată activitatea de prevenire a infracțiunilor. În deosebi studiile cu privire la cuplul penal victimă-agresor au scos în evidență faptul că devianța comportamentală se poate forma și dezvolta la indivizii umani atât într-un sens brutal, agresiv, cât și într-un sens recesiv, autoagresiv sau chiar totalmente victimal. Altfel spus, în virtutea unor trăsături de personalitate înăscute, predispozante, cât și în virtutea unor experiențe de viață negative, în fiecare comunitate apar indivizi inadaptați social cu un anumit tip de devianță comportamentală: unii dintre ei sunt predispuși să comită acte de agesiune, alții dimpotrivă, sunt predispuși să se expună la situații de victimizare având un potențial de receptivitate victimală ridicat.

Aceste generalizări teoretice, coapte în sânul științelor criminologice, favorizează o abordare nouă în prevenirea infracțiunilor, astfel, tot mai multe state au depășit momentul când se acționa unidirecțional în prevenirea infracțiunilor, adoptând concomitent cu paradigma criminologică, și o paradigmă victimologică, conștientizând că munca cu agresorii și potențialii agresori nu oferă un randament maxim, sociumul trebuind instruit în domeniul securității criminologice, anume într-o manieră în care potențialul de receptivitate victimală să fie diminuat semnificativ.

În Republica Moldova din păcate aceste idei inovatoare nu sunt foarte intens și sistematic aplicate în practică de către organele de ocrotire a normelor de drept. Nici prevenția victimizării primare, și nici prevenția recidivei victimale nu sunt în momentul de față punctate pe agenda politicii penale a statului, dar această realitate trebuie depășită, deoarece fenomenul infracțional i-a amplexat în țara noastră și există riscul ca Republica Moldova să fie privită din exterior, un simplu focar de criminalitate în Sud-Estul Europei Centrale care mimează calea integrării în spațiul comunitar european. A astfel de „reclamă” nu ne face față și nu poate scoate în evidență decât o verigă slabă a statului și anume incapacitate lui de a ține criminalitatea sub control.

Efectuând studii asupra relațiilor victimă-agresor, și axându-mă pe experiența mea de muncă în penitenciar, am constatat faptul că statul, în scopul prevenirii și combaterii criminalității, nu mai poate neglija la infinit instruirea sociumului în domeniul securității criminologice din cauza formelor brutale pe care le-a căpătat între timp fenomenul victimizării, precum și din cauza numărului mare de agresori și potențiali agresori în societate, corelat cu un număr mare de victime și potențiale victime. În jurul acestor constatări s-a și conturat scopul prezentului articol, cel de a identifica unele repere tematice și metodologice al acestui gen de activitate preventivă pe care statul ar trebui mai activ să și-l asume iar obiectivele care subscriu scopului menționat sunt cele de a analiza și descrie esența reperelor tematico-metodologice care au fost identificate ca urmare a mai multor analize infracționale efectuate în cadrul activității de penitenciarist dar și ca rezultat al analizelor efectuate asupra statisticilor victimologice și criminologice din ultimii ani. Consider așadar, că în instruirea sociumului există câteva direcții tematice importante care deja nu mai pot fi ignorate: a) stimularea comportamentului vigilent; b) formarea competenței victimologice; c) promovarea parenting-ului antiinfracțional; d) promovarea activismului civic și al participării comunitare pe pilonul antiinfracțional.

Stimularea comportamentului vigilent. Efectuând analize infracționale, am constatat faptul că există un număr semnificativ de infracțiuni în care victimei i se poate reproșa faptul că nu a manifestat precauție. Predomină situațiile în care victima ar fi putut să evite agresiunea manifestând mai multă prudență în fapte, inclusiv în relaționarea sa cu infractorul. Există locuri, perioade, obiceiuri, stiluri vestimentare și comportamentale, etc. care în anumite contexte pot favoriza infracțiunea, dar în același timp, crearea acestor contexte depinde în mare măsură de victimă. Când în comunitate predomină un anumit tip de criminalitate, statul trebuie să întreprindă măsuri nu doar pentru a identifica agresorii și potențialii agresori ori pentru a acționa preventiv și educativ asupra lor, dar și pentru a stimula vigilența victimelor și potențialelor victime, în sensul de a le educa să nu creeze contexte ori situații care să favorizeze infracțiunea, în special în mediile sociale în care sunt identificate un număr mare de victime. Metodologic vorbind, acest fapt se poate realiza prin propagarea informației în mass-media: radio, TV, internet, ziar, etc.

Formarea competenței victimologice. Competența victimologică, despre care în doctrina autohtonă se menționează că ar trebui să fie un atribut profesional al cadrelor polițienești [3, pag.76], se manifestă mult mai profund, nu doar exercitând o funcție ori practicând o profesie, fiind o competență care se formează și se antrenează inclusiv într-un context social, de relaționare. Aceasta este o competență pe care o au doar unii indivizi din masa socială. Aceștia au „un ochi ager” cu care identifică semnalele comportamentale atât a persoanelor predispuse să devină victime cât și a persoanelor predispuse să agreseze, la fel cum au și capacitatea de a analiza obiectiv coraportul de forțe, evaluând-și corect șansele de reușită, reglând mult mai eficient comportamentul în interacțiunea cu agresori și potențiali agresori. Această competență poate fi formată și dezvoltată prin intermediul unei politici educaționale preventive, în școli și instituții ale învățământului nonformal.

Promovarea parenting-ului antiinfracțional. Nu am identificat în literatura de specialitate nici o sursă în care să se vorbească despre un parenting antiinfracțional. În accepțiune mea, un parenting antiinfracțional ar desemna acel stil de creștere și educare a copiilor de către părinți, în care sunt excluse riscurile ce pot favoriza instalarea unor trăsături de personalitate deviante,

atât criminale cât și victimale. Psihologic vorbind, parenting-ul antiinfrațional este un model de parenting corect, axat pe toleranță și comunicare, care exclude agresivitatea de orice tip și care într-un final, nu poate determina decât o creștere și dezvoltare armonioasă a copilului, o capacitate a acestuia de a relaționa asertiv, evitând antrenarea în relații abuzive și patologice. Metodologic vorbind, parenting-ul antiinfrațional poate fi dezvoltat și promovat ca și concept de către structurile neguvernamentale iar statul trebuie să faciliteze inclusiv prin finanțare crearea unor asemenea structuri. Pot fi create la fel centre pentru părinți și viitorii părinți pe lângă instituțiile statului (școli, spitale etc.) după modelul centrelor prietenoase tinerilor, în care parenting-ul antiinfrațional să fie stimulat, cultivat și promovat.

Promovarea activismului civic și al participării comunitare pe pilonul antiinfrațional. Membrii comunității trebuie antrenați să se solidarizeze nu doar în chestiuni legate de mediu. O dezvoltare durabilă a societății implică și o reacție comună împotriva fenomenului infrațional pe măsură. Oamenii sunt pasivi în a sesiza organele de drept atunci când observă sau bănuiesc că s-a comis o infracțiune dacă aceasta nu-i vizează nemijlocit ca victime. Trebuie cultivată și stimulată grija și atitudinea ocrotitoare pentru „cel de alături”. Numai prin solidarizare societatea poate lupta împotriva criminalității, însă acest lucru nu se întâmplă în Republica Moldova, care are o societate pasivă din acest punct de vedere și trebuie animată pentru a depăși această realitate.

Conchidem faptul că sociumul are un mare potențial preventiv atunci când vorbim despre criminalitate, dar acest potențial poate fi valorificat numai prin stimularea lui în sens formativ. El poate fi educat într-o manieră preventivă, stimulat să devină vigilent și intolerant în raport cu orice formă de agresivitate. Prevenirea criminalității și creșterea nivelului de securitate criminologică ar trebui așadar, să nu rămână sarcini și preocupări strict ale organelor de ocrotire a normelor de drept, acestea reprezintă un interes social deosebit, un scop în sine, de care depinde traiectoria de dezvoltare a statului și prin urmare, necesită o antrenare cât mai activă și o concentrare a eforturilor care trebuie să parvină de la toți agenții societății: structuri statale, inclusiv civile, structuri non-guvernamentale, și în primul rând membrii societății.

Bibliografie:

1. Полубинский, В.И. Правовые основы учения о жертве преступления. Учебное пособие. Нижний Новгород (Горький): 1979, 84 ст.;
2. Șavga, A., Vinovăția victimei: sancționare versus justificare. În: Materialele conferinței științifice internaționale „„Infrațiunea—Răspundereapenală—Pedeapsa. Drept și Criminologie”, din 24-25 martie, 2022, ed. II. Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 370-392;
3. Gladchi, G., Formarea competenței profesionale victimologice în învățământul polițienesc. În: Materialele conferinței științifice internaționale „Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept”, din 4 decembrie 2020. Chișinău: DEP al Academiei „Ștefan cel Mare” al MAI, 2021, pp. 75-79.

VIOLENȚA: MECANISMUL DE CONSERVARE ȘI PERPETUARE A SUBCULTURII PENITENCIARE

THE VIOLENCE: THE MECHANISM OF PRESERVATION AND PERPETUATION OF THE PENITENTIARY SUBCULTURE

CZU: 343.615:343.82

DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.10725876>

SAMOILENCO Victor,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID ID: 0000-0002-9277-5983

E-mail: samoilencovictor84@gmail.com, vic84@mail.ru

Subculturalizarea mediului carceral reprezintă în fapt, un fenomen previzibil și ineluctabil. Angajații penitenciarelor agreează că „subcultura penitenciară reprezintă un fenomen inevitabil, deoarece condamnații, în locurile de detenție, încearcă să găsească modalități de atenuare a condițiilor severe de detenție, de a-și găsi rostul său în mediul penitenciar”. [1, pag.148] Teoreticienii mai consideră că subculturalizarea mediului carceral este legată și de orientarea socială din start negativă a condamnaților, unii afirmând că există condamnați care intră în penitenciar deja subculturalizați, iar alții se subculturalizează în detenție. Este dificil în aceste condiții să determinăm ce anume și cum asigură subculturii penitenciare continuitate și stabilitate, motiv pentru care, ne propunem un demers argumentativ în cadrul căruia, după o etapă prealabilă de studiu bibliografic și observații efectuate aspra subculturii penitenciare, vom evidenția rolul violenței ca și mecanism psihologic și socio-comportamental, în conservarea și perpetuarea respectivei subculturi.

Unii susțin că subcultura se perpetuează și conservă prin intermediul argoului. Anume „prin intermediul argoului, deținuții consolidează și transmit din generație în generație principiile de comportament și modul de existență a comunității penitenciare, astfel, stabilizând relațiile subculturale în locurile de ispășire a pedepselor prin privațiune de libertate. La fel, argoul și simbolurile folosite în transmiterea de informații permit a proteja grupul și a organiza în comun activități interzise, neacceptate social”. [2, pag.17]

Admitem faptul că argoul criminal este un element inerent și deosebit de important al subculturii penitenciare însă, elementul care asigură perpetuarea și conservarea subculturii nu poate fi de natură lingvistică ci în mod imperativ, de natură psihologică și socio-comportamentală, astfel, suntem îndreptățiți să credem că subcultura penitenciară nu s-a prezentat până în momentul de față ca un fenomen efemer numai din cauza faptului că în penitenciar există acele condiții necesare și suficiente de manifestare a forței coercitive în sens negativ, care parvine de la condamnați în formele cele mai diverse și brutale posibile, și acestea le reprezintă actele de violență. De regulă atributul forței în detenție, prin urmare și „pretinsul drept de a aplica violență” îl au condamnații puternici din punct de vedere psihic, fizic și în deosebi financiar. Aceștia de regulă se impun ca lideri informali și demonstrează în cadrul grupului subcultural o capacitate mai mare de a asigura continuitatea activităților ilicite în mediul penitenciar.

Numai violența, atât fizică cât și psihică, poate fi considerată adevăratul mecanism de conservare și perpetuare a subculturii penitenciare. „Violența ca fenomen tipic vieții carcerale este indisolubil legată de efectul represiv al normelor de subcultură, norme care favorizează stratificarea socială a deținuților, stratificare ce alimentează conflictele dintre deținuți, abuzurile și actele de violență ce au loc între aceștia”. [3, pag.155] Fiind mecanismul prin care își asigură persistența și caracterul constant, „subcultura penitenciară a condamnaților din Republica Moldova justifică violența și alimentează conflictele dintre diferite caste de deținuți, ea s-a format pe fonul ignoranței, în vechile închisori sovietice care nu asigurau o separare a condamnaților”. [4, pag.717]

Una din trăsăturile cele mai reprezentative ale subculturii penitenciare este ierarhia informală a condamnaților, care implică un nivel înalt de stratificare socială a condamnaților, ori, „societatea carcerală a ajuns extrem de stratificată și din cauza violenței, care a devenit principalul instrument de discriminare a grupurilor vulnerabile de deținuți”. [5, pag.365] Este de la sine înțeles că un statut social inferior unui condamnat nu i se poate impune decât în mod ilegal, de către agenți care nu reprezintă statul și evident nu prin dialog pașnic și compromis, recurgându-se la varii metode violente: intimidare, agresiune fizică, șantaj, amenințare etc.

Pe durata activității profesionale, am constatat că scopul subculturii penitenciare a depășit cu mult ideea de a organiza o contra-rezistență la normele legale impuse de administrația penitenciarului, la fel acest scop nu este cel de a condiționa ca unii condamnați să trăiască bine în penitenciar iar alții în condiții mai modeste. Subcultura penitenciară are un scop în sine mult mai periculos și puternic nuanțat, și anume cel de a asigura condiții optime pentru criminalitatea penitenciară, fiind un paravan pentru un tip specific de criminalitate organizată, constituită din infracțiuni care sunt coordonate din penitenciar dar se desfășurează inclusiv în afara lui. Este și de așteptat ca întru realizarea unui scop socialmente atât de periculos să se recurgă la violență.

În societatea carcerală există un grup de condamnați care au interese criminale mult mai voalate: ei numai la primă vedere se prezintă ca și condamnați obișnuiți, dar în fapt, există suficientă informație operativă care să demonstreze apartenența la grupări criminale mult mai mari decât cele de nivel național. În gândirea lor nu există noțiunile de „a ierta”, „a tolera” ori „a face excepție”, fiind convinși că numai prin violență sistemul subcultural poate fi menținut. În fapt, prin violență acest sistem a fost creat și impus în vechile închisori sovietice. Tot prin violență a fost exportat în mediul extracarceral, reimportat, devenind un fenomen pansovietic și pansubcultural.

Admitem că în mediul carceral există și acte de violență care nu se săvârșesc sub paravanul normelor subculturale: există în mod logic conflicte spontane între deținuți, conflicte care au pre-existat până la condamnare, animozități și relații tensionate rezultate din detențiile anterioare ale condamnaților, conflicte apărute pe fonul ebrietății alcoolice ori din cauza accesului limitat la astfel de resurse interzise etc. Apar frecvent comportamente spontane de agresiune sexuală (care nu sunt raportate din cauza prescripțiilor subculturale), autoagresiuni, comportamente violente în raport cu angajații, amenințări cât și atacuri directe, însă, comportamentul agresional manifestat în scopul conservării subculturii penitenciare, anume în scopul menținerii ierarhiei non-formale, estorcărilor de bani de la condamnați, recuperării diferitor pretinse datorii etc. – acestea sunt formele de violență cele mai periculoase, care cunosc un nivel slab de raportare și destabilizează cel mai mult emoțional și psihocomportamental deținuții, favorizând

decisiv conduita suicidară, autoizolarea în condițiile art. 206 a Codului de Executare al Republicii Moldova cât și alte forme de inadaptare socială specifice deținuților.

Concluzionăm faptul că în orice explicație cauzală și evolutivă a subculturii penitenciare, nu se poate face abstracție de violență, care în fapt, este elementul psihologic și socio-comportamental în parametrii căruia această sub cultură s-a creat, perpetuat, conservat și evoluat în timp. Pentru a diminua fenomenul subculturalizării în penitenciare așadar, este esențial în primul rând să elaborăm o nouă strategie de combatere a violenței, strategie care ar trebui să se bazeze pe: a) regândirea criteriilor de separație între deținuți; b) reconstrucția infrastructurii penitenciare într-o manieră care să favorizeze respectarea criteriilor de separație și deținerea condamnaților în grupuri mici, astfel încât să minimalizăm socializarea subculturală a acestora și atragerea de noi adepți; c) valorificarea la maxim al efectului terapeutic și corecțional al acțiunilor de resocializare. Deasemenea este important ca organele de drept să se solidarizeze pentru a combate flagelul subcultural din afara mediului de detenție, care este interconectat la realitatea carcerală și o modelează.

Bibliografie:

1. Rusu, O., Generalități privind evoluția și conținutul subculturii criminale. În: Analele Științifice ale Academiei “Ștefan cel Mare” a MAI al RM, Ed. VII, compartimentul „Științe socioumanistice. Chișinău, 2007, pp.147-150;
2. Mărgărint, T., Argoul ca element al subculturii penitenciare. În: Materialele conferinței științifice internaționale „Integrare prin cercetare și inovare” din 8-9 noiembrie 2018. Chișinău: CEP USM, 2018, pp. 14-17;
3. Samoilenco, V., Subcultura criminală – factor ocrotitor al violenței în penitenciar. În: Analele științifice ale USM. Științe Juridice. Științe Sociale” din 16 septembrie 2022. Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 154-157;
4. Samoilenco, V., Causalitatea și factorii de risc ai violenței carcerale. În: Materialele conferinței științifice internaționale „Omul. Criminologia. Știința”, ed. II, din 24 martie 2023. Chișinău: Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, vol. I, 2023, pp. 715-719;
5. Samoilenco, V., Supracriminalizarea și hipercriminalizarea persoanelor private de libertate prin expunerea la procese subculturale în mediul carceral. În: Materialele conferinței științifice naționale „Infrațiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie” ed. II, din 24-25 martie 2022. Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 361-369.

CLASIFICAREA COMPORTAMENTELOR VIOLENTE ÎN MEDIUL CARCERAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

CLASSIFICATION OF VIOLENT BEHAVIORS IN PRISON ENVIRONMENT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 343.615:343.82

DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.10725898>

SAMOILENCO Victor,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID ID: 0000-0002-9277-5983

E-mail: samoilencovictor84@gmail.com, vic84@mail.ru

Agresivitatea și violența duc la confuzie conceptuală, deseori fiind abordate ca și sinonime. Nu este corectă o astfel de abordare, însă este corect să spunem că ambele implică manifestarea unor comportamente distructive. [1, pag.125] În clasificarea acestora s-a recurs la diferite criterii, teoreticește vorbind, considerându-se că există violență și agresivitate care se manifestă la nivel fizic, psihic, verbal, sexual, economic etc.[2, pag.55] În termeni generali, suntem de acord, însă când abordăm problema violenței carcerale, este necesar să identificăm și alte criterii, să depășim limita formelor pe care le îmbracă astfel de comportamente și să mergem spre contexte, subiecți, obiectul atentării, interconexiunile subculturale, legătura cu procedurile formale etc. Numai în acest mod vom avea în baza la ce, să elaborăm o strategie de combatere a violenței în penitenciare cu sorți de izbândă.

Pornind de la faptul că violența reprezintă un fenomen ce caracterizează pe deplin viața carcerală, [3, pag.155] determinând un nivel înalt de stratificare socială al condamnaților și proiectând un nivel înalt de pericol asupra persoanelor, atât angajați cât și condamnați, scopul prezentului studiu este cel de a sistematiza, prin clasificarea pe diferite criterii, a conduitelor violente și actelor de agresiune săvârșite de către condamnați în mediul de detenție. Obiectivele care subscriu scopului enunțat sunt: a) identificarea criteriilor de clasificare; b) identificarea categoriilor de comportamente violente și acte de agresiune pentru fiecare criteriu identificat; c) identificarea exemplelor pentru fiecare categorie; d) elaborarea unor recomandări cu caracter ameliorativ. În acest demers mă voi axa pe observațiile sistemice efectuate asupra comportamentului condamnaților pe durata activității mele profesionale precum și pe generalizările teoretice din cadrul doctrinei psihologice și criminologice.

Sesizând că există o anumită legătură între manifestarea comportamentului antisocial al condamnaților și apartenența lor la grupul subcultural, am considerat că un prim criteriu de clasificare a conduitelor violente și actelor de agresiune ar trebui să îl constituie „interconexiunile psihocomportamentale ale actului agresional/violent cu subcultura”. În baza acestui criteriu am identificat 3 tipuri de comportament:

1. conduite violente și acte de agresiune care sunt săvârșite în mod independent de factorii subculturali: acte de violență și agresiune ce rezultă din conflicte spontane iscate din cauza accesului limitat la anumite resurse, din conflicte iscate la beție etc.;

2. *conduite violente și acte de agresiune care sunt axate nemijlocit pe asigurarea funcționalității normelor de subcultură:* intimidarea și aplicarea violenței în scopul estorcării de bani de la condamnați, recuperării de datorii, în scopul de a colecta bani în bugetul comun al condamnaților (obșeac), aplicarea violenței ca pedeapsă pentru încălcarea unei norme subculturale (defăimarea, cooperarea cu administrația penitenciarului, tăinuirea faptei infracționale, etc.), aplicarea violenței psihologice și fizice pentru a impune ierarhia (intimidarea unui deținut din casta umilită să presteze careva munci, să nu fregventeze o anumită activitate, să nu intre în anumite încăperi – bucătărie, cantină, etc.);

3. *conduite violente și acte de agresiune care nu asigură funcționalitate normelor subculturale dar care sunt fundamentate pe convingeri, valori și atitudini subculturale ale condamnaților:* agresiunea sexuală față de violatori și pedofili este justificată de normele subculturale, dar nu este un imperativ, și nu reprezintă un fapt esențial pentru conservarea și perpetuarea subculturii, acest tip de agresiune răspunde mai curând unui instinct de satisfacere a nevoilor sexuale și mai puțin nevoii de a asigura funcționalitate normelor subculturale.

În funcție de nivelul de anticipare a actului agresional ori violent, distingem între: a) comportamente spontane: acte care apar din conflicte și altercații; b) comportamente premeditate: acestea sunt acte planificate, servind unui scop răzbunător sau obținerii unui beneficiu.

În funcție de obiectul atentării distingem: a) conduite violente și acte de agresiune orientate spre propria persoană: condamnații cel mai frecvent se automutilează pentru a obține un beneficiu, dar și în scop de a obține plăcere și detensionare; b) conduite violente și acte de agresiune orientate spre alt condamnat sau grupuri de condamnați; c) conduite violente și acte de agresiune orientate spre membrii administrației penitenciarului; d) conduite violente și acte de agresiune orientate spre obiectele aflate în dotarea penitenciarului: distrugerea mobilierului, veselei, ușii de la celulă etc.

Actele de violență și comportament agresional mai pot fi clasificate și în funcție de legătura acestora cu anumite proceduri formale:

1. comportamente violente și agresionale manifestate în contextul măsurilor de regim, de regulă în scop de protest: în cazul efectuării controlului de specialitate, în timpul perchezițiilor opinate și inopinate, în timpul efectuării apelului numeric etc.;

2. comportamente violente și agresionale manifestate în contextul anunțării unei decizii nefavorabile: risc de recidivă ridicat în cazul evaluării pentru aplicarea amnistiei, decizii ale comisiei penitenciarului ori instanței de judecată privitoare la aplicarea art. 91, 92 CP RM, anunțarea deciziei cu privire la sancționarea disciplinară ori când se solicită explicație legată de săvârșirea unei abateri;

3. comportamente violente și agresionale manifestate în contextul desfășurării acțiunilor de resocializare: în cadrul programelor de terapie psihosocială față de facilitator cât și față de alți condamnați, instruirii profesionale, desfășurării unor activități de muncă etc.;

4. comportamente violente și agresionale care nu au legătură cu procedurile formale prevăzute de legislația execuțional-penală și actele normative în vigoare.

În funcție de gradul prejudiciabil și nivelul de sancționare distingem: a) comportamente violente și agresionale care se pretează sancționării disciplinare a condamnatului: în special comportamente de violență și agresiune verbală, manifestate prin înjurături, cuvinte necenzurate etc.; b) comportamente violente și agresionale care se pretează sancționării penale (când prin

comportamentul său violent și/sau agresiv condamnatul atinge un nivel mai înalt de încălcare a ordinii de drept, săvârșind o infracțiune): atac asupra colaboratorului sau altui condamnat soldat cu vătămarea gravă a integrității corporale și afectarea sănătății sau cu deces, se pretează sancțiunii penale deasemenea comportamentul de agresiune sexuală iar unele comportamente mai pot fi calificate ca huliganism, etc.

Având în vedere această diversitate a comportamentului agresional și violent în mediul de detenție, putem formula următoarele recomandări cu caracter ameliorativ: a) asigurarea unor măsuri de profilaxie conflictogenă asupra condamnaților, axate pe formarea abilităților și competențelor emoționale și interpersonale: instruiți, terapii psihosociale, alte activități cu caracter psihocorecțional, formativ și informativ; b) instruirea personalului de acțiune preventiv: formarea abilității de a achiziționa informație operativă legată de existența relațiilor conflictuale între condamnați în scopul instituirii unor criterii specifice de separație în conformitate cu legislația execuțional-penală [4, art.205, al.2] precum și asigurării transferului în alte penitenciare din considerente legate de securitate; formarea abilităților de relaționare pe palierul interacțiunii profesionale cu deținutul; activități instructiv-formative axate pe diminuarea gradului de aversiune față de populația carcerală; respectarea regulilor în cadrul procedurilor formale, atât cele legale cât și cele deontologice.

Conchidem că actele de violență și agresiune care se săvârșesc în mediul de detenție se caracterizează printr-o specificitate anumită, de unde și necesitatea de a identifica noi criterii de clasificare și sistematizare care să servească elaborării unei strategii de diminuare și combatere mai eficiente. Nu doar forma ci și obiectul, motivul, subiectul, contextul atentării, etc. reprezintă criterii de clasificare a actelor agresionale și violente în detenție, iar aceste criterii trebuie analizate inclusiv prin prisma prevenției.

Bibliografie:

1. Potîng, A., Botnari, I., Teorii explicative ale agresivității. În: Studia Universitatis Moldaviae, nr. 5(115) din 2018, Chișinău: 2018, pp. 125-128;
2. Racu, I. Studiul violenței – aspecte psihologice. În: Materialele conferinței științifice internaționale „Formarea inițială și continuă a psihologilor în domeniul protecției copilului față de violență” din 26 octombrie 2018, Chișinău: UPSIC, 2018, pp. 54-68;
3. Samoilenco, V., Subcultura criminală – factor ocrotitor al violenței în penitenciare. În: Analele științifice ale USM. Seria „Lucrări studențești”. Ediția 2022, Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 154-157;
4. Codul de Executare al Republicii Moldova nr.443 din 24.12.2004, publicat în Monitorul Oficial nr. 214 -220, art. 704 din 05.11.2010.

ANALIZA MATERIALELOR ȘTIINȚIFICE PRIVIND RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU AMESTECUL ÎN ÎNFĂPTUIREA JUSTIȚIEI ȘI ÎN URMĂRIREA PENALĂ PUBLICATE PESTE HOTARE

THE ANALYSIS OF SCIENTIFIC MATERIALS REGARDING CRIMINAL LIABILITY FOR INTERFERENCE IN THE ADMINISTRATION OF JUSTICE AND CRIMINAL PROSECUTION PUBLISHED ABROAD

CZU: 343.222:343.123.1(100)

DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.10725929>

BRAGOI Constantin,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0009-0000-0457-9636

E-mail: bragoiconstantin5s@gmail.com

SUMMARY

In this article, we aimed to analyze scientific materials in the field of crimes of interference in the administration of justice and criminal prosecution (art. 303 of the Criminal Code of the Republic of Moldova) published outside the borders of the Republic of Moldova. In the content of the paper, some ideas are capitalized, which derive from the comparative law analysis of the crimes provided for in art. 303 of the Criminal Code of the Republic of Moldova and analogous crimes, as they are regulated in the criminal law of other states. The interest in this subject turned out to be a special one, because studying the doctrinal experiences of other states has a considerable weight for the alignment of the criminal legislation of the Republic of Moldova with international standards.

Keywords: *criminal law, crime, interference in the administration of justice, interference in the criminal investigation, court of law, criminal investigation body, scientific materials published abroad.*

În doctrina străină, mai mulți autori au abordat în lucrările lor aspecte legate de răspunderea penală pentru amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală, în felul în care este reglementată aceasta în legea penală a altor state.

Respectând succesiunea cronologică, vom începe analiza materialelor științifice pe marginea subiectului investigat cu lucrarea doctrinarilor S. A. Gorelic și L. V. Lobanova [1], ce datează din anul 2005. Acești autori menționează că prin incriminarea infracțiunilor de obstrucționare a înfăptuirii justiției și efectuării unei cercetări preliminare „s-a instituit o garanție a independenței judecătorilor, procurorilor, anchetatorilor sau a altor persoane care efectuează urmărirea penală” [1, p. 75].

În rezultatul analizei, cercetătorii S. A. Gorelic și L. V. Lobanova afirmă că obiectul principal al infracțiunii de obstrucționare a înfăptuirii justiției îl constituie „relațiile sociale care asigură independența puterii judecătorești și securitatea justiției de la interferențe ilegale” [1, p. 75-76]. Iar obiectul principal al infracțiunii de obstrucționare a efectuării unei cercetări preliminare îl formează „relațiile sociale menite să asigure independența procesuală a persoanei care efectuează urmărirea penală” [1, p. 82].

În contextul investigării laturii obiective a acestor infracțiuni, susținem pe deplin opinia lui S. A. Gorelic și L. V. Lobanova, potrivit căreia fapta prejudiciabilă a infracțiunilor se poate exprima numai în „acțiune” [1, p. 77]. În același timp este important de menționat că autorii consideră că „nu orice acțiune sub formă de influență poate fi calificată în baza art. 294 din Codul penal al Federației Ruse [2], însă doar influența ilegală, deoarece contestarea soluțiilor emise de către judecători, procurori sau anchetatori nu se consideră imixtiune în activitatea acestora” [1, p. 78].

În încercarea de a identifica momentul de consumare a infracțiunilor, doctrinarii relevă că „infracțiunile sunt formale și se consideră consumate din momentul admiterii acțiunilor de obstrucționare a înfăptuirii justiției și efectuării unei cercetări preliminare” [1, p. 80].

O altă lucrare ce datează din anul 2009 și care, într-o anumită măsură, intercalează cu tema supusă cercetării, este lucrarea doctrinarilor români *Gh. Diaconescu* și *C. Duvac* [3]. Autorii argumentează faptul că justiția este o formă fundamentală de realizare a puterii de stat, constând în soluționarea cauzelor civile, penale și altele, prin aplicarea legii la cazurile concrete. La fel, aceștia pe bună dreptate afirmă că „justiția reprezintă o valoare socială deosebit de importantă, de a cărei nestingherită înfăptuire depinde întreaga ordine de drept” [3, p. 487].

Tot în doctrina română, din 2011 datează manualul elaborat de doctrinarul român *A. Boroș* [4]. În cadrul acestei lucrări, autorul argumentează incriminarea „ultrajului judiciar” prin „protejarea persoanelor cu atribuții judiciare importante în realizarea actului de justiție împotriva manifestărilor de violență psihică sau fizică pe durata exercitării acestor atribuții”. Tot în acest context, autorul explică justificarea incriminării distincte a infracțiunii de ultraj judiciar față de infracțiunea de ultraj, prin aceea că „judecătorul, procurorul sau avocatul au atribuțiile judiciare cele mai importante, iar modul de îndeplinire a acestora depinde decisiv de buna desfășurare a cursului unui proces și rezultatul acestuia” [4, p. 333].

În cele ce urmează, va fi analizată publicația științifică, avându-l ca autor pe doctrinarul ucrainean *G. E. Bershov* [5], ieșită de sub tipar în 2013. Scopul urmărit de autor la elaborarea lucrării constă în caracterizarea formei și conținutului laturii subiective a infracțiunii de amestec în activitatea organelor judiciare.

Astfel, doctrinarul *G. E. Bershov* consideră că infracțiunea de amestec în activitatea organelor judiciare se caracterizează prin „intenție directă”. La fel, autorul susține că „infracțiunea nu poate fi săvârșită prin neglijență, deoarece are un scop special de a împiedica îndeplinirea atribuțiilor de serviciu sau pentru a obține o hotărâre ilegală” [5, p. 253].

Din anul 2015 datează lucrarea autoarei *N. Ya. Otchak* [6], în care, printre altele, se menționează că infracțiunea de amestec în înfăptuirea justiției incriminată la alin. (1) art. 376 din Codul penal al Ucrainei [7] este una „formală”, iar latura obiectivă constă în „amestecul sub orice formă în activitatea judecătorului” [6, p. 154].

Susținem pe deplin părerea cercetătoarei *N. Ya. Otchak* cu privire la faptul că fapta prejudiciabilă a infracțiunii se poate exprima numai în „acțiune”, deoarece în opinia noastră amestecul în activitatea organelor judiciare printr-o inacțiune este imposibilă, or, însăși inacțiunea reprezintă un refuz de a interveni în activitatea justiției.

În această ordine de idei, urmează de remarcat că în doctrină s-au exprimat și alte opinii cu privire la posibilitatea intervenției în activitatea organelor judiciare prin inacțiune. În special, adepții acestei opinii afirmă că săvârșirea faptei prin inacțiune este posibilă atunci când fapta

penală este săvârșită de o persoană ce se folosește de funcția sa. Astfel, spre exemplu doctrinarul *V. V. Maltsev* consideră că această infracțiune poate fi săvârșită prin inacțiune „în situația în care autorul faptei refuză să furnizeze anumite informații necesare soluționării unei cauze” [8, p. 13]. Iar doctrinarul *V. V. Namnesev* susține că „amestecul în activitatea organelor judiciare ar trebui să includă și refuzul de a prezenta judecătorului în mod intenționat materialele sau documentele necesare pentru examinarea unei cauze” [9].

Continuând cu reflecțiile autoarei *N. Ya. Otchak*, prezintă interes și precizările acesteia cu referire la faptul că „o cerere de a emite o anumită hotărâre favorabilă unei persoane este o modalitate de a interveni în activitatea judecătorului, numai în cazul în care o asemenea cerere este formulată de o persoană care are o anumită influență asupra judecătorului” [6, p. 156].

În cele ce urmează, vom menționa articolul științific elaborat în anul 2020 de către autoarea ucraineană *L. Paliukh* [10], în care s-a efectuat analiza laturii obiective a infracțiunii prevăzută la art. 376 din Codul penal al Ucrainei.

Doctrinara *L. Paliukh*, la fel ca și ceilalți doctrinari ucraineni consideră că latura obiectivă constă în „amestecul sub orice formă în activitatea judecătorului” [10, p. 263], iar fapta prejudiciabilă se poate exprima numai în „acțiune” [10, p. 264].

Autoarea relevă că „amestecul în activitatea instanțelor judecătorești se poate manifesta prin influențe ilegale asupra victimei (presiuni, amenințări, rugăminți etc.)”. Totodată, precizează că „acțiunile de corupere a unui judecător urmează a fi calificate în baza art. 369 din Codul penal al Ucrainei, nefiind necesară calificarea suplimentară conform art. 376 din Codul penal al Ucrainei” [10, p. 265].

În conținutul lucrării sale, *L. Paliukh* ajunge la concluzia că legislatorul ucrainean urmează să concretizeze formele de exercitare a amestecului în activitatea justiției într-o listă exhaustivă prevăzută la art. 376 din Codul penal al Ucrainei.

Finalizăm analiza materialelor științifice privind răspunderea penală pentru amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală, publicate peste hotare, cu articolul științific publicat în anul 2021, de către *S. O. Knizhenko* [11], în cadrul căruia cercetătoarea ucraineană susține că prin imixtiune în activitatea judecătorilor se are în vedere „influența sub orice formă asupra unui judecător cu scopul de a-l împiedica să-și îndeplinească atribuțiile de serviciu sau pentru a obține o hotărâre ilegală”. La fel, autoarea susține că formele specifice de influență se pot exprima prin: „cereri, indicații, amenințări, critici la adresa judecătorului în mass-media pentru pronunțarea unei hotărâri pe un anumit caz concret, organizarea mitingurilor etc.”

Comportă valoare și viziunea doctrinarei cu referire la faptul că „adresarea cetățenilor cu plângeri către organele de drept privind săvârșirea unor infracțiuni sau abateri disciplinare de către judecători, precum și contestarea soluțiilor emise de către aceștia nu se consideră imixtiune în activitatea instanțelor judecătorești” [11, p. 169].

În urma analizei lucrărilor științifice ale doctrinarilor din alte state, conchidem că fondul doctrinar străin poate fi recunoscut ca fiind avansat. Astfel încât, putem afirma cu certitudine că acesta poate constitui o bază teoretică solidă pentru investigația științifică propusă. În special, suntem convinși de faptul că ideile și concepțiile cercetătorilor străini vor facilita determinarea conținutului: obiectului juridic special; modalităților normative ale infracțiunilor; noțiunii de „amestec în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală”; motivului și scopului acestor infracțiuni.

Referințe bibliografice:

1. Горелик С. А., Лобанова Л. В. *Преступления против правосудия*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005. 491 с.
2. Уголовный кодекс Российской Федерации. В: Собрание законодательства Российской Федерации, 1996, № 25.
3. Diaconescu Gh., Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C. H. Beck, 2009. 1158 p.
4. Boroî A. *Drept penal. Partea Specială. Conform noului Cod penal*. București: C.H. Beck, 2011. 733 p.
5. Бершов Г. Є. *Характеристика форм та змісту вини при вчиненні втручання у діяльність судових органів (ст. 376 Кримінального кодексу України)*. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право. № 1062. Вип. 14. 2013. с. 252–255.
6. Отчак Н. Я. *Об'єктивна сторона складу злочину втручання в діяльність судових органів*. Університетські наукові записки. № 3. 2015. [Accesat 27.05.2023]. Disponibil: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2015_3_18
7. Кримінальний кодекс України. В: Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26.
8. Мальцев В. *Ответственность за воспрепятствование осуществлению правосудия и производству предварительного расследования*. Законность. № 12. 1997. с. 12-16.
9. Намнясев В. В. *Воспрепятствование осуществлению правосудия и производству предварительного следствия в российском уголовном праве*. Автореф. Дисс. Волгоград, 1999.
10. Палюх Л. М. *Проблеми регламентації ознак об'єктивної сторони складу злочину „Втручання в діяльність судових органів”*. Підприємництво, господарство і право. № 5. 2020. [Accesat 25.05.2023]. Disponibil: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/5/47>
11. Книженко С. О. *Способи втручання в діяльність судових органів*. В: Актуальні проблеми кримінального процесу та криміналістики. Харків: Хнувс, 2021. [Accesat 27.05.2023]. Disponibil: <https://dspace.univd.edu.ua>

PERICOLUL SOCIAL REPREZENTAT DE INFRAȚIUNILE DE CRIMINALITATE ORGANIZATĂ

THE SOCIAL DANGER REPRESENTED BY ORGANIZED CRIME OFFENSES

CZU: 343.9.02

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10725988>

BÂLC Mihai,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0009-0008-5654-8645

E-mail: mihai.balc@hotmail.com

Abstract

Recent developments in the international arena highlight a resurgence of organized crime, demonstrated by the expansion of its geographical reach, as well as the diversification of illicit methods and means of generating profits, as well as the range of targets aimed by entities that initiate, plan, organize, support, or commit organized crime offenses. The social danger presented by crimes committed by criminal organizations stems from their tendency to undermine the authority of the state, not only by endangering the safety of citizens, but also by attacking the moral values of civil society. In these circumstances, the operations undertaken by organized crime groups have surpassed the realm of relative predictability in terms of motivations, modalities, and action objectives, leading to the conclusion that their promoters can carry out their operations anywhere in the world.

Keywords: *criminal law, crime, organized crime, criminal organizations, social danger, prejudiciability.*

Introducere

În conformitate cu Cap. II, Art. 14 din CP RM, una dintre caracteristicile esențiale ale infracțiunii este reprezentată de pericolul social (prejudiciabilitatea) al faptei, așa cum este definit de legea penală. Așadar în lipsa gradului prejudiciabil al unei fapte, aceasta nu poate fi considerată infracțiune în consecință nu este pasibilă de pedeapsa penală. Orice acțiune sau inacțiune care aduce atingere valorilor sociale protejate (cum ar fi suveranitatea și independența statului, proprietatea, integritatea etc.) și care necesită aplicarea unei pedepse este considerată o faptă cu pericol social. Este important de remarcat că pericolul social diferă de la o infracțiune la alta, iar teoreticienii dreptului disting între pericolul social generic și pericolul social concret.

Pericolul social generic este stabilit de către legiuitor în momentul în care fapta este incriminată, ținându-se cont de valorile sociale care sunt afectate și de gravitatea prejudiciului. Acest tip de pericol social este specific unui anumit grup de infracțiuni.

Pe de altă parte, pericolul social concret este stabilit de către instanțele judiciare în momentul individualizării fiecărei fapte, pentru a determina dacă aceasta reprezintă sau nu o infracțiune în raport cu gradul de pericol social pe care îl prezintă.

Așa cum prevede art. 15 CP RM [1], *Gradul prejudiciabil al infracțiunii se determină conform semnelor ce caracterizează elementele infracțiunii: obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă.* În stabilirea pericolului social al infracțiunii de crima organizată trebuie ținut

cont de faptul că acest gen de criminalitate există doar atunci când sunt împlinite cumulativ mai multe condiții, iar pericolul social, prejudiciabilitatea este doar una dintre ele.

Art. 18 CP RO [2] prevede „Faptă care prezintă pericol social în înțelesul legii penale este orice acțiune sau inacțiune prin care se aduce atingere uneia dintre valorile arătate în art. 1 și pentru sancționarea căreia este necesară aplicarea unei pedepse.” Astfel, putem deduce faptul că intenția legiuitorului este de a proteja valorile pe care le apără legea penală „suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, precum și întreaga ordine de drept” împotriva organizațiilor criminale, prin acțiunile infracționale pe care le întreprind.

Diferența dintre cele două articole de lege stă în terminologia folosire unei terminologii diferite, Codul penal român folosind în continuare sintagma „pericol social” pentru a defini

Potrivit lui Cesare Beccaria, unele infracțiuni au capacitatea de a distruge societatea în sine sau de a cauza pieirea celor care o reprezintă. Alte infracțiuni aduc atingere securității personale a cetățenilor, punând în pericol viața lor, patrimoniul lor sau demnitatea lor. Există și infracțiuni care încalcă ceea ce legea prescrie fiecărui cetățean să facă sau să nu facă, în scopul menținerii liniștii și binelui social. [3, p. 17]

Infracțiunea și gradul prejudiciabil al infracțiunii de criminalitate organizată

Statul, prin intermediul organului legislativ, are responsabilitatea de a implementa reglementări juridice menite să protejeze valorile sociale. Aceste reglementări acoperă o gamă largă de aspecte referitoare la relațiile sociale și comportamentul individului în raport cu aceste valori. Odată cu implementarea acestor reglementări, se stabilesc limite și standarde clare care guvernează comportamentul membrilor societății.

Atunci când o acțiune sau inacțiune a unei persoane cauzează prejudicii în cadrul unei relații sociale care implică o valoare socială protejată prin legea penală, această acțiune poate deveni infracțională. În contextul criminalității organizate, nu se poate sublinia suficient de mult faptul că dreptul penal nu protejează doar interesele sociale, ci și drepturile și interesele legitime ale fiecărei persoane. Prin conceptul de pericol social al unor acte de conduită, ne referim la caracteristica acestora de a aduce atingere sau de a pune în pericol anumite valori sociale de un interes deosebit pentru societate. Drepturile, libertățile și interesele legitime ale fiecărui individ reprezintă astfel de valori. Acestea sunt enumerate printre valorile sociale protejate de legea penală (art.2 CP RM, art.1 CP Rom.) în lupta împotriva criminalității organizate.

Pentru ca o acțiune să fie considerată infracțiune, trebuie să îndeplinească și alte condiții prevăzute de lege, precum existența unui element subiectiv (intenție criminală sau neglijență) și aplicarea unei pedepse de către instanțele competente. De asemenea, fapta trebuie să aibă ca obiect respectiva relație socială protejată de legea penală. Astfel, infracțiunile de criminalitate organizată reprezintă o încălcare gravă a relațiilor sociale și a valorilor protejate de legea penală. Ele subminează securitatea și stabilitatea societății, având un impact negativ asupra comunității în ansamblu. Prin implementarea și aplicarea legilor și sancțiunilor corespunzătoare, statul își propune să combată aceste infracțiuni și să protejeze valorile sociale esențiale pentru bunăstarea și dezvoltarea societății.

Infracțiunea de constituire a unui grup infracțional organizat, prevăzută la art. 367 CP RO s-a născut din dorința legiuitorului de a renunța la multiple articole de lege care incriminau

aceleași infracțiuni, creând o incriminare cadru în care sunt incluse toate infracțiunile prevăzute în art. 323 CP 1969, și art. 167 CP 1969, cât și o armonizare a legii penale cu prevederile legii 39/2003.

Chiar dacă art. 367 CP RO s-a îndepărtat de prevederile legii 39/2003 în sensul în care este eliminată „comiterea uneia sau mai multor infracțiuni grave, pentru a obține direct sau indirect un beneficiu financiar sau alt beneficiu material», care reprezentau scopul material al infracțiunii, acesta fiind un element constitutiv prezent în majoritatea definițiilor [4], în timp ce în noua lege constă în „comiterea uneia sau mai multor infracțiuni», legiuitorul conștientizează gravitatea infracțiunii, dându-i o formă agravantă atunci când infracțiunile întreprinse de către grupurile infracționale sunt pedepsite cu pedepse mai mari de 10 ani sau detențiunea pe viață.

Prin urmare, în situația în care legiuitorul nu a precizat un scop specific, este totuși necesar să existe un scop în conformitate cu circumstanțele menționate mai sus. Aceasta se datorează faptului că simpla inițiere, constituire, aderare sau sprijinire a unui grup, chiar și organizat, nu constituie în mod automat o infracțiune, decât atunci când grupul respectiv îndeplinește criteriile unui grup infracțional organizat, conform definiției din articolul 367 alineatul (6) al Codului Penal. [5, p. 31]

Aceasta înseamnă că grupul trebuie să fie structurat și constituit pe o anumită perioadă de timp pentru a fi considerat un grup infracțional organizat. Așadar, nu orice formă de asociere sau organizare a unui grup atrage în mod automat răspunderea penală, ci doar acele grupuri care se încadrează în definiția legală a unui grup infracțional organizat.

Prin stabilirea acestei cerințe, legislația penală urmărește să distingă între activitățile obișnuite și legal permise ale grupurilor organizate (precum organizații sociale, cluburi etc.) și activitățile grupurilor care au ca scop să săvârșească infracțiuni grave în mod sistematic și organizat.

Astfel, existența unui scop specific în constituirea și funcționarea grupului infracțional organizat este esențială pentru a se aplica răspunderea penală. Această cerință asigură că nu se incriminează sau sancționează activități nevinovate sau în conformitate cu legea, ci se vizează în mod specific grupurile care reprezintă o amenințare reală pentru societate prin săvârșirea infracțiunilor în mod organizat și sistematic.

După cum se poate observa, legiuitorul a ales să incrimineze toate cele forme de participare penale, astfel pedepsind „inițierea, constituirea, aderarea sau sprijinirea, sub orice formă, a unui astfel de grup”. Chiar dacă anumiți autori sunt de părere că legiuitorul a făcut „exces de zel” în elaborarea articolului de lege [6], acesta a observat lezarea valorilor sociale a acțiunilor organizațiilor criminale. Chiar dacă dreptul de a se asocia este un drept de bază a oamenilor, asocierea sub forma unui „grup infracțional organizat” reprezintă o sursă ridicată de pericol, acestea reprezentând o formă de asociere, considerată de anumiți autori ca fiind formată în urma un abuz de drept. [7, p. 38].

Cu toate acestea raționamentul legiuitorului este unul justificat, având în vedere gravitatea faptelor și în special al efectelor produse de către grupările criminale în societate. Efectul dorit de către inițiatorii legii este de a se ajunge la răspundere penală cu scop preventiv și de a descuraja și elimina din fazele preparatorii ale formării grupului infracțional, urmărind înlăturarea pericolul social generat de către acestea.

Referințe bibliografice:

1. Codul penal al Republicii Moldova // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. - 2002. - Nr.128-129..
2. Codul penal al României // Buletinul Oficial. - 1968. - Nr.79-79 bis; Monitorul Oficial al României. - 1997. - Nr.65.
3. S. Brânză, *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*, Chișinău, 2005.
4. K. v. Lampe, „Definitions of Organized Crime,” 11 4 2023. [Interactiv]. Available: www.organized-crime.de/organizedcrimedefinitions.htm.
5. P. DUNGAN, „Grupul infracțional organizat,” *Analele Universității de Vest din Timișoara*.
6. G. Zlati, „Considerații privind incriminarea constituirii grupului infracțional organizat, cu referire la art. 367 noul Cod penal și Decizia-cadru 2008/841/JHA. De la rațiunea incriminării la consecințele acesteia și respectarea unor principii de drept penal,” [Interactiv]. Available: <https://www.penalmente.eu/2012/10/08/consideratii-privind-incriminarea-constituirii-grupului-infractional-organizat-cu-referire-la-art-367-noul-cod-penal-si-decizia-cadru-2008841jha-de-la-ratiunea-incriminarii-la-consecintele-aceste/>.
7. G. Antoniu, „Reflecții asupra criminalității organizate,” *RDP*, nr. nr. 3/1997, p. p. 38.
8. Publicat : 29-05-2012 în Monitorul Oficial Nr. 103 art. 343. Text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 50 din 29 ianuarie 2003..

EXERCITAREA ATRIBUȚIILOR ÎN SECTORUL PUBLIC ÎN SITUAȚIE DE CONFLICT DE INTERESE: ABORDĂRI DOCTRINARE PRIVIND OPORTUNITATEA DE INCRIMINARE

EXERCISE OF DUTIES IN THE PUBLIC SECTOR IN A SITUATION OF CONFLICT OF INTEREST: DOCTRINE APPROACHES REGARDING THE OPPORTUNITY OF CRIMINALIZATION

CZU: 343.35:316.483

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10726058>

ZAPOROJAN Iancu,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID 0009-0001-5573-1447

E-mail: zaporojaniancu@gmail.com

The obligation of the Republic of Moldova to establish criminal liability for the acts of exercising duties in the public sector in a conflict of interest situation does not derive from the international normative acts of reference. In art. 326¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova the consummated conflict of interest is criminalized, not the potential conflict of interest or the real conflict of interest. Therefore, the conflict of interest that presents the highest prejudicial degree is criminalized. Moreover, the purpose of obtaining, directly or indirectly, a patrimonial advantage whose value exceeds 10,000 conventional units, which is mentioned in art. 326¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova, allows the delimitation of the criminal offense from the disciplinary offense. This value threshold is necessary and sufficient to make such a delimitation. Considering these aspects, we agree with the quasi-unanimous doctrinal opinion favoring the criminalization of acts of exercise of powers in the public sector in situations of conflict of interests.

Keywords: *conflict of interests; exercise of duties in the public sector in a conflict of interest situation; incrimination; prejudicial degree; criminal liability; disciplinary liability.*

Introducere

Prin Legea nr. 66 din 24.05.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative [1] (în continuare – Legea nr. 66/2018), Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – C.pen. R.M.) a fost completat cu art. 326¹. Acest articol prevede răspunderea pentru faptele de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese.

Conform alin. (1) art. 30 al Legii nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative, nota informativă la proiectul actului normativ „cuprinde cel puțin următoarele compartimente: a) denumirea sau numele autorului și, după caz, a participanților la elaborarea proiectului actului normativ; b) condițiile ce au impus elaborarea proiectului actului normativ și finalitățile urmărite; c) descrierea gradului de compatibilitate, pentru proiectele care au ca scop armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene; d) principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi; e) fundamentarea economico-financiară; f) modul de încorporare a actului în cadrul normativ în vigoare; g) avizarea și consultarea publică a proiectului; h) constatările expertizei anticorupție; i) constatările expertizei de compatibilitate cu legislația

Uniunii Europene; j) constatările expertizei juridice; k) constatările altor expertize.” [2] Din această dispoziție rezultă că oportunitatea de incriminare a faptelor de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese poate fi stabilită în rezultatul analizei notei informative la proiectul pus la baza Legii nr. 66/2018.

În respectiva nota informativă sunt prezentate următoarele considerente: „În temeiul acestei completări se intenționează incriminarea conflictelor de interese consumate. În prezent, potrivit Legii 133/2016¹, conflictele de interese consumate rămân a fi sancționate doar disciplinar (chiar dacă este aplicabilă cea mai gravă sancțiune – eliberarea/revocarea/demiterea din funcție), ceea ce este disproporționat în raport cu beneficiile/profiturile care le oferă un conflict de interese consumat. Codul contravențional (art. 313²) prevede răspunderea contravențională doar pentru nedeclararea și nesoluționarea conflictului de interese. Respectiv, legislația nu conține răspundere contravențională sau penală pentru conflictul de interese admis/consumat. Or, un subiect al declarării averilor și intereselor chiar dacă va fi concediat pentru un conflict de interese consumat, adică pentru faptul că, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, a rezolvat cereri/demersuri/plângeri, a adoptat un act administrativ, a încheiat direct sau prin intermediul unei persoane terțe un act juridic, a luat o decizie sau a participat la luarea unei decizii în vederea obținerii, direct sau indirect, a unui folos patrimonial sau nepatrimonial, pentru sine, pentru soțul, concubinul, o rudă sau un afin (al soțului sau concubinului) până la gradul II inclusiv, precum și pentru persoanele fizice și juridice cu care are relații cu caracter patrimonial, dacă nu a fost declarat și soluționat conflictul de interese în conformitate cu prevederile legislației privind declararea și controlul averilor și intereselor personale, el va continua să beneficieze de produsele acestui conflict de interese consumat care pot fi incomparabil mai mari în raport cu sancțiunea de eliberare/demitere/retragere a mandatului etc. Prin urmare, pentru a descuraja admiterea conflictelor de interese și pentru a spori caracterul disuasiv al sancțiunilor, propunem completarea Codului penal cu noua componentă de infracțiune citată mai sus. Reglementări similare de incriminare a conflictului de interese se conțin în legislația și practica altor state (România, Franța, Germania etc.).” [3]

Din această argumentare reiese că răspunderea disciplinară, prevăzută de Legea 133/2016, nu ar fi suficientă pentru a reflecta gradul de pericol social al unui conflict de interese consumat. Valoarea avantajului patrimonial, a cărui obținere o urmărește făptuitorul, poate fi disproporționat de mare în raport cu consecințele pe care le-ar presupune eliberarea/revocarea/demiterea din funcție a făptuitorului. Cu alte cuvinte, răspunderea disciplinară poate să nu aibă efectul preventiv și disuasiv în cazul în care se aplică în situația de conflict de interese consumat.

În doctrina autohtonă, aceste argumente au provocat o reacție în general pozitivă. Totuși, opiniile doctrinarilor diferă în anumite nuanțe. Mai jos, vom trece în revistă aceste opinii.

Rezultate

Într-un articol din 2017, S. Brînza și V. Stati opinează că sunt „suficiente și eficiente măsurile stabilite în alin. (4) art. 23 al [...] Legii nr. 133/2016”. [4] În opinia acestor doi autori, obligativitatea incriminării faptelor de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de

¹ Se are în vedere Legea nr. 133 din 17.06.2016 privind declararea averii și a intereselor personale.*

* Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 245-246, art. 513.

conflict de interese nu rezultă din actele normative internaționale de referință. Cu această ocazie, trebuie să precizăm că, în proiectul legislativ [5], analizat de către S. Brînza și V. Stati, s-a propus incriminarea nu doar a exercitării atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese, dar și a exercitării atribuțiilor în sfera privată în situație de conflict de interese.

Un an mai târziu, în 2018, V. Moraru și V. Stati exprimă opinia, potrivit căreia, „nu întotdeauna aplicarea sancțiunilor disciplinare are un efect disuasiv asupra celor care exercită atribuțiile în sectorul public în situație de conflict de interese. În consecință, este sprijinită stabilirea răspunderii penale pentru astfel de fapte”. [6]

În 2019, A. Eșanu completează lista de doctrinari care se expun asupra oportunității de incriminare a faptelor de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese. În unul dintre articolele sale, această autoare afirmă că „se justifică fundamentarea socială de criminalizare expresă a faptei investigate și, beneficiind de o aprobare din partea societății civile, credem că remanierea legislativă operată prin Legea nr. 66/2018, îi asigură o includere eficientă în sistemul nostru de drept, care sperăm, își va regăsi aplicabilitate practică în caz de abatere de la prohibiția instituită”. [7] Într-un alt articol, publicat în același an, A. Eșanu salută „opțiunea legislativă de a incrimina exercitarea atribuțiilor de serviciu [...] în sfera publică [...] în situație de conflict de interese. [...] Considerăm că legiuitorul s-a condus anume de principiul „ultima ratio”. Or, din cele trei categorii ale conflictelor de interese enumerate în art.12 alin.(1) al Legii privind declararea averii și intereselor personale, nr.133 din 17.06.2016, doar conflictul de interese consumat este supus punibilității”. [8]

Nu în ultimul rând, în 2019, C. Chihai a relevat: „Complinirea Codului penal al Republicii Moldova cu art. 326¹ a reflectat necesitatea stringentă a luptei împotriva exercitării atribuțiilor de serviciu în sfera publică cu încălcarea principiilor imparțialității, integrității, obiectivității și transparenței activității, fapte ce au un grad sporit de pericol pentru societate”. [9]

În acest mod, observăm un consens doctrinar relativ privitor la oportunitatea de incriminare a faptelor de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese. Această coeziune asigură un fundament teoretic durabil concepției de aplicare a răspunderii penale pentru faptele menționate.

Concluzii

Din actele normative internaționale de referință nu derivă obligația Republicii Moldova de a stabili răspunderea penală pentru faptele de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese. În art. 326¹ C.pen. R.M. este incriminat conflictul de interese consumat, nu și: conflictul de interese potențial; conflict de interese real. Așadar, este incriminat conflictul de interese care prezintă cel mai sporit grad prejudiciabil. Mai mult, scopul de obținere, directă sau indirectă, a unui avantaj patrimonial a cărui valoare depășește 10000 de unități convenționale, care este menționat în art. 326¹ C.pen. R.M., permite delimitarea ilicitului penal de ilicitul disciplinar. Acest prag valoric este necesar și suficient pentru a se efectua o astfel de delimitare. Având în vedere aceste aspecte, suntem de acord cu opinia doctrinară cvasiunanimă, favorabilă incriminării faptelor de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese.

Referințe bibliografice:

1. Legea nr. 66 din 24.05.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 181, art. 327.
2. Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 7-17, art. 34.
3. *Nota informativă la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative*. [citat 29.05.2023]. Disponibil: <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/4086/language/ro-RO/Default.aspx>
4. Brînza S., Stati V. Observații critice pe marginea Proiectului de lege nr. 268/2016. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XXI Международная научная конференция (26-27 января 2017 г., Переяслав-Хмельницкий) // Сборник научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2017, Вып. 1, ч. 4*, pp. 82-96.
5. *Proiectul Legii privind modificarea și completarea unor acte legislative (Codul penal – art. 55, 60, 64 ș.a.; Codul de procedură penală – art. 132⁸ ș.a.)*. [citat 29.05.2023]. Disponibil: <http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/3289/language/ro-RO/Default.aspx>
6. Moraru V., Stati V. Este oare oportună amendarea Codului penal al Republicii Moldova pentru incriminarea exercitării atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese? În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th may, 2018). Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2018, Part 2*, pp. 90-95.
7. Eșanu A. Incriminarea exercitării atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese. Ratio Essendi. În: *Revista Procuraturii Republicii Moldova*, 2019, nr. 2, pp. 17-20.
8. Eșanu A. Incriminarea exercitării atribuțiilor de serviciu în situație de conflict de interese: argumente pro și contra. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, 2019, nr. 11, pp. 62-67.
9. Chihai C. Analiza juridico-penală a infracțiunilor de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese (art. 326¹ CP RM). În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, 2019, nr. 3, pp. 160-178.

PARTICIPANȚII LA INFRAȚIUNE

PARTICIPANTS IN ILEGAL ACTION

CZU: 343.237

DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.10726101>

MERCUȘ Radu,

ORCID ID: 0009-0005-3940-6280

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: mercusradu@gmail.com

Abstract:

Participants in illegal act is about a group of person means two or more person if we want to speak about participation which every have different objective for example author need make some illegal action which is punish by penal law,organise is person who have responsibility to invent somethink means participation in illegal action also accomplice is important which have objective to help author of illegal act with different thinks also for example to not inform special authority for what happens or which is responsabil for it also one subject of participation is instigator which try to convince another person to do somethink which is punish by law in different forms.

Penal law refer about that this person which is participants in illegal act need to accomplish some general simple condition establish by law for example age in dependence of illegal act committed,when person brake a law or after it must made it with responsibility confimed by special institution and official document and finally a action which is committed must publish in official act means penal law and for it person take sentence.

Participants in illegal action usually make it when we can do it or if we want that official power to not discover person also it is about somethink that you need to do in a short period of time also to not get sanction for it.

Keywords: *Participants,penal law,illegal action,author,participation*

Statul reprezentat de organele de ocrotire a normelor de drept fie că sunt instanțe de judecată, organizații neguvernamentale, instituții care legiferează norme de conduită general respectate de toții membrii societății prin urmare acestea au drept obiectiv final stabilirea unui echilibru sau ordine în societate după cum consideră de cuvință că ar trebui să devină.

Participanții la infracțiune subiect ales de către mine pentru a fi supus dezbaterii în diferite aspecte prezentând inițial despre problema abordată,chestiuni ce urmează a fi supuse controlului de către instituții ale statului,societate sau organizații internaționale la care statul s-a angajat să respecte drepturile și libertățile fundamentale ale omului sau și-a stabilit priorități la care nu trebuie să se abată.

Problema participăției la infracțiune rezidă din faptul că aceasta reprezintă un pericol pentru societate după caracterul,forma sau modul de desfășurare iar pentru a proteja instituțiile statului nu în ultimul rând societatea de acele acțiuni întreprinse de răufăcătorii prin complexitatea acțiunilor întreprinse reprezentând dificultăți pentru a descoperi realitatea faptelor săvârșite sau adevărații beneficiari ale infracțiunilor săvârșite.

Participanții la infracțiuni este reglementat în legislația Republicii Moldova cât și a altor state și anume în legea penală unde actualmente la capitolul IV intitulat participația la gene-

ral și participanții la infracțiune la art.42 fiind enumerate exhaustiv care sunt acestia fie că este autor,organizator,complice sau instigator toții îndeplinesc anumite sarcini pentru atingerea scopului final de încălcarea normelor protejate de lege,un drept al unei persoane prin urmare abaterea de la conduita normal ce urma a fi respectată pentru buna organizare a societății sau statului în care conviețuim cu toții.

Săvârșirea infracțiunii prin participație reprezintă o problemă pentru instituțiile care trebuie să protejeze persoanele de răufăcătorii deoarece complexitatea în care au fost îndeplinite acestea fie că nu sunt ușor descoperit,prejudiciile cauzate sunt considerabile,numărul acestor infracțiuni după acest mod de realizare cresc sau ar evolua dacă nu sunt întreprinse măsuri de contracarare a acțiunilor ilegale realizate de către persoane care și-au propus destabilizarea situației sau abaterea de la acele norme stabilite și recunoscute de majoritatea pentru dealtfel existând forța de coarctare încă din perioade istorice cu toate că acestea ar trebui adaptate la societatea contemporană dat fiind faptul că evoluăm în diferite domenii prin urmare răufăcătorii adoptă sau întreprind mijloace, metode tehnici noi pentru atingerea scopului final propus.

Dacă e să relatez despre acțiunile sau sarcinile ce urmeză a fi întreprinse de către participanții la infracțiune reieșind din legislația penală a Republicii Moldova atunci menționez faptul că autorul este persoana care are drept obligație sau conduit sa constă în realizarea acțiunilor ilegale astfel nu există faptul inacțiuni în cazul participației sau participanților la infracțiune trebuie să existe o încălcare reglementată de legea penală pe când organizatorul este defapt motivul pentru care s-a realizat fapta deoarece acesta susține idesa,atribuie fiecărui participant anumite roluri,atingerea anumitor scopuri sau obiective în urma celor săvârșite în comun prin urmare complicele un alt participant la infracțiune având drept obligație să întreprindă toate acțiunile sau inacțiunile pentru că fie dus până la capăt cele stabilite inclusiv ca fapta să nu fie decoperită de către organele de ocrotire a normelor de drept iar cel din urmă participant la infracțiune este în persoana instigatorului care are drept obiectiv să determine o altă personă sau nu este exclus mai multe persoane să realizeze ceva ilegal chiar dacă cel din urmă nu conștientizează faptul respective sau momentul ar fi fost prea târziu pentru abatere de la planul stabilit anterior dificil dar nu imposibil de restabilit echitatea social.

Acțiunile întreprinse în comun de către autor, organizator,instigator,complice trebuie respectate condițiile generale cerute de legislație cum ar fi vârsta de 14 sau 16 ani de săvârșire a infracțiune, persoana fizică prin urmare nu atragem la răspundere și pedeapsă penală animalele,responsabilitatea confirmată de instituțiile specializate, comiterea unei infracțiuni prevăzute în legislația penală.

Indiferent de loc, societate sau timpul în care a existat omenirea aceasta a stabilit în diferite aspecte modul în care societatea să se conducă pentru stabilirea unei echități și ordinii social.

Referințe bibliografice:

1. Codul Penal al Republicii Moldova din 24.03.1961 în vigoare la 24.04.1961 cu modificări și completări până la 17.10.2001, Chișinău 2001.
2. Codul Penal al Republicii Moldova adoptat la 18.04.2002, în vigoare la 12.06.2003, Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 2002 Nr.128-129, în conformi-

- tate cu ultimele modificări și completări din Monitorul Oficial al Republicii Moldova.
3. Culegere de probleme la Drept Penal Partea Generală, Stela Botnaru, Mariana Grama Chișinău- 2012
 4. Comentariu Alexei Barbăneagră Codul Penal al Republicii Moldova adoptat la 18.04.2002, în vigoare la 12.06.2003, Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 2002 Nr.128-129, în conformitate cu ultimele modificări și completări din Monitorul Oficial al Republicii Moldova.
 5. Date statistice prezentate de Biroul Național de Statistică în colaborare cu Ministerul Afacerilor Interne privind participația penală.
 6. Decizii ale instanțelor de judecată cu privire la participația penală. Vizitat: <https://instante.justice.md/ro/hotaririle-instantei> 12.05.2022 portalul instanțelor de judecată.
 7. Eugen Bejenaru Despre pluralitatea de infractori și participația penală : aspecte obiective și subiective Studia Universitatis Moldaviae : Revistă științifică: Nr.3(113),2018: Științe sociale, Chișinău 2018.
 8. Munteanu Victoria, Spre precizarea unor aspecte-cheie în dreptul penal european referitoare la participația penală: complexă cazul organizației criminale- Revista Procuraturii Republicii Moldova. 2021 Nr.7.P.90-97, Sinectica-com, Chișinău 2021.
 9. Stela Botnaru, Alina Șavga, Vladimir Grosu, Mariana Grama Drept Penal Partea Generală Volumul I, Chișinău : Cartier juridic 2005.

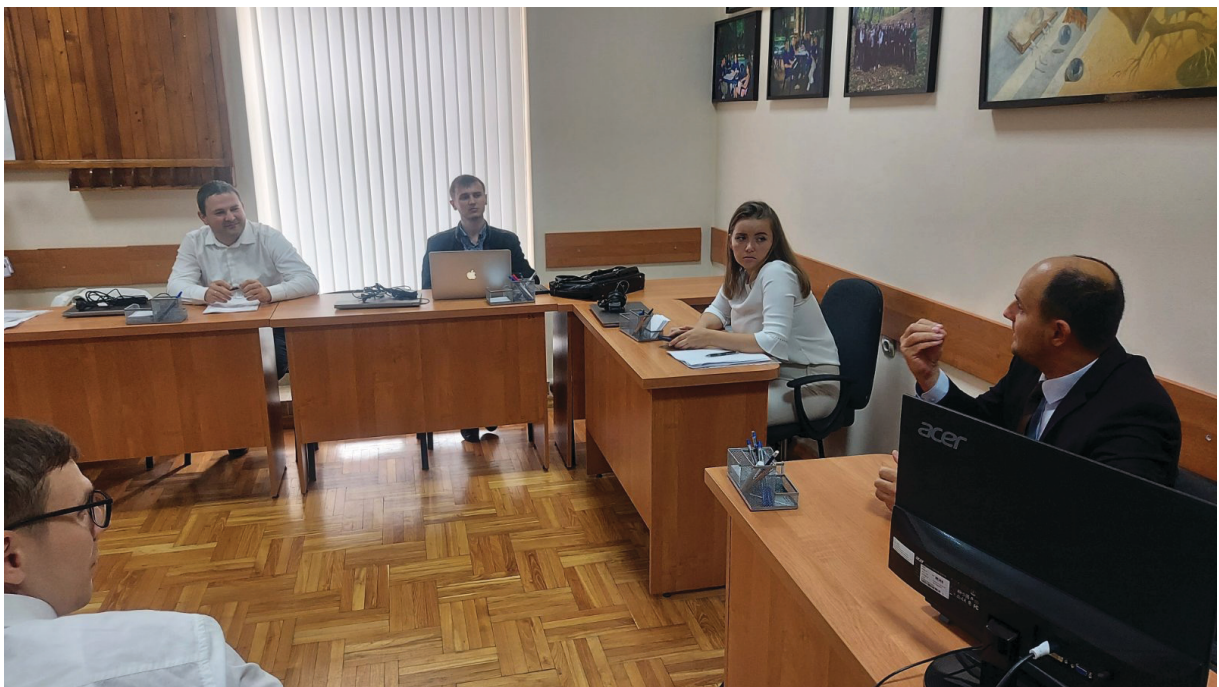

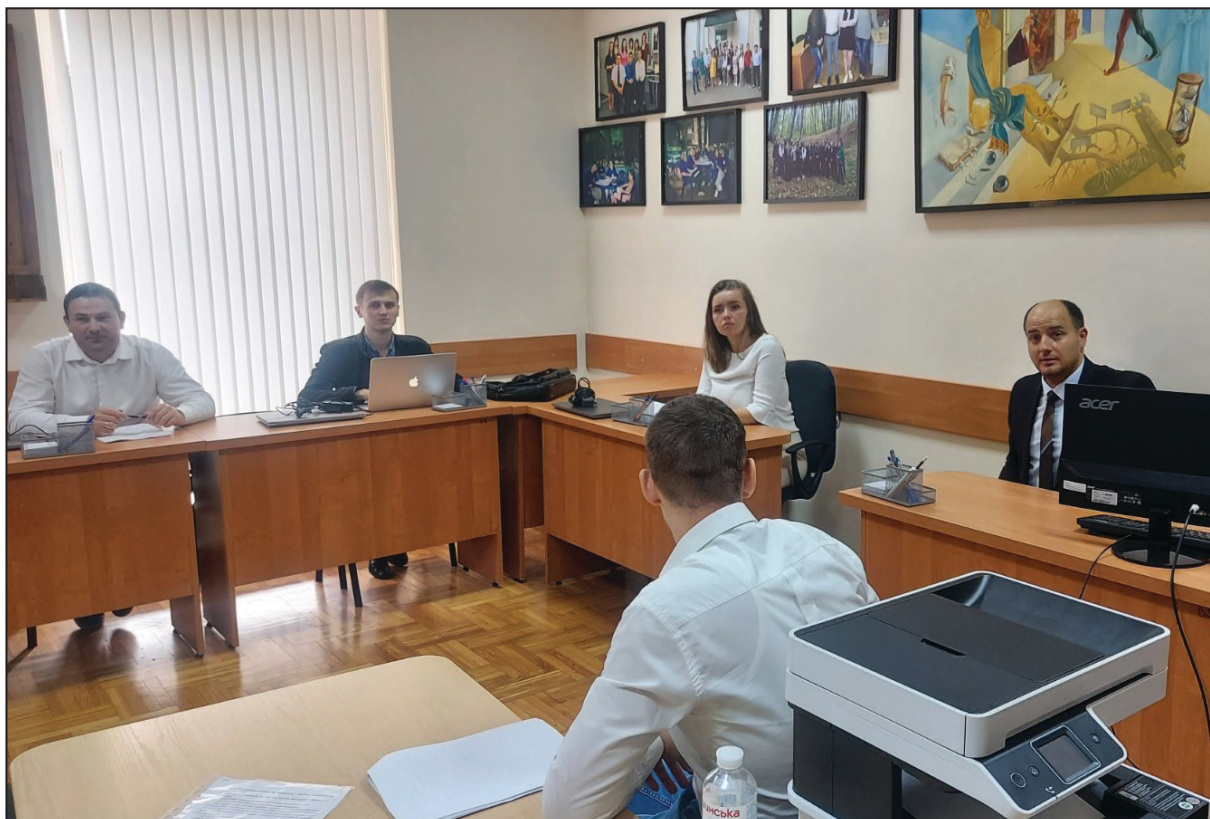

Conferința științifică națională a doctoranzilor

**REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE ÎN DOMENIUL
ȘTIINȚELOR JURIDICE CONTEMPORANE**

15 septembrie 2023

Asistență computerizată – *Maria Bondari*

Bun de tipar 2024. Formatul 60x84 $\frac{1}{8}$.
Coli de tipar 17,5. Coli editoriale 9,5.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009